

EGE BÖLGESİ SANAYİ ODASI

**2011 YILINDA
TÜRKİYE, DÜNYA EKONOMİSİ
VE 2012 YILINDAN BEKLENTİLER**

EBSO EKONOMİK RAPOR
Ocak 2012

EGE BÖLGESİ SANAYİ ODASI

2011 YILINDA TÜRKİYE, DÜNYA EKONOMİSİ VE 2012 YILINDAN BEKLENTİLER

2011 YILINDA TÜRKİYE, DÜNYA EKONOMİSİ VE 2012 YILINDAN BEKLENTİLER

ÖNSÖZ	3
1. 2011 YILINDA DÜNYA EKONOMİSİ	4
1.1. EURO BÖLGESİNDE KRİZ VE YANSIMALARI	5
1.2. DÜNYA EKONOMİSİNDEKİ NİCEL GELİŞMELER	8
1.3. DIŞ DENGE, ÇAPRAZ KURLAR VE BÜTÇE	9
1.4. BÜYÜME, ENFLASYON VE İŞSİZLİK	12
1.5. MENKUL KIYMET BORSALARI	13
2. 2011 YILINDA TÜRKİYE EKONOMİSİ	14
2.1. GENEL BİR BAKIŞ	14
2.2. TEMEL MAKRO BÜYÜKLÜKLERİN GELİŞİMİ	16
2.2.1. ÜRETİM VE BÜYÜME	16
2.2.2. HARCAMALAR VE BÜYÜME	18
2.2.3. YATIRIMLAR	20
2.2.4. İSTİHDAM VE İŞSİZLİK	24
2.2.5. DIŞ TİCARET, ÖDEMELER DENGESİ VE KURLAR	26
2.2.5.1. DIŞ TİCARET	26
2.2.5.2. ÖDEMELER DENGESİ	30
2.2.5.3. DÖVİZ KURLARI	34
2.2.6. KAMU KESİMİ DENGESİ	36
2.2.6.1. BÜTÇE DENGESİ	36
2.2.6.2. BÜTÇE NAKİT DENGESİ VE FİNANSMANI	41
2.2.6.3. KAMU BORÇ STOKU	42
2.2.6.4. KAMU BORÇLANMA FAİZLERİ	44
2.2.7. ENFLASYON	45
2.2.8. FİNANSAL YATIRIM ARAÇLARI	47
2.2.9. PARA, MEVDUAT VE KREDİLER	50
2.2.9.1. PARASAL GELİŞMELER	50
2.2.9.2. MEVDUAT GELİŞMELERİ	52
2.2.9.3. KREDİ GELİŞMELERİ	53
2.2.10. ÖDEME ARAÇLARI	56
2.2.11. BANKACILIK SEKTÖRÜ	58
2.2.12. 2011 YILINA İLİŞKİN GENEL DEĞERLENDİRME	59
2.3. 2011 YILINDA SANAYİ SEKTÖRÜ	61
2.3.1. ÜRETİMDE GELİŞMELER	61
2.3.2. İSTİHDAMDA GELİŞMELER	67
2.3.3. VERİMLİLİKTE GELİŞMELER	69
2.3.4. DIŞ TİCARETTE GELİŞMELER	70
3. 2011 YILINDA EGE EKONOMİSİ	73
3.1. YATIRIM TEŞVİKLERİ	74
3.2. İHRACAT	75
4. 2012 YILINA İLİŞKİN BEKLENTİLER	76
4.1. DÜNYA EKONOMİSİ AÇISINDAN	77
4.2. TÜRKİYE EKONOMİSİ AÇISINDAN	80
5. SONUÇ VE 2012 YILINA İLİŞKİN ÖNERİLER	83
5.1. HÜKÜMETE YÖNELİK ÖNERİLER	83
5.2. SANAYİCİLERE YÖNELİK ÖNERİLER	87

Ender YORGANCILAR
EBSO Yönetim Kurulu Başkanı

2008–2009 yıllarında yaşanan küresel krizin yaralarının kısmen sarıldığı 2010 yılının ardından, 2011 yılında dünya ekonomisinde görece bir yavaşlama görülmüştür.

2011 yılı, yaşanan sorunların reel ekonomiden değil, finans sisteminden kaynaklandığının pekiştiği bir yıl olarak tarihteki yerini almıştır.

Ekonomik göstergeler açısından 2011 yılında Türkiye, başarılı bir performans sergilemiştir. Nitekim yüksek oranlı büyüme, ciddi oranda düşen işsizlik ve iyileşen bütçe yapısı ekonomiye ilişkin olumlu gelişmelerin başlıcaları olmuştur.

Bununla birlikte rekor kıran dış ticaret açığı ile cari açık, yükselen enflasyon ve faizler de olumsuz gelişmeler hanesine kaydedilmiştir.

Bu görüntü Türkiye ekonomisinin gelişmiş ülkeler, özellikle de AB'den ayrıştığına bir göstergesi olmuştur. Ancak, 2012 yılına ilişkin öngörüler ve beklentiler endişe yaratacak unsurlar içermektedir. Bu nedenle 2011 yılındaki yüksek performansın aynı başarıyla 2012 yılında sürdürülmesi olası görünmemektedir.

Gerek dünya genelinde, gerekse ülkemizde 2011 yılının iyi sorgulanması ve 2012 yılında olası risklere ve belirsizliklere karşı hazırlıklı olunması gereği bulunmaktadır.

2011 yılındaki ekonomik gelişmelerin ve 2012 yılına ilişkin beklentilerin analizinin yapıldığı çalışmamızda; 2011 yılına ilişkin olarak önce dünya sonra da Türkiye ve Ege ekonomisindeki gelişmeler değerlendirilmiş, gerek politika yapıcılarına, gerekse sanayicilere yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Bu kapsamda; çalışmamızın faydalı olmasını diliyorum, 2012 yılında ekonomik gelişmelerin ve beklentilerin iyi yönetilmesini ümit ediyorum.

1. 2011 YILINDA DÜNYA EKONOMİSİ

2010 yılında Avrupa Birliği ülkelerinde, özellikle de Euro sahası içinde yaşanan olumsuzluklar, parasal birliğin mali önkoşullarının sağlanamamış olmasının sonuçlarını ortaya koymuştur. Bunun önemi bilinerek uygulamaya konan Maastricht Kriterleri'nin yeterince denetlenmemesi ve Euro şemsiyesi altında rating kuruluşlarının pek de gerçekçi olmayan notları ile ucuza büyük miktarda borçlanma imkanı elde eden bazı Avrupa ülkeleri, reel zemini oluşturulmamış refah artışları yaşamıştır. Bugün başta Yunanistan olmak üzere söz konusu ülkeler “üretmeden tüketmenin bedelinin er ya da geç ödeneceğini” bize bir kez daha hatırlatmışlardır. Buradan çıkarılacak çok önemli dersler vardır. Zira onların kamu açıkları yani devlet eliyle borçlanarak ulaştıkları yüksek refah düzeyini, bizler cari açık vererek ve özel sektörün dışarıdan borçlanması yoluyla yaşıyor ve bu nedenle bedel biriktiriyor olabiliriz.

Dünya genelinde 2011 yılında yaşanan bir diğer gelişme de büyüme boyutuyla başta Türkiye, Çin, Hindistan, Brezilya olmak üzere gelişmiş ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasında ortaya çıkan ayrışmanın daha belirgin hale gelmesidir. Böylece 2000'li yıllar dünya ekonomisini adeta iki kulvarlı hale getirmiş, yavaş büyüyen gelişmiş ülkelerin karşısında (ABD, AB, Japonya gibi) sürekli hızlı büyüyen ülkelerin oluşturduğu (Çin, Hindistan, Brezilya, Türkiye gibi) bir yapı ortaya çıkmıştır. Nitekim bu gelişmeler sonucunda Çin, ABD'den sonra ikinci büyük ülke konumuna gelirken Brezilya, İngiltere'yi geçerek 6. büyük ekonomi durumuna gelmiştir.

2011 yılında dünya ekonomisini etkileyen önemli bir gelişme de Japonya'da yaşanan büyük deprem, ardından gelen tsunami ve nükleer santralde görülen radyoaktif sızıntı olmuştur. Bu olay yaşamını kaybeden insanlar ve Japon ekonomisinin yavaşlaması kadar radyoaktif sızıntının getirdiği çevre felaketi boyutuyla da önemli sonuçlar doğurmuştur. Nitekim bu felaket nükleer santraller konusunun tüm dünya genelinde yeniden tartışılmasına da ortam hazırlamıştır. Ancak, bunca olumsuz gelişmeye rağmen, büyük altyapı yatırımlarının yapılmak zorunda kalınacak olmasının ekonomiyi canlandıracağı beklentisiyle, Japon Yeni, Dolar ve Euro karşısında değerli kalmaya devam etmiştir.

Öte yandan kuzey Afrika ülkelerinde (Sudan, Libya, Mısır, Suriye, Ürdün) yaşanan ve “Arap Baharı” olarak tanımlanan gelişmeler de 2011 yılında dünya genelinde önemli siyasi ve ekonomik sonuçlar yaratmıştır.

Bir boyutuyla demokratikleşme, bir boyutuyla da gelişmiş ülkelerin yeni pazarlara ulaşma isteğinin ürünü olan bu “internet organizasyonlu” devrimler bir taraftan petrol fiyatlarının yüksek düzeyini koruması diğer taraftan da şimdilik dünya ticaret hacminin daralmasına neden olmuştur. Kısaca ifade etmek gerekirse; 2008–2009 yılında yaşanan küresel finans krizinin etkileri 2010 yılında önemli ölçüde sarılmıştı. Ancak 2011 yılında bir taraftan bu krizin artçı sarsıntıları diğer taraftan AB’nin halı altına süpürülmüş sorunlarının ortaya çıkmasının getirdiği sorunlar dünya ekonomisinde 2011 yılında beklenenin altında bir üretim ve ticaret artışı ile karşılaşmasına neden olmuştur. Bu gelişme uluslararası sermaye hareketlerini de yavaşlatmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde dünya ekonomisinde 2011 yılında yaşanan gelişmeler farklı boyutlardan istatistiki veriler aracılığıyla değerlendirilecektir.

1.1. EURO BÖLGESİNDE KRİZ VE YANSIMALARI

2011 yılında Euro Bölgesi’nde yer alan ülkelerde yaşanan sorunlar gündemin en önemli maddesi haline gelmiştir. Euro Bölgesi’nde bulunan Yunanistan borçlarını ödeyemez duruma düşmüş, İspanya, İtalya, İrlanda ve Portekiz’de Yunanistan’a yakın zorluklarla karşılaşmıştır. AB Merkez Bankası yaşanan gelişmelere karşı önlem almakta gecikmiştir. Kamu borçlanma faizleri Yunanistan’da yüzde 20’lere, İtalya’da yüzde 7’lere yükselmiştir. Bunun sonucunda Euro Bölgesi’nin dağılması seçeneği dahi gündeme gelmiştir.

Avrupa’da yaşananlar incelendiğinde karşımıza ilginç bir tablo çıkmaktadır. Nitekim AB, parasal birliği oluşturup Euro’ya geçerken mali birlik konusunda da bazı ilkeler belirlemiştir. Buna göre devlet borçlarının milli gelirin yüzde 60’ını geçmemesi, bütçe açığının milli gelirin yüzde 3’ünden fazla olmaması, üye ülke enflasyon ve faiz oranları arasında büyük farklılıkların bulunmaması gerekmektedir.

Tablo 1’in incelenmesinden görülebileceği gibi 2011 yılı Aralık ayı itibariyle ekonomik göstergeleri en kötü durumda olan ülke Yunanistan’dır. Nitekim kamu borç stokunun milli gelire oranı yüzde 165 (yüzde 60 olması gerekiyor), bütçe açığının milli gelire oranı 9 (yüzde 3 olması gerekiyor), cari açığın milli gelire oranı ise yüzde 8’in üzerindedir. Buna bağlı olarak Yunanistan’a ilişkin risk algılaması rekor düzeylere ulaşmış ve tahvil faizleri yüzde 30 gibi Euro tarihinin görülmedik düzeylerine ulaşmıştır. Yunanistan’ın ardından Euro Bölgesi’nin en sorunlu ülkeleri olarak Portekiz, İrlanda, İspanya ve İtalya sıralanmaktadır. Diğer taraftan İngiltere, Fransa ve Almanya’nın durumu da pek parlak görünmemekte, mevcut rakamlar kredi derecelendirme kuruluşlarının not indirimlerinin haklılığına işaret etmektedir. Türkiye’ye ilişkin kriz göstergeleri değerlendirildiğinde ise sorunlu tek göstergenin cari açığa ilişkin olduğu, kamu borçları ve 2011 yılında mali disipline uyulması sonucunda bütçe açığı boyutundan önemli bir olumsuzluğun bulunmadığı anlaşılmaktadır.

TABLO 1: BAZI ÜLKELERE İLİŞKİN KRİZ GÖSTERGELERİ (2011)

ÜLKE	Cari denge/ GSYİH %	Bütçe dengesi/ GSYİH %	Kamu borç stoku/GSYİH	Faiz oranı (* %)	Yıllık Tüketici Enflasyonu %	İşsizlik oranı (%)	Borsanın getirisi (** %)
ABD	-3,1	-9,0	100,1	2,0	3,5	9,0	4,9
ÇİN	2,9	-1,8	26,9	3,6	5,5	6,1	-13,9
JAPONYA	2,3	-8,3	233,1	1,0	-0,2	4,5	-11,0
İNGİLTERE	-1,5	-8,8	80,8	2,2	5,0	8,3	-5,9
EURO BÖLGESİ	-0,5	-4,0	94,8	2,1	3,0	10,3	-15,7
FRANSA	-2,4	-5,8	86,8	3,2	2,3	9,8	-16,7
ALMANYA	5,2	-1,0	82,6	2,1	2,4	6,9	-13,5
YUNANİSTAN	-8,4	-9,1	165,6	30,3	3,0	18,4	-51,6
İTALYA	-3,7	-4,0	121,1	6,5	3,3	8,5	-22,6
İSPANYA	-3,8	-6,5	67,4	5,7	2,9	22,8	-13,8
İRLANDA	0,9	-10,1	109,3	8,6	2,8	14,5	--
PORTEKİZ	-7,9	-6,7	106,0	12,5	4,2	12,4	--
ARJANTİN	-0,3	-1,4	43,3	--	9,7	7,2	-31,1
BREZİLYA	-2,2	-2,7	64,9	11,2	7,0	5,8	-20,5
TÜRKİYE	-9,8	-1,7	40,3	9,7	9,5	9,2	-29,9

(*) 7 Aralık 2011 tarihi itibarıyla 10 Yıllık devlet tahvil faizi

(**)7 Aralık 2011 tarihi itibarıyla yılbaşına göre Dolar bazında getiri

Kaynak: OECD, IMF

Avrupa Birliği doğru bir tespitle parasal birliğin ancak üye ülkelerin güçlü bir mali yapıya sahip olması durumunda yürütülebileceğini öngörmüş ancak kendi koyduğu ve Maastricht Kriterleri olarak bilinen kurallara uyulup uyulmadığını yeterince kontrol etmemiştir. Hatta AB'nin lokomotif ülkeleri Almanya ve Fransa bu kriterleri delen ilk ülkeler olmuştur. Bu nedenle de AB ekonomisinin en güçlü iki ülkesi olan Almanya ve Fransa'nın bu kriterlere uyum sağlamayan diğer ülkelere kriz ortaya çıkıncaya kadar söyleyecek sözü olmamıştır. Bu durum 2011 yılına kadar devam etmiştir.

Böylesi ciddi sorunlar uzun süredir var iken ekonomik krizin 2011 yılına kadar gündeme gelmemiş olmasının temel nedeni hızlı büyüyen dünya ekonomisi ve AB'nin artan ihracatı nedeniyle sorunların tolare edilebilmesi olmuştur. Ancak 2008–2009 yıllarında yaşanan küresel finans krizinde büyük ölçüde daralan dünya ekonomisi ve ticaret hacmi nedeniyle yara alan Avrupa ekonomisi ve finans sistemi artık AB'de biriken sorunları taşıyamaz hale gelmiştir. Şimdi ya koşulları sağlamayan ülkeler Euro Bölgesi dışına çıkacak ya da AB mali birlik konusunda ciddi adımlar atmak zorunda kalacaktır. Bazı ülkelerin Euro Bölgesi'nden çıkarılması "ortak Avrupa" fikrine zarar vereceği için AB mali birliği güçlendirmeyi tercih edeceği ve bunun için 3-4 yıl sürecek bir "yeniden inşa dönemine gireceği" söylenebilir.

Ekonomisinde mevcut yapısal sorunlar ile hem AB'ye üyelik süreci hem de hala en büyük ticaret ortağının AB ülkeleri olduğu dikkate alındığında Türkiye'nin yaşanan krizi oldukça iyi değerlendirmesi ve doğru sonuçlar çıkarması gereği önem kazanmaktadır.

Bu çerçevede;

1. Para ve maliye politikaları ve dolayısıyla yapımcıları arasında çok sıkı bir işbirliği ve koordinasyon sağlanmalıdır.
2. Bir ülkede reel faiz oranı büyüme hızının üzerinde olmamalıdır. Büyümenin reel faizlerden daha düşük kaldığı durumlarda kamu borçlarının azaltılması mümkün olmayacak, zaman içinde borç kriziyle karşılaşılacaktır.
3. Borç krizini; vergileri artırarak, kamu harcamalarını kısarak aşmaya çalışmak dün olduğu gibi bugün de sonuç vermeyecek bir girişimdir. Bu nedenle İtalya ve Yunanistan'ın bu perspektifte aldığı önlemlerin sonuç vermesi güçtür. Akılcılık sonuçları değil nedenleri ortadan kaldırmayı gerektirir.
4. Dünya ekonomisinde öncelikle finansal türevlerin ve sermaye hareketlerinin kontrol edilmesi, bu amaçla da yeni bir küresel finansal mimariye ihtiyaç bulunmaktadır.
5. Türkiye'de de finans sisteminden çok üretim ve istihdamın teşvikine yönelik bir vergi reformuna ihtiyaç bulunmaktadır.
6. Bir ülkenin orta ve uzun vadede ekonomik gücünün en önemli kaynağı üretimdir. Üretim gücünü artıramayan, teknoloji üretemeyen, inovasyona yeterince önem vermeyen ülkeler bir adım geride kalacaktır.
7. Ülke içindeki kaynaklarını etkin kullanmayan, halkına çalışma ve üretme motivasyonu veremeyen, kalkınmasını sürekli dış kaynak girişine bağlayan, kısacası taşıma suyla değirmen döndürmeye çalışan ülkeler er ya da geç geçmişte hak etmedikleri halde yaptıkları tüketimin bedelini ödemek zorunda kalacaktır. Bu, devletler kadar, firmalar ve bireyler için de geçerlidir.
8. Bu bağlamda bireylerin de devletin de gelecekteki gelirlerini bugünden tükettikleri dikkate alındığında Türkiye'nin kriz faylarında enerji biriktiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim milli gelire oranı kriz yaşayan Yunanistan (%165) ve İtalya'ya (%121) göre oldukça düşük olmasına (% 40) rağmen Devletin 366 milyar TL iç, 80 milyar dolar da dış borcu bulunmaktadır. Vatandaş tüketici kredisi toplam borcu 2004 yılında sadece 26 milyar TL iken 2011 yılı sonunda 223 milyar liraya yükselmiştir. Herkesin ayağını yorganına göre uzatmak konusunda her zamankinde daha dikkatli olması gerekmektedir.
9. Eğitim sisteminin bireylerin hayatını emeklilik değil çalışmak ve üretmek üzerine kurmasını sağlayacak hayat felsefesini aktarması sağlanmalıdır.

10. Avrupa'nın bütçe dengeleri ve borçlar nedeniyle yaşadığı sorunların benzerini Türkiye'nin cari açık kanalından yaşamaması için gerekli önlemler alınmadır. Bu çerçevede yatırım, üretim ve istihdam referanslı politikalar ve teşvik önlemleri hayata geçirilmelidir.

11. Görüldüğü kadar dünya AB ve dünya ekonomisindeki gelişmelere bağlı olarak Türkiye'de hem nominal kurlar hem de çapraz kurlardaki dalgalanmalar bir süre daha devam edecektir. Bu çalkantılardan etkilenmemek için tüm sanayicilerin çok daha dikkatli davranması gereken bir dönem Türkiye'yi beklemektedir.

12. Avrupa ülkelerine ihracat yapan firmalar talep daralmasıyla, Avrupalı firmalar ile rekabet eden firmalarımız ise çok daha yoğun bir rekabetle karşılaşabileceklerdir. Bunun için yeni rekabet avantajları araştırılmalıdır.

1.2. DÜNYA EKONOMİSİNDEKİ NİCEL GELİŞMELER

2011 yılında dünya ekonomisinde yaşanan gelişmeleri değerlendirmek amacıyla temel göstergelerin bulunduğu Tablo 2'de görülebileceği gibi, küresel krizin etkilerinin azaldığı ve yaraların görece olarak sarıldığı 2010 yılında, dünya genelinde üretim artışı yüzde 5,1 oranında gerçekleşmiştir. Ancak, 2011 yılında Euro Bölgesi kaynaklı sorunlar ile karşılaşan dünya ekonomisinde üretim artışının yüzde 4'e gerilemesi beklenmektedir. Ülke grupları bazında değerlendirme yapıldığında 2011 yılı için üretim artışı gerçekleşme tahmininin gelişmiş ülkelerde yüzde 1,6, gelişmekte olan ülkelere yüzde 6,4 olarak öngörüldüğü anlaşılmaktadır. 2011 yılında da gelişmekte olan ülkelere Çin yüzde 9,5 ile en hızlı büyüyen ülke özelliğini korurken Arjantin yüzde 8 ile bu ülkeyi izlemiştir. Bu veriler dünya genelinde üretimin ağırlığının Asya'ya kayması şeklindeki gelişmenin devam ettiği anlamına gelmektedir.

Üretime paralel olarak 2011 yılında dünya ticaret hacminde de bir gerileme gerçekleşmiştir. Nitekim, 2010 yılında dünya ticaret hacmi yüzde 12,8 oranında artarken, 2011 yılında bu oran yüzde 7,5'e düşmüştür. 2011 yılında dünya ticaret hacmindeki artışın üretim artışının hayli üzerinde gerçekleşmesi ise bir taraftan ülkelerin dışa açıklık düzeyinin yani küresel entegrasyonun arttığını diğer taraftan da yeni krizlerin bulaşma etkisinin yüksek olacağını ortaya koymaktadır. Yunanistan gibi oldukça küçük bir ekonomide yaşanan sorunların ciddi tartışmalar yaratmış olması da bunun bir göstergesi olmuştur.

Dünya ekonomisindeki üretimin ve ticaretin önemli girdilerinden biri olan petrolün fiyatları artan üretim ve talebe bağlı olarak 2011 yılında yaklaşık yüzde 30,6 oranında artmış ve varili 79 dolardan 103 dolara yükselmiştir. Bu artışın ABD dolarının değer kazandığı bir ortamda gerçekleşmiş olması petrol ithalatçısı ülkelere ve bu arada Türkiye'de de maliyet enflasyonu baskısı yaratmıştır.

TABLO 2: DÜNYA EKONOMİSİNDE GENEL GELİŞMELER

GÖSTERGE	2008	2009	2010	2011
BÜYÜME HIZI (%)				
Dünya	2,8	-0,7	5,1	4,0
Gelişmiş ülkeler	0,2	-3,7	3,1	1,6
ABD	0,0	-3,5	3,0	1,5
Japonya	-1,2	-6,3	4,0	-0,5
Avrupa Bölgesi	0,5	-4,3	1,8	1,6
Almanya	1,0	-5,1	3,6	2,7
Fransa	0,1	-2,6	1,4	1,7
İtalya	-1,3	-5,2	1,3	0,6
İngiltere	-0,1	-4,9	1,4	1,1
İspanya	0,9	-3,7	-0,1	0,8
Gelişmekte olan ülkeler	6,0	2,8	7,3	6,4
Çin	9,6	9,2	10,3	9,5
Rusya Federasyonu	5,2	-7,8	4,0	4,3
Arjantin	6,8	-2,2	9,2	8,0
Brezilya	5,1	-0,6	7,5	3,8
Hindistan	6,4	6,8	10,1	7,8
Türkiye	0,7	-4,7	8,9	7,5
Dünya Ticaret Hacmi (%)	2,9	-10,7	12,8	7,5
Petrol Dışı Mal fiyatlarının Değişimi (%)	7,5	-15,7	26,3	21,2
Petrol fiyatlarında değişim (%)	36,4	-36,3	27,9	30,6
Petrol Fiyatları (varil/dolar)	97,0	61,8	79,0	103,2

Kaynak: IMF, World Economic Outlook 2011

Diğer taraftan petrol fiyatlarına paralel olarak 2011 yılında petrol dışı mal fiyatlarının da yüzde 21,2 oranında artış kaydetmesi, 2011 yılında dünya genelinde talep artışının belirginleştiğine işaret etmektedir.

Bu veriler 2009 krizinin ardından hızla canlanan dünya ekonomisinin 2011 yılında yavaşladığını ve 2012 yılına da yeni bir yavaşlama dalgası miras bıraktığına ilişkin öngörülerini doğrular bir nitelik taşımaktadır. Euro Bölgesi'ndeki krizin aşılması için somut bir programın bulunmaması, halihazırda Yunanistan, İtalya ve ABD'de uygulamaya konan daraltıcı politikalar, Çin ekonomisine ilişkin belirsizlikler, İran-ABD-İsrail ekseninde yoğunlaşan sorunlar da yeni bir yavaşlama dalgasının olası kaynakları olarak ön plana çıkmaktadır.

1.3. DIŞ DENGELER, ÇAPRAZ KURLAR VE BÜTÇE

2011 yılı daha çok mali dengesizliklerin ön plana çıktığı, doların Euro karşısından değer kazandığı, Japon yeni karşısında ise değer kaybettiği bir yıl olmuştur. Dünya ekonomisinde bu boyutlarda yaşanan gelişmeleri değerlendirmek açısından ülke bazında seçilmiş bazı ekonomik göstergeler Tablo 3'de verilmiştir. Buradan görülebileceği gibi, ABD büyük oranda dış ticaret ve cari açık, Çin, Japonya ve Almanya ise fazla vermeye 2011 yılında da devam etmiştir.

ABD’de 2010 yılı 3. çeyreği itibariyle cari açığın milli gelire oranı yüzde 3,1, bütçe açığının oranı yüzde 8,7 düzeyinde bulunmaktadır.

Avrupa Birliği’nin krizdeki ülkeleri, yukarıda da vurgulandığı üzere, gerek cari açık gerekse bütçe açığı ve kamu borçları boyutundan tehlike sınırlarını aşmış durumdadır. Ancak, bir bütün olarak Euro Bölgesi’nde sorunun büyüklüğü daha makul görünmektedir. Nitekim cari açığın Euro Bölgesi gelirine oranı binde 5, bütçe açığının oranı ise yüzde 4,1 düzeyindedir. Yine Euro Bölgesi’nde 10 yıllık kamu tahvil faizleri yüzde 1,9 gibi oldukça düşük düzeydedir. Bu durum sorunlu ülkelerin daha küçük, görece olarak iyi durumda olan ülkelerin ise daha büyük ekonomiye sahip olmalarıyla ilgilidir.

TABLO 3:SEÇİLMİŞ ÜLKELERE İLİŞKİN BAZI VERİLER
(Son bir yıllık)

ÜLKE	Dış ticaret dengesi (Milyar\$)	Cari denge (Milyar\$)	Cari Denge/ GSYİH %*	Dolar kuru		Bütçe dengesi /GSYİH*	10 yıllık tahvil faizi %**
				4 Ocak 2012	Bir yıl öncesi		
ABD (Ekim)	-710,2	-466,8 (3Ç)	-3,1	--	--	-8,7	1,99
Japonya (Ekim)	0,9	139,1	2,4	76,7	83,3	-8,3	0,99
Çin (Kasım)	154,4	259,9 (3Ç)	2,9	6,3	6,6	-1,8	3,52
İngiltere (Ekim)	-162,6	-40,9 (2Ç)	-2,5	0,6	0,7	-8,8	2,04
Almanya (Ekim)	192,7	189,6	5,2	0,77	0,8	-1,0	1,92
Fransa (Ekim)	-99,3	-67,8	-2,5	0,77	0,8	-5,8	3,33
İtalya (Ekim)	-45,3	-78,9	-3,7	0,77	0,8	-4,0	6,90
İspanya (Eylül)	-63,3	-56,8	-3,8	0,77	0,8	-6,5	5,66
Portekiz (Ekim)	-23,9	-18,9	-7,9	0,77	0,8	-6,7	12,9
Yunanistan (Ekim)	-37,4	-28,9	-8,4	0,77	0,8	-9,5	36,6
İrlanda (Ekim)	61,1	1,2 (3Ç)	0,9	0,77	0,8	-10,7	8,03
Euro Bölgesi (Ekim)	-31,1	-83,2	-0,5	0,77	0,8	-4,1	1,90
Rusya Federasyonu (Ekim)	193,7	86,3(3Ç)	5,0	31,9	30,7	-0,8	4,73
Arjantin (Kasım)	10,2	--	-0,3	4,3	4,0	-1,4	--
Brezilya (Aralık)	29,8	-49,3	-2,2	1,8	1,7	-2,7	11,3
Hindistan (Kasım)	-131,1	-46,4 (2Ç)	-3,5	53,0	45,3	-5,4	8,60
Türkiye (Kasım)	-106,5	-77,8	-9,8	1,89	1,6	-1,8	9,72

(*) 2011 gerçekleşme tahmini (**) 2011 sonu

Kaynak: *The Economist.com*

Öte yandan 2011 yılında Euro, dolar karşısında değer kaybetmiş, Japon yeni ise değer kazanmıştır. Bu durum Euro Bölgesi ülkelerinin her iki ülke karşısında ihracatta rekabet avantajı, Japonya’nın ise her iki bölge karşısında rekabet dezavantajı ile karşılaştığını ortaya koymaktadır. Deprem ve tsunami gibi doğal afet ardından da nükleer santral kazasıyla ciddi zorluklarla karşılaşan Japonya açısından bu kur gelişmeleri ilave sorunlar yaratacak niteliktedir.

Euro'nun değer kaybetmesi ve buna eklenecek olan Euro Bölgesi'ndeki talep daralması ise ihracat açısından olumlu etkiler yaparak krizin etkilerini kısmen telafi etmiş görünmektedir.

Uzun yıllardır dış ticaret ve cari açık veren ABD, parasının küresel bir döviz olması nedeniyle, para basarak bu açığı finanse etme imkanı yakalamıştır. Böylece ABD dış açıklara, dünya da doların değer kaybına mahkum olmuştur. Bu gelişmelere bağlı olarak ABD dışında önemli miktarda dolar birikimi olmuştur. Nitekim 2011 yılı Kasım sonu itibariyle sadece Çin'de 3,2 trilyon dolarlık döviz rezervi bulunmaktadır. Tablodaki ülkelerde bulunan toplam döviz rezervi ise 6,8 trilyon dolar düzeyindedir. Halkları büyük ölçüde zor koşullarda yaşayan bu ülkelerin ellerindeki rezervleri büyük ölçüde ABD tahvillerinde değerlendirdiği dikkate alındığında, ülke refahını artırmak yerine ABD'nin hem dış açıklarını hem de bütçe açıklarını finanse ettikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca büyük miktarı dolar cinsinden olan bu döviz rezervlerini tutan ülkeler parite değişikliklerinden de ciddi zararlarla karşılaşabilmekte, doların değerini korumak ABD'den çok bu ülkelerin işi haline gelmektedir. Bu durum bir dünya merkez bankasına ve küresel bir paraya olan ihtiyacı da açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

TABLO 4: DÖVİZ REZERVLERİ (Milyar \$)

ÜLKE (Kasım 2011)	REZERV MİKTARI	DIŞ TİCARET DENGESİ	CARİ DENGİ
ÇİN	3.201	154	259
S. ARABİSTAN	536	150	75
RUSYA	463	194	86
TAYVAN	388	11	39
BREZİLYA	350	30	-49
GÜNEY KORE	309	33	25
HONGKONG	282	-57	14
HİNDİSTAN	276	-131	-46
SİNGAPUR	241	42	49
TAYLAND	170	27	12
MEKSIKA	140	-1	-10
MALEZYA	133	40	33
ENDONEZYA	107	29	4
POLONYA	93	-15	-26
TÜRKİYE	85	-107	-78

Kaynak: The Economist.com

Diğer taraftan döviz rezervlerinin bulunduğu ülkelerin bir kısmı doğal kaynak (petrol, doğal gaz) zengini bir kısmı ise hem ölçek olarak büyük hem de dış ticaret fazlası veren ülkelerdir. Tabloda yer alan ülkelerin büyük bir çoğunluğu dış ticaret ve/veya cari fazla veren ülkeler iken Türkiye düzeyinde dış ticaret ve cari açık vererek döviz rezervi biriktiren bir ülke daha bulunmamaktadır. Dolayısıyla Türkiye hem büyük oranda dış açık veren hem de büyük miktarda döviz rezervi tutan ülke konumundadır. Bu durum Türkiye'nin hem mal ve hizmetler hem de döviz için iyi bir pazar olduğunu, dolayısıyla hem ihracatçı ülkeler hem de küresel sermaye açısından uygun bir iklim sağladığını ortaya koymaktadır.

Türkiye’de görülen ve istisnai olarak tanımlanacak bu durum uzun yıllardır uygulanan yüksek faiz politikası ve bunun doğal bir sonucu olan düşük kurların yan etkilerinden birine işaret etmekte ve sağlıksız bir yapıyı açıkça ortaya koymaktadır.

1.4. BÜYÜME, ENFLASYON VE İŞSİZLİK

Büyüme, enflasyon ve işsizlik 2011 yılında dünya ekonomisinde yaşanan gelişmelere ilişkin değerlendirme yapabilmek açısından dikkate alınması gereken diğer önemli göstergelerdir. Tablo 5’ten görülebileceği gibi Çin, Hindistan, Arjantin ve Türkiye’nin 2011 yılında oldukça yüksek büyüme hızlarına ulaşması beklenmektedir. Buna karşılık ABD ve özellikle de Avrupa’nın gelişmiş ülkelerinde büyüme hızı oldukça düşük kalmıştır.

TABLO 5: SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE BUYUME, ENFLASYON VE İŞSİZLİK
(2011 yılı tahmini)

ÜLKE	Büyüme (%)	TÜFE	İşsizlik Oranı (%)
ABD	1,7	3,0	8,6(Kasım)
Japonya	-0,6	-0,3	4,5(Kasım)
Çin	9,2	5,6	6,1 (2010)
İngiltere	0,9	4,4	8,3 (Ekim)
Almanya	3,0	2,4	6,8(Aralık)
Fransa	1,6	2,2	9,8(Ekim)
İtalya	0,5	2,8	8,5(Ekim)
İspanya	0,6	3,1	22,8(Ekim)
Yunanistan	-5,3	2,9	17,5(Eylül)
Portekiz	-1,7	3,3	12,4 (3Ç)
İrlanda	1,2	2,4	14,5(Kasım)
Euro Bölgesi	1,4	2,5	10,3(Ekim)
Rusya Federasyonu	4,0	8,5	6,3(Kasım)
Arjantin	8,5	9,9	7,2(3Ç)
Brezilya	3,0	6,7	5,2(Kasım)
Hindistan	7,6	9,0	10,8(2010)
Türkiye	7,5	6,3	8,8(Eylül)

Kaynak: The Economist.com

2011 yılında seçilmiş ülkelere ilişkin tüketici enflasyonu rakamları değerlendirildiğinde Hindistan, Arjantin, Türkiye ve Rusya Federasyonu’nun bir üst kulvarda yer aldığı görülmektedir. Enflasyon ile büyüme verileri birlikte değerlendirildiğinde söz konusu ülkelerde 2010 yılında iç talebin canlı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. 2011 yılında da hangi gelişmişlik kategorisinde olursa olsun tüm ülkelerde işsizlik yüksek düzeylerini korumaya devam etmiştir. Gelişmiş ülkelerde pek de alışık olunmayan oranlara yükselen işsizlik bu ülkelerde ilave politik sorunlara da kaynaklık edebilecektir. Ayrıca dünya genelinde başta AB olmak üzere ülkelerin çoğunun finansal istikrara odaklanmak durumunda kalacak olması 2012 yılında işsizliğin dünya genelinde daha artacağı anlamına gelmektedir. Benzer bir durum Türkiye için de geçerlidir.

1.5. MENKUL KIYMET BORSALARI

2008-2009 yıllarında yaşanan küresel finansal krizin ardından menkul kıymet borsalarında büyük kayıplar yaşanmıştı. Bu gelişme bir taraftan kayıplara diğer taraftan da potansiyel fırsatlara işaret etmekteydi. Nitekim 2008 ve 2009 yılındaki büyük kayıpların ardından 2010 yılında finans piyasalarında yeniden balonlar oluşmaya başlamıştı. 2011 yılı ise bu balonların yine söndüğü bir yıl olmuştur.

TABLO 6:SEÇİLMİŞ ÜLKELERE İLİŞKİN BORSA VERİLERİ

ÜLKE	4 Ocak 2012	31 ARALIK 2010'A GÖRE DEĞİŞİM (%)	
	BORSA ENDEKSİ	Ulusal Para Cinsinden	Dolar Cinsinden
ABD (DJIA)	12.418	7,3	7,3
Japonya (Nikkei 225)	8.560	-16,3	-11,6
Çin (SSEA)	2.273	-22,7	-19,1
İngiltere (FTSE 100)	5.669	-3,9	-4,2
Almanya (DAX)	6.112	-11,6	-14,9
Fransa (CAC 40)	3.194	-16,1	-19,2
İtalya (S&P/MIB)	15.327	-24,0	-26,9
İspanya(Madrid SE)	858	-14,5	-17,7
Yunanistan(Athex Comp)	662	-53,2	-54,9
Euro Bölgesi (FTSE Euro 100)	760	-15,0	-18,2
Rusya Federasyonu (RTS \$ bazlı)	1.434	-15,4	-19,0
Arjantin (MERV)	2.716	-22,9	-28,9
Brezilya (BVSP)	59.365	-14,3	-22,1
Hindistan (BSE)	15.883	-22,6	-34,6
Türkiye (ISE)	51.533	-21,9	-36,3
Endonezya(JSX)	3.907	5,5	3,9
Şili (IGPA)	20.234	-11,9	-19,5
Tayland(SET)	1.036	0,3	-3,9
Colombiya(IGBC)	12.935	-16,5	-14,7

Kaynak: The Economist.com

Nitekim Tablo 6 incelendiğinde 2011 yılı başına göre 4 Ocak 2012 tarihinde yüzde 7,3 kazandıran ABD borsası (DJIA) dışında kalan tüm borsalarda kayıplar yaşanmıştır. 2011 yılında dolar bazında en çok kaybettiren borsalar ise sırasıyla; Yunanistan, Mısır, Türkiye, Avusturya, Macaristan, Çin, Arjantin olmuştur. Ulusal para ve dolar bazındaki kayıplar karşılaştırıldığında en büyük farkın İstanbul Borsası'nda gerçekleştiği görülmektedir. Bu durum 2011 yılında dolar karşısında en çok değer kaybeden paranın TL olduğunu da ortaya koymaktadır.

Bu veriler 2012 yılı başında dünya borsalarının 2009 yılı sonuna benzer bir durumda bulunduğu işaret etmektedir. Ancak, AB ekonomisindeki sorunların bir süre daha devam edeceği dikkate alınır, 2012 yılında gelişen piyasalara yönelik sermaye hareketlerinin daha

büyük olasılık haline geldiği söylenebilir. Bu noktada Türkiye'nin özel bir konumda olduğu açıktır. Zira yüksek cari açığı olmasına rağmen kamu dengeleri itibariyle oldukça iyi durumda bulunan ve krizde olan ülkelere sonra en yüksek faizi ödeyen ülke konumunda bulunan Türkiye'nin kamu kağıtlarına yönelik bir sermaye akımı oluşabilecektir. Bu ise Türkiye'nin yeniden başa dönmesi, yani yüksek faiz-düşük kur sonucunu doğurabilecektir. Merkez Bankası Başkanı'nın "2012 yılında en fazla değerlendirilecek para TL olacaktır" açıklaması ise bu beklentiyi teyit etmektedir.

Kısaca ifade etmek gerekirse 2011; dünya ekonomisinin reel açıdan yavaşladığı, finansal piyasalarda 2010 yılı kazançlarının geri verildiği, yaşanan sorunların kaynağının reel kesimden çok finans kesiminin olmaya devam ettiği, 2012 yılına ise ciddi belirsizliklerin ve risklerin aktarıldığı bir yıl olarak tarihteki yerini almıştır.

2. 2011 YILINDA TÜRKİYE EKONOMİSİ

İzleyen bölümde öncelikle 2010 yılında Türkiye ekonomisinde yaşanan gelişmelere ilişkin genel bir değerlendirme ardından veriler yardımıyla ekonominin farklı boyutlarına yönelik analizler yapılacaktır.

2.1. GENEL BİR BAKIŞ

Türkiye'nin en büyük ticaret ortağı olan ve tam üyelik sürecinde bulunduğumuz AB ülkelerinde yaşanan sorunlar 2011 yılında Türkiye ekonomisini de olumsuz etkilemiştir. Bu sadece ihracatta zorlanma boyutuyla değil, dünya genelinde yavaşlayan sermaye hareketlerine bağlı olarak Türkiye'den sıcak para çıkışı yoluyla da gerçekleşmiştir. Bu nedenle öncelikle dünya ekonomisinde yaşanan ve genelde olumsuz sonuçları ağır basan gelişmelerin Türkiye'ye yansımalarının değerlendirilmesi 2011 yılında Türkiye ekonomisinde yaşanan gelişmelerin daha iyi anlaşılmasına imkan verecektir. Buna göre;

1. Zayıflayan AB ekonomisi nedeniyle Euro, Dolar karşısında ortalama olarak değer kaybetmiştir. Bu gelişme ihracatı daha çok Euro ile, ithalatı ve dış borçları ise daha çok Dolar ile olan Türkiye'yi olumsuz etkilemiştir. Çünkü elde edilen bir Euro ile ithal edilebilecek mal miktarı veya ödenecek borç miktarı azalmıştır.
2. Yavaşlayan AB ekonomisine ihracat güçleşmiş, bu da ülkemizin ihracat artışını yavaşlatmıştır.
3. AB pazarındaki büyümenin yavaşlaması Avrupalı firmaları iç talebi canlı Türkiye'ye daha fazla yöneltmiş, bu da Türkiye'nin ithalatını artırıcı bir etki yapmıştır.

4. Kuzey Afrika ve Suriye’de yaşanan siyasi gelişmeler ve oluşan kaotik ortam ülkemizin önemli pazarları konumuna gelmeye başlayan bu ülkelere yönelik ihracatı olumsuz yönde etkilemiştir.

5. Dünya genelinde artan belirsizlikler ve azalan risk alma iştahı Türkiye’den önemli miktarda sıcak para çıkışına yol açmış, bu gelişme borsanın düşmesine, kurların artmasına, kurlardaki artış enflasyonun yükselmesine, enflasyonun artması ise faizlerin yükselmesine neden olmuştur.

Görüldüğü gibi dünya ekonomisinde yaşanan gelişmelerden Türkiye ekonomisine yansıyan gelişmeler genelde olumsuz yönde olmuştur. 2012 yılında bu olumsuzluğun daha da belirginleşmesi olasılığı oldukça yüksektir.

Diğer taraftan dünya ekonomisinden yansıyan olumsuzluklar yanında Türkiye ekonomisinde 2011 yılında yaşanan gelişmeleri ve arka planını daha iyi değerlendirmek açısından öncelikle şu saptamaların yapılmasında fayda bulunmaktadır;

√ Türkiye Cumhuriyeti sanayileşmede geç kalmışlık ve hızlı teknolojik gelişmeye bağlı olarak ithal girdi ve teknolojiye bağımlı kalmıştır.

√ Başta petrol ve doğalgaz olmak üzere temel enerji girdileri potansiyelindeki yetersizlik ve bunların son yıllarda artan fiyatları ithalatı değerini hızla artırmıştır.

√ Buna 2002 sonrası dönemde küresel likidite bolluğunun ve bu dönemde Türkiye’de faizlerin dünya geneline oranla çok yüksek düzeylerde seyretmesinin eklenmesiyle Türkiye’ye büyük miktarda sıcak para girişi ile özel sektörün düşük faizli yabancı kredi kullanımının getirdiği döviz bolluğu ve düşük kur eklenmiştir.

√ Böylece yapısal nedenler ve konjonktürel faktörler birleşerek ithalatın, dış ticaret açığının ve cari açığın artmasına neden olmuştur.

√ Nitekim 2000 yılında 26 milyar dolar olan dış ticaret açığı 2010 yılında 71 milyar dolara, 9 milyar dolar olan cari açık 47 milyar dolara yükselmiştir. 2011 yılında dış ticaret açığı 100, cari açık 70 milyar doların üzerinde gerçekleşecektir.

√ Söz konusu dönemde görece düşük faiz, halkın tüketim eğilimlerini yükselterek hem vatandaşların hem de firmaların iç ve dış kredi kullanımını körüklemiş, bu da 2000 yılında 118 milyar dolar olan toplam dış borçların 2010 yılı sonunda 290 milyar doları aşmasına neden olmuştur. Yine 2000 yılından 2011 yılına toplam kredi stoku 25 milyar TL’den 680 milyar TL’ye, tüketici kredileri de 6 milyar TL’den 223 milyar TL’ye yükselmiştir.

√ Bu dönemde ayrıca ciddi özelleştirme gelirlerine rağmen kamunun iç borç stoku da hızla artmış ve 2000 yılında sadece 36 milyar TL iken, 2010 yılı sonunda 352 milyar TL’yi aşmıştır.

√ Bu veriler düşük kur gibi konjonktürel faktörün yapısal sorunları körüklediğini, neredeyse tüm ekonomik birimlerin geleceği inşa etmek yerine tüketmeye yöneldiğini ortaya koymaktadır.

√ Özellikle 2002 sonrası dönem, büyüme, enflasyon, işsizlik açısından olumlu gelişmelerin yaşandığı yıllar olsa da, ülkemiz reel sektörü düşük kur ve bunun getirdiği haksız rekabet ile karşı karşıya kalmış, bunun olası olumsuz sonuçları üreticilere ve ülkemiz ekonomisine zarar vermiştir.

Çalışmanın izleyen bölümünde, yukarıdaki tespitler de dikkate alınarak, 2011 yılında temel ekonomik göstergelerdeki gelişmeler analiz edilmiştir.

2.2. TEMEL MAKRO BÜYÜKLÜKLERİN GELİŞİMİ

Ülkemiz ekonomisinde 2011 yılında reel ve finansal boyutta yaşanan gelişmeler izleyen bölümde detaylı olarak değerlendirilmiştir.

2.2.1. ÜRETİM VE BÜYÜME

Türkiye ekonomisinin 2010 yılında yüzde 9 oranında büyümesinin ardından 2011 yılı için öngörülen ve makroekonomik açıdan sürdürülebilir bir düzeyi ifade eden yüzde 5 düzeyindeki büyüme hedefi ulaşılabilir bir düzey olarak görünmekteydi. Ancak, iç talepteki hızlı artış sonucunda büyüme hızı adeta kontrolden çıkmış ve ekonomi yılın ilk üç çeyreğinde yüzde 9,6 gibi oldukça yüksek bir düzeyde büyümüştür. Bu veriler 2011 yılı bütününde yüzde 8 düzeyinde büyümenin yakalanabileceğini ortaya koymaktadır. Ekonominin öngörülenin üzerinde büyüme gösterecek olması olumlu bir gelişme olmakla birlikte büyümenin kaynağı ve sürdürülebilirliği ve yan etkileri konusu ayrıca değerlendirilmek durumundadır.

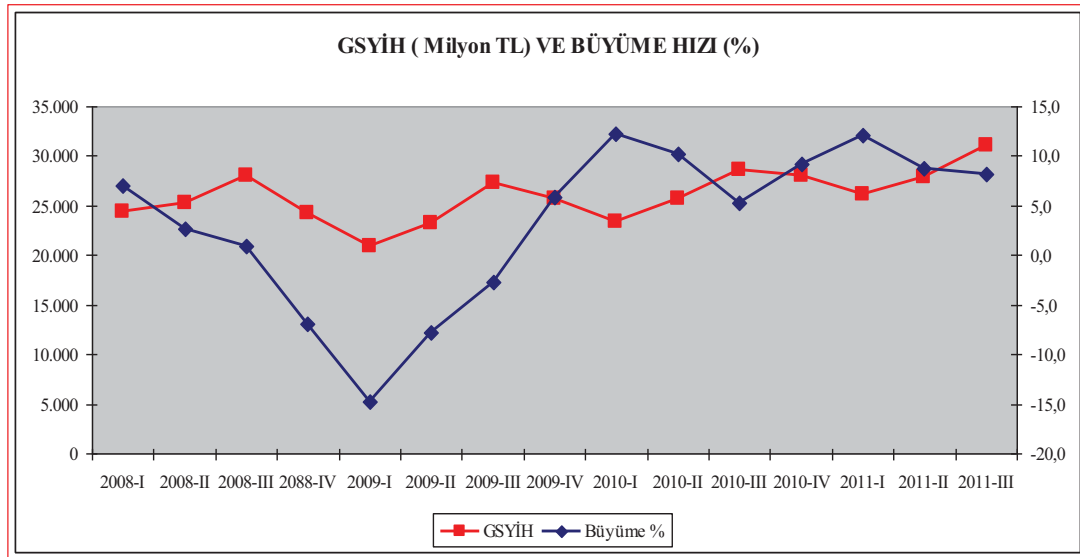
Diğer taraftan Tablo 7'den de görülebileceği gibi 2011 yılının ilk çeyreğinden itibaren büyüme hızında bir yavaşlama dikkati çekmektedir. Bunun yanında yılın ilk üç çeyreğinde nominal büyüme hızının yüzde 18,7 düzeyinde gerçekleşmiş olması enflasyondaki yükselişin de bir yansıması olarak dikkati çekmektedir. Ayrıca aynı dönemde dolar bazında büyümenin yüzde 11 olması, yılın ilk 9 ayında doların ortalama olarak eksik değerlendirildiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte 3. çeyrekte dolar bazındaki büyümenin yüzde 2,5 olması yılın bu çeyreğinde reel kur artışlarına işaret etmektedir.

TABLO 7: GSYİH GÖSTERGELERİ

DÖNEM	Cari fiyatlarla GSYH		Cari fiyatlarla GSYH		Sabit fiyatlarla GSYH	
	(Milyon TL)	Büyüme hızı %	(Milyon \$)	Büyüme hızı %	(Milyon TL)	Büyüme hızı %
2010-I	241 881	16,3	160 332	27,3	23 390	12,2
II	267 144	16,9	173 821	19,5	25 645	10,2
III	297 184	13,6	196 516	13,0	28 672	5,3
IV	297 541	17,0	204 260	19,2	28 033	9,2
Yıllık	1 103 750	15,9	734 929	19,2	105 739	9,0
2011-I*	290 178	20,0	183 975	14,7	26 205	12,0
II*	318 345	19,2	203 586	17,1	27 905	8,8
III	348 802	17,4	201 512	2,5	31 029	8,2
9 aylık	957 326	18,7	589 072	11,0	85 139	9,6

Kaynak: TÜİK

Diğer taraftan GSYİH'nın 2008–2011 döneminde çeyrekler itibariyle büyüme hızlarına ilişkin grafiğin incelenmesinden 2008 yılının başından itibaren ekonominin yavaşladığı, 2009 yılının ilk çeyreğinde dip yaptığı, baz etkisiyle 2010 yılının ilk çeyreğinde zirve yaparak daha yeniden yavaşlamaya başladığı görülmektedir. Ancak 2010 yılının son çeyreğinde büyüme yeniden hızlanmış 2011 yılının ilk çeyreğinde yeniden zirve yaparak yavaşlamaya başlamıştır. 2011 yılının son çeyreğinde yine yüksek oranlı ancak yılın en düşük büyüme hızının gerçekleşmesi olasıdır.

2010 yılına ilişkin sektörel büyüme verilerini Tablo 8'den görmek mümkündür. Buna göre 2011 yılının ilk dokuz aylık bölümünde en hızlı büyüyen sektörler sırasıyla; balıkçılık (yüzde 14,1), toptan ve perakende ticaret (yüzde 13,6), mali aracı kuruluşların faaliyetleri (yüzde 13,1), inşaat (yüzde 12,7), ulaştırma, depolama, haberleşme (yüzde 11,6) ve imalat sanayi (yüzde 10,4) olmuştur. Buradan 2011 yılındaki üretim artışında reel sektörün ön plana çıktığı anlaşılmaktadır.

TABLO 8: ÜRETİM YÖNÜNDE EKONOMİK BÜYÜME (%)

SEKTÖR	2010				2011			
	I	II	III	IV	I	II	III	9 Aylık
Tarım, Avcılık ve Ormancılık	3,8	2,8	0,9	4,5	7,2	5,7	4,4	5,1
Balıkçılık	1,6	2,3	2,2	1,3	12,5	20,0	8,2	14,1
Madencilik ve Taşocakçılığı	6,1	14,2	0,1	0,9	10,8	1,2	0,3	3,3
İmalat Sanayi	21,2	15,1	7,2	11,2	14,3	8,1	8,9	10,4
Elek., Gaz, Buhar ve Sıcak Su Ür. ve Dağ.	2,4	8,3	11,4	6,5	12,3	5,9	6,8	8,0
İnşaat	8,3	20,4	22,1	17,5	14,7	13,0	10,6	12,7
Toptan ve Perakende Ticaret	20,8	13,8	7,5	13,3	18,6	13,2	9,6	13,6
Oteller ve Lokantalar	-1,1	2,5	0,7	-0,9	5,5	8,3	8,4	7,7
Ulaştırma, Depolama ve Haberleşme	11,9	10,0	6,7	13,6	13,5	11,7	9,7	11,6
Mali Aracı Kuruluşların Faaliyetleri	4,3	7,5	6,3	10,3	9,1	14,1	15,8	13,1
Konut Sahipliği	1,8	1,7	2,6	1,3	2,1	1,9	1,4	1,8
Gayrimenkul, Kiralama ve İş Faaliyetleri	12,7	10,4	2,2	4,5	9,7	6,5	9,4	8,6
Kamu Yön., Savunma, Zor. Sosyal Güvenlik	0,5	0,3	-0,2	1,5	3,5	4,6	6,5	4,9
Eğitim	1,2	0,9	-0,7	0,9	4,3	4,8	7,8	5,5
Sağlık İşleri ve Sosyal Hizmetler	4,3	2,1	-1,4	-0,6	3,8	3,1	6,6	4,5
Diğer Sosyal, Top.ve Kişisel Hizmet Faal.	2,4	2,3	-1,2	0,2	0,7	1,1	3,4	1,7
Eviçi Personel Çalıştıran Hanehalkları	9,6	8,0	0,2	2,8	7,3	5,1	8,9	7,1
Sektörler Toplamı	11,5	10,1	5,6	9,4	11,7	9,3	8,6	9,8
Dolaylı Ölçülen Mali Aracılık Hizmetleri (-)	8,7	13,4	12,7	14,9	13,9	18,8	15,9	16,2
Vergi-Sübvansiyon	17,5	13,8	8,1	13,5	17,6	11,2	10,5	12,9
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	12,2	10,2	5,3	9,2	12,0	8,8	8,2	9,6

Kaynak: TÜİK

Sektörel büyüme verileri bir bütün olarak incelendiğinde yılın ilk üç çeyreğinde de oldukça yüksek büyüme hızlarının yakalandığı, genelde son çeyrekte bir yavaşlama eğilimine girilirken imalat sanayinde artış trendi yaşandığı görülmektedir.

2.2.2. HARCAMALAR VE BÜYÜME

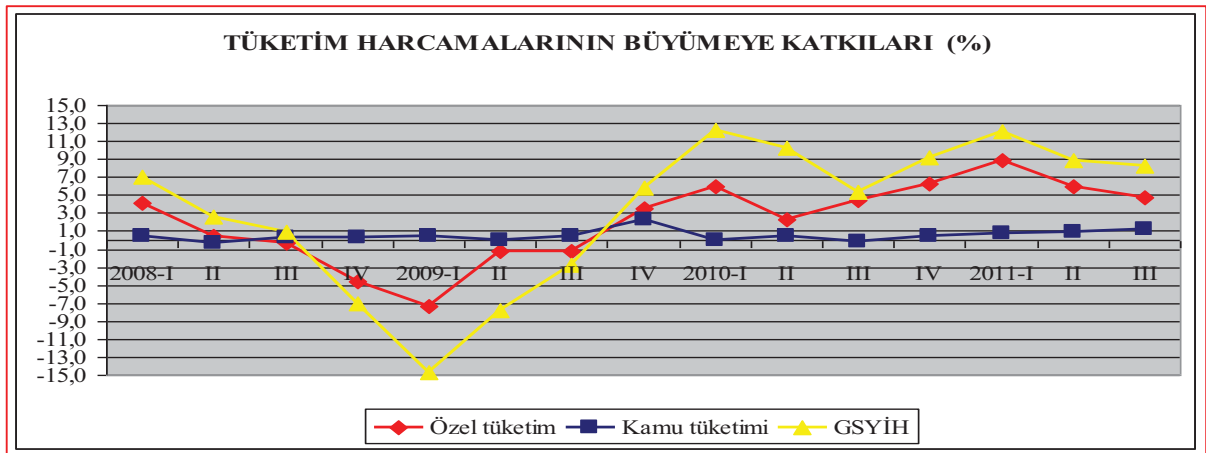
Milli gelir ve bundaki değişiklikler üretim yanında harcama yöntemiyle de hesaplanabilmektedir. Bu yöntemde ülkede elde edilen gelirin; tüketim, yatırım, ithalat kalemleri arasındaki dağılımından hareket edilmektedir. Harcama yönünden büyüme rakamları incelendiğinde toplam harcamalar içinde en büyük payı oluşturan özel tüketim harcamalarının 2011 yılının ilk dokuz aylık bölümünde yüzde 9,2 oranında arttığı görülmektedir. Bu dönemde devletin nihai harcamaları yüzde 10,2, toplam yatırım harcamaları yüzde 25,4, mal ve hizmet ihracatı yüzde 6,7, mal ve hizmet ithalatı ise yüzde 17,3 oranında büyümüştür.

TABLO 9: HARCAMA YÖNÜNDE BÜYÜME (%)

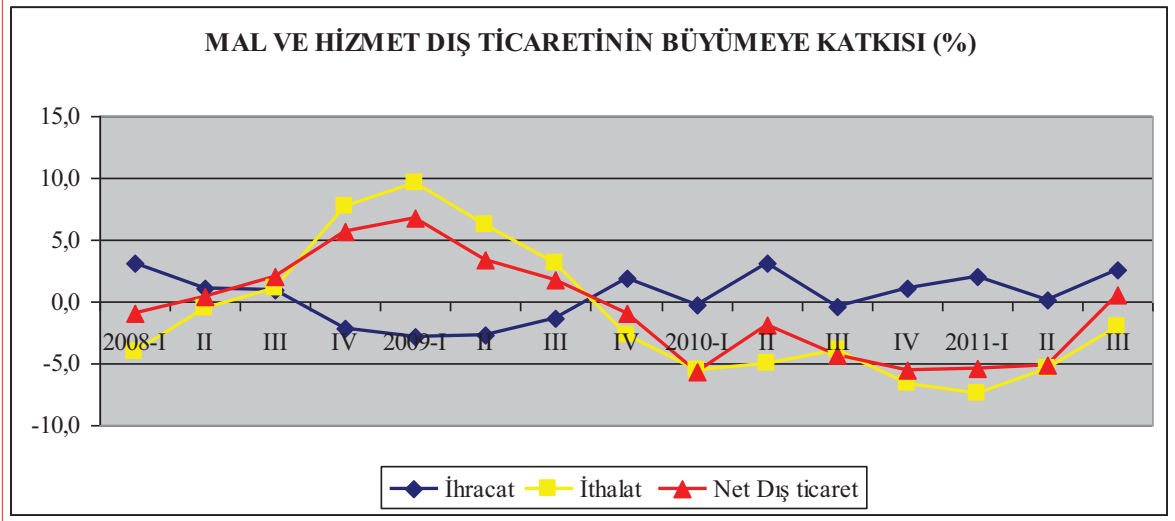
	2008	2009	2010	2010				2011					
	9 Ay	9 Ay	9 Ay	Yıllık	I	II	III	9 Ay	I	II	III	9 Ay	
Yerleşik Hanehalklarının Tüketimi	1,9	-4,6	5,9	6,7	12,2	8,8	7,0	9,2					
Devletin Nihai Tüketim Harcamaları	1,3	3,3	1,4	2,0	7,2	9,4	13,7	10,2					
Maaş, Ücret	-0,7	1,3	0,8	1,2	3,8	4,2	4,0	4,0					
Mal ve Hizmet Alımları	3,5	5,6	2,1	2,7	11,3	14,6	23,0	16,6					
Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumu	-1,5	-23,6	25,3	29,9	33,6	29,0	15,2	25,4					
Kamu Sektörü	11,6	-0,5	14,2	15,1	4,7	4,0	6,2	5,0					
Makine-Teçhizat	27,3	-9,9	-4,4	8,4	-11,1	6,7	-11,7	-5,5					
İnşaat	9,1	1,2	17,4	17,0	6,0	3,7	9,7	6,5					
Özel Sektör	-3,3	-27,3	27,7	33,5	38,4	34,1	17,2	29,4					
Makine-Teçhizat	0,3	-28,6	34,4	43,0	49,7	41,4	19,9	36,1					
İnşaat	-9,4	-24,9	16,1	16,9	18,2	17,6	11,6	15,7					
Toplam Yurtiçi Nihai Talep	1,0	-8,3	9,2	10,7	16,2	13,5	9,5	12,9					
Toplam Yurtiçi Talep	2,6	-11,6	12,9	13,4	16,8	13,6	7,4	12,3					
Mal ve Hizmet İhracatı	6,7	-8,9	3,1	3,4	8,8	0,6	10,8	6,7					
Mal ve Hizmet İthalatı (-)	3,6	-21,1	18,9	20,7	27,3	19,2	7,3	17,3					
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	3,3	-8,2	8,9	9,0	12,0	8,8	8,2	9,6					

Kaynak: TÜİK

2011 yılı harcama kalemlerine ilişkin dikkati çeken önemli bir nokta yılın ilk dokuz ayında kamunun tüketim harcamalarındaki reel artışın özel sektörün üzerinde gerçekleşmesidir. Bu durum daha çok 2011 yılı Haziran ayında yapılan seçimler ile ilgilidir. Ancak harcama büyüklüğüne bağlı olarak yılın ilk dokuz ayında gerçekleşen yüzde 9,6'lık büyümenin yüzde 6,4'ü özel tüketim, yüzde 1'i ise kamu tüketimi, yüzde 5,5'i özel, yüzde 0,2'si kamu yatırım harcamalarından olmak üzere toplamda yüzde 13,1'i iç talepten kaynaklanmıştır.

2011 yılının ilk üç çeyreğinde mal ve hizmet ihracatının büyüme katkısı yüzde 1,6, mal ve hizmet ithalatının ise negatif yüzde 4,7 olduğu görülmektedir. Dolayısıyla dış ticaretin büyüme net katkısı yüzde 3,1 oranında negatif olmuştur. Bununla birlikte yılın 3. çeyreğinde net ihracatın büyüme katkısı uzun zaman sonra ilk kez pozitif (binde 6) olmuştur. Kuşkusuz bu gelişme kurlardaki artışla yakından ilgilidir ve net dış ticaretin büyümeyi aşağıya değil yukarıya çekmesi için gerçekçi kur uygulamasının önemini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Bu veriler Türkiye ekonomisinin 2011 yılında daha çok iç taleple ancak ithalata dayalı olarak büyüdüğünü ortaya koymaktadır. Yine bu veriler ayrıca ithalat ve dış ticaret açığındaki rekor düzeylerin bir gerekçesini de açıklamaktadır. 2000 sonrası dönemde ekonominin büyüdüğü tüm diğer yıllarda da benzer olan bu gelişme Türkiye'nin döviz kurları, büyüme stratejisi ve büyümenin kaynakları konusunda yeni önlemler alması gereğine işaret etmektedir.

Diğer taraftan 2011 yılında oldukça hızlı büyüyen Türkiye ekonomisinin, gerek ulusal gerekse küresel düzeyde yavaşlama konjonktürüne girilmesi nedeniyle 2011 yılından büyümeye ilişkin olarak devir alınan baz etkisinin 2012 büyümesini olumsuz etkileyeceği görülmektedir. Dolayısıyla büyümenin korkuttuğu bir ekonomik yapının mutlaka dönüştürülmesi, sürdürülebilir nitelik kazandırılmasının önemi daha da belirginleşmektedir.

2.2.3. YATIRIMLAR

Yatırımlar; gerçekleşme döneminde harcamalar, sonrasında ise üretim potansiyeli açısından oldukça önem taşıyan bir ekonomik değişkendir. Nitekim, ülkede üretim, istihdam ve ihracat gibi en önemli ekonomik göstergeler yatırımlara bağlı olarak şekillenmektedir. Türkiye gibi 2,5 milyon kişinin işsiz olduğu ve işgücüne her yıl yaklaşık 850 bin kişinin katıldığı bir ülkede yatırım harcamalarının önemi ise daha da artmaktadır.

Tablo 10'dan görülebileceği gibi 2010 yılında gayrisafi sabit sermaye oluşumu, bir başka deyişle yatırım harcamaları reel olarak yüzde 29,9 oranında artış göstermiştir. 2011 yılının 9 aylık bölümünde ise yatırımlar reel olarak yüzde 25,4 oranında artmıştır. Ancak 2011 yılının ilk çeyreğinden itibaren yatırımlardaki büyümenin yavaşladığı ve bunun da daha çok özel sektör yatırımlardaki yavaşlamadan kaynaklandığı görülmektedir.

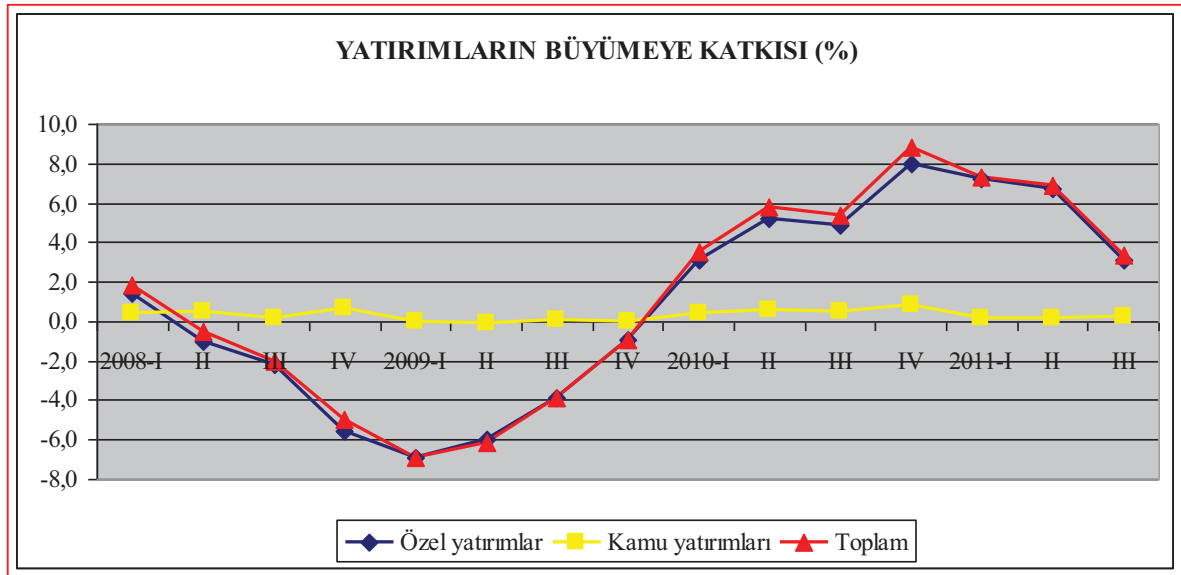
Dolayısıyla Merkez Bankası'nın ekonominin aşırı ısınmasını engellemek amacıyla uyguladığı politikalardan özel tüketimden çok özel yatırım harcamalarının etkilendiği ifade edilebilir.

TABLO 10: YATIRIM HARCAMALARININ GELİŞİMİ (%)

	2009	2010	2010	2011			
	Yıllık	Yıllık	9 aylık	I	II	III	9 aylık
Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumu	-19,0	29,9	25,3	33,6	29,0	15,2	25,4
Kamu Sektörü	-0,6	15,1	14,2	4,7	4,0	6,2	5,0
Makine-Teçhizat	-13,3	8,4	-4,4	-11,1	6,7	-11,7	-5,5
İnşaat	3,4	17,0	17,4	6,0	3,7	9,7	6,5
Özel Sektör	-22,5	33,5	27,7	38,4	34,1	17,2	29,4
Makine-Teçhizat	-22,9	43,0	34,4	49,7	41,4	19,9	36,1
İnşaat	-21,9	16,9	16,1	18,2	17,6	11,6	15,7

Kaynak: TÜİK

Yatırım harcamalarının 2008–2011 döneminde büyümeye yaptığı katkılar aşağıdaki grafikte verilmiştir. Buna göre yatırımların büyümeye katkıları özel kesim yatırımlarıyla paralel olarak gerçekleşmekte, kamu yatırımlarının büyüme üzerindeki etkisi sınırlı kalmaktadır. Bu durum devletin ekonomi içindeki konumunu küçültme amacıyla uyumlu bir gelişmedir.

Öte yandan özel kesim yatırımlarının büyümeye katkısının 2008 yılının ikinci çeyreğinden 2009 yılının son çeyreğine kadar negatif olduğu, 2010 yılında pozitif dönen bu katkının 2010 yılı son çeyreğinde zirve yaparak yavaşlamaya başladığı görülmektedir. Nitekim 2011 yılının son çeyreğinde özel kesim yatırımlarının büyümeye katkısının son 7 çeyreğin en düşük düzeyine gerilediği anlaşılmaktadır. Bu durum özel kesimin gerek ekonomi politikalarındaki değişikliklere uyumda gerekse konjunktüre ilişkin öngörülerde daha tutarlı ve duyarlı davrandığını ortaya koymaktadır.

2010 yılında yatırımlarda gerçekleşen gelişmeleri değerlendirmek açısından kullanılabilir bir diğer gösterge ise teşvik belgeli sabit sermaye yatırımlarıdır. Bilindiği gibi 2009 yılı Temmuz ayından itibaren bölge-sektör-proje üçlüsünü entegre eden yeni bir teşvik uygulamasına geçilmiştir. 2009/15199 sayılı Bakanlar Kurulu ile getirilen yeni yatırım teşvik sistemi öncekilerden daha geniş ve daha bütünsel bir amaç sistematiğine sahip olmakla birlikte bölge tanımlamasında yapılan bazı tercih hataları olumsuz etkiler de yaratmıştır. Nitekim yeni teşvik uygulamasında İzmir'den sadece 30 km uzaklıkta yer alan Manisa'ya avantaj sağlanması İzmir'deki olası yatırımları olumsuz yönde etkilemiştir. Benzer bir durum Adana-Osmaniye, Bolu-Düzce için de geçerlidir. 2012 yılının ilk aylarında açıklanması beklenen yeni yatırım teşvik sisteminin bu çelişkili durumu ortadan kaldırması ve tüm OSB'leri teşvik kapsamına alması beklenmektedir.

2011 yılında yatırım teşvik uygulamalarına veriler incelendiğinde, Tablo 11'den görüldüğü gibi, 2011 yılının ilk 11 aylık bölümünde toplam 4.119 yatırım teşvik belgesi verilmiş ve 116.955 kişiye istihdam yaratması beklenen 49,5 milyar TL'lik yatırım, teşvik kapsamına alınmıştır. Bu yatırımların sektörel dağılımı incelendiğinde gerek belge sayısı gerekse yaratması beklenen istihdam açısından imalat sanayi ve hizmetler sektörünün ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir. Ayrıca belge sayısı az olmakla birlikte yatırım tutarı açısından enerji yatırımlarının ikinci sıraya yükselmesi olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmelidir.

TABLO 11: SEKTÖRLER İTİBARIYLA YATIRIM TEŞVİK BELGELİ SABİT SERMAYE YATIRIM TUTARI

Yıllar	Tarım	Madencilik	İmalat	Enerji	Hizmetler	Toplam
Belge Sayısı (Adet)						
2009	105	165	1.718	127	607	2.722
2010	523	267	2.423	165	1.126	4.504
2011-11	242	268	2.306	182	1.121	4.119
Sabit Yatırım (Milyon TL)						
2009	462	1.071	13.846	11.328	10.098	36.805
2010	3.262	2.035	38.436	8.955	13.573	66.261
2011-11	1.428	1.392	21.944	12.776	11.961	49.502
İstihdam (Kişi)						
2009	2.674	4.259	60.553	2.305	31.492	101.283
2010	15.882	6.070	81.337	2.817	52.162	158.268
2011-11	6.710	5.543	65.787	3.817	35.098	116.955
Kaynak : Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü						

Kaynak: ekonomi.gov.tr

Bilindiği gibi, yeni sistemde Türkiye, İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırması-düzyer 2 bölgeleri ve sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyeleri dikkate alınarak dört farklı bölgeye ayrılmıştır. Yatırım teşvikleri (destekleri) bölgelere göre farklı araç ve yöntemler içermektedir.

2009 yılında yaşanan krize karşı bir önlem olarak gündeme gelen ancak ekonomik yapıyı sektörel ve bölgesel bazda da yeniden şekillendirmeyi amaçlayan yeni teşvik sistemi çerçevesinde yatırımların bölgesel dağılımı Tablo 12’de verilmiştir. Tablo incelendiğinde tüm göstergeler açısından Marmara Bölgesi’nin ilk, Ege’nin ikinci ve Akdeniz’in ise üçüncü sırayı aldığı ve bu sıralamanın 2011 yılında da değişmediği görülmektedir.

TABLO 12: BÖLGELER İTİBARIYLA TEŞVİK BELGELİ YATIRIMLARININ DAĞILIMI

Yıllar	Marmara	İç Anadolu	Ege	Akdeniz	Karadeniz	Doğu Anadolu	G.Doğu Anadolu	Muhtelif	Toplam
Belge Sayısı (Adet)									
2009	757	447	407	404	260	192	250	5	2.722
2010	940	845	627	553	495	427	615	2	4.504
2011-11	1.073	719	565	512	471	347	421	11	4.119
Sabit Yatırım (TL)									
2009	13.352	2.876	2.989	6.755	5.268	1.475	1.485	2.603	36.805
2010	16.433	7.683	11.708	21.343	4.210	2.037	2.770	77	66.261
2011-11	18.905	5.537	5.566	5.960	5.559	3.071	4.159	746	49.502
İstihdam (Kişi)									
2009	32.027	13.200	13.502	15.080	11.544	7.613	8.300	17	101.283
2010	41.666	30.117	28.656	18.367	14.673	10.049	14.440	300	158.268
2011-11	35.256	19.870	15.803	16.514	11.235	7.725	10.484	68	116.955

Kaynak : Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü

2011 yılının 11 aylık bölümünde Ege Bölgesi’nde 565 teşvik belgesi verildiği, toplam teşvikli yatırım tutarının 5,5 milyar TL olduğu ve bu yatırımların 15.803 kişiye istihdam yaratmasının beklendiği anlaşılmaktadır.

Yatırımlarla ilgili olarak incelenebilecek bir diğer gösterge ise kurulan ve kapanan şirket sayılarıdır. Türkiye İstatistik Kurumu’nun verilerine göre, 2011 yılının Ocak-Kasım aylarını kapsayan ilk 11 aylık bölümünde 49.975 yeni şirket kurulmuş, 12.996 şirket ise kapanmıştır. Böylece kurulan net işletme sayısı geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 3,7 oranında artmıştır. Tabloda dikkati çeken önemli bir nokta ise 2010 yılının aynı dönemine göre kurulan şirket sayısının yüzde 6,3, kapanan şirket sayısının da yüzde 14,3 oranında artmış olmasıdır. Kapanan şirket oranının daha yüksek olması üzerinde ayrıca durulması gereken bir gelişmedir.

TABLO 13: KURULAN VE KAPANAN ŞİRKETLERİN SAYILARI (Adet)

	Kurulan	Kapanan	Kurulan-Kapanan
2007	55.350	9.954	45.396
2008	49.003	9.578	39.425
2009	44.472	10.395	34.077
2010	51.968	13.442	38.526
2010, Ocak-Kasım	47.030	11.354	35.676
2011, Ocak-Kasım	49.975	12.996	36.979
2011/2010 Değişim %	6,3	14,3	3,7

Kaynak: TÜİK

Yapılan açıklamalar çerçevesinde genel bir değerlendirme yapıldığında; 2011 yılında yatırımların artmaya devam ettiği, ancak bu artışın ivme kaybetmeye başladığı söylenebilir. Bu durum yeni bir yatırım teşvik sisteminin önemi yanında üretimin teşvik edilmesine imkan verecek makro ekonomik iklimin iyileştirilmesinin (düşük faiz, gerçekçi kur, uygun fiyatla enerji vb.) gereğine işaret etmektedir.

2.2.4. İSTİHDAM VE İŞSİZLİK

2011 yılında dünya genelinde işsizliğin artışına tanık olunurken, Türkiye’de tam tersi bir gelişme yaşanmıştır. Yüksek bir büyüme hızının yakalanması yanında yılın ikinci çeyreğinden itibaren kurlarda görülen artışlar büyümenin daha fazla istihdam dostu olmasına imkan vermiştir. Bu durum yüksek büyümenin düşük kurlarla değil, gerçekçi kurlarla sağlanması halinde istihdam artışının daha yüksek gerçekleşeceğini ortaya koyarak başta Merkez Bankası olmak üzere ekonomi politikası yapımalarına önemli bir ışık tutmaktadır. Bu ışıktan yeterince faydalanılamaması halinde yeniden çift haneli işsizlik rakamları sürpriz olmayacaktır.

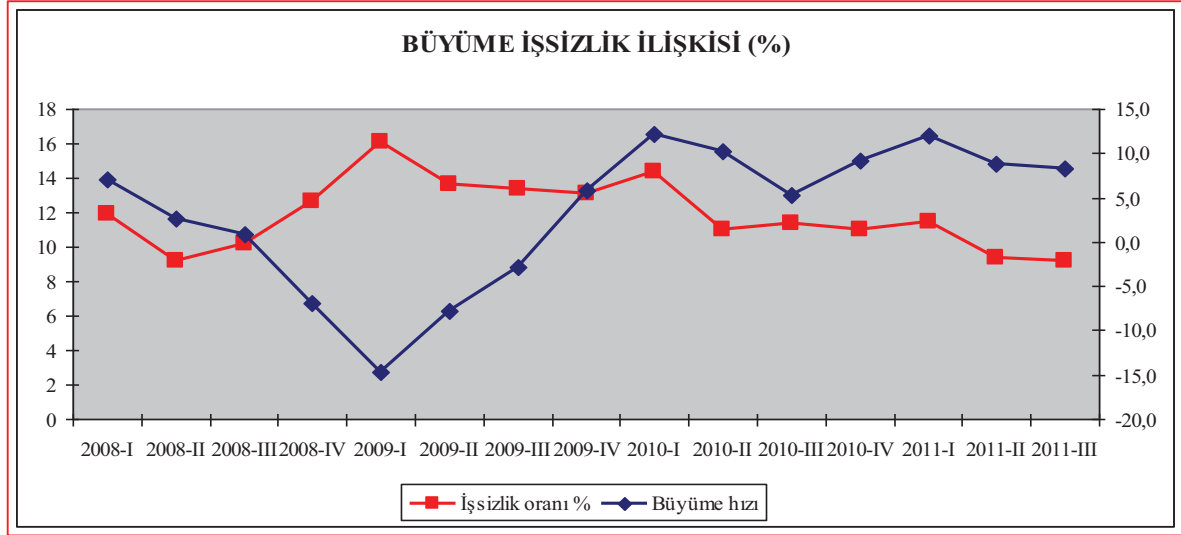
Tablo 14’de istihdam ile ilgili veriler bulunmaktadır. Buradan görüldüğü gibi 2011 yılı üçüncü çeyreği itibariyle ülkemizde çalışma çağındaki nüfus 53,7 milyon dolayında iken bunlardan 27,4 milyon kişi işgücü arzına katılmış ve 24,8 milyonu iş bulabilirken 2,5 milyon kişi yani yüzde 9,2’si işsiz kalmıştır. Ayrıca çalışanların yaklaşık 10,8 milyonu yani yüzde 43,6’sı kayıtdışı istihdam edilmiştir. Dolayısıyla istihdam boyutuyla kayıtdışılık 2011 yılında da ciddi bir sorun olmaya ve haksız rekabet yaratmaya devam etmiştir. Bu veri de yatırım ve üretim teşvik sisteminde OSB’lerin ön plana çıkarılması gereğine işaret etmektedir.

TABLO 14: İŞGÜCÜ DURUMU (Bin kişi / %)

YIL	15 ve üzeri Yaştaki Nüfus	İşgücü Arzı	İstihdam Edilenler	İşsizler	Kayıt Dışı İstihdam	İşgücüne Katılma Oranı	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı	Kayıt Dışı İstihdam
2000	46.211	23.078	21.581	1.497	10.925	49,9	46,7	6,5	50,6
2001	47.158	23.491	21.524	1.967	11.382	49,8	45,6	8,4	52,9
2005	48.359	22.455	20.067	2.388	9.666	46,4	41,5	10,6	48,2
2008	50.772	23.805	21.194	2.611	9.220	46,9	41,7	11,0	43,5
2009	51.686	24.748	21.277	3.471	9.328	47,9	41,2	14,0	43,8
2010	52.541	25.641	22.594	3.046	9.772	48,8	43,0	11,9	43,3
2011-I	53.152	25.766	22.802	2.964	9.352	48,5	42,9	11,5	41,0
II	53.439	26.995	24.445	2.550	10.430	50,5	45,7	9,4	42,7
III	53.734	27.406	24.884	2.521	10.851	51,0	46,3	9,2	43,6

Kaynak: TÜİK

2008 yılı ve sonrasında çeyrekler itibariyle işsizlik oranları ile büyüme hızı arasındaki ilişkiyi gösteren grafik incelendiğinde 2011 yılının ikinci çeyreği sonrasında büyümenin daha fazla istihdam dostu hale geldiği görülmektedir. Bu veriler de döviz kuru-büyüme-istihdam arasındaki ilişkiye dolayısıyla da düşük kur-ithalata dayalı büyümenin istihdama verdiği zararı farklı bir boyuttan ortaya koymaktadır.

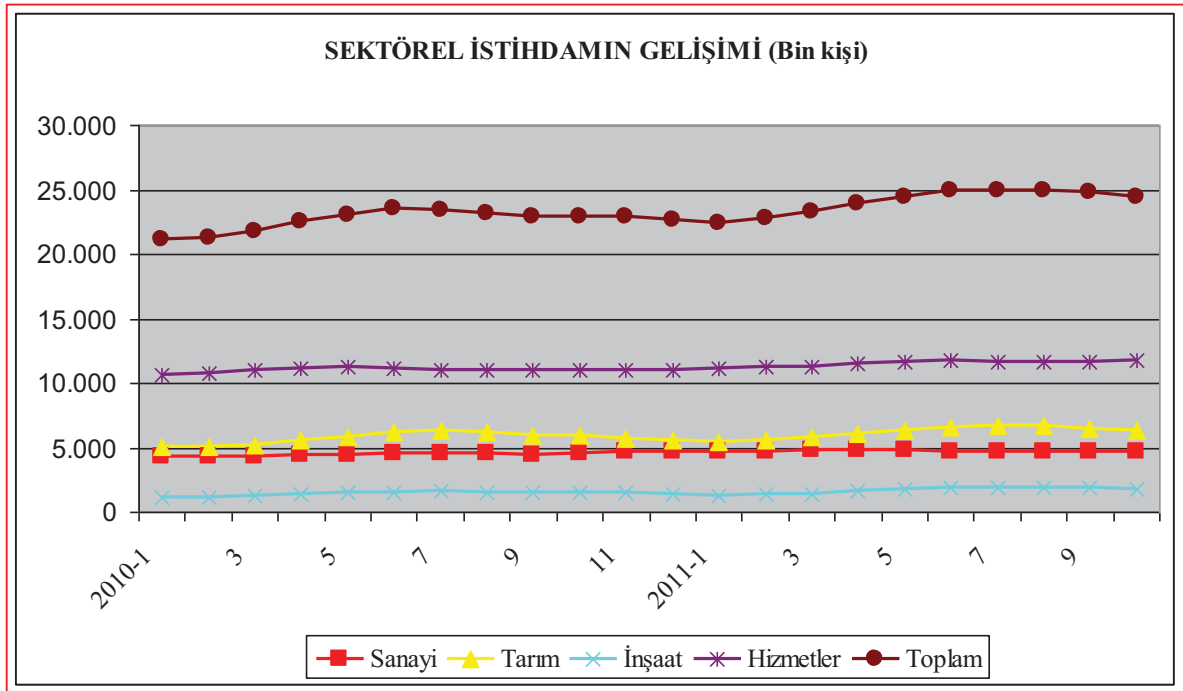
2011 yılında istihdamın sektörel dağılımına ilişkin gelişmeler ise Tablo 15’de verilmiştir. Buradan görülebileceği gibi, 2010 yılı 10. ayı sonunda 5,9 milyon kişi olan tarımda çalışan sayısı 2011 yılı Ekim sonu itibariyle yaklaşık 387 bin kişi artarak 6,2 milyona yükselmiştir. Aynı dönemde istihdam sanayi sektöründe 159 bin, hizmetler sektöründe 717 bin, inşaat sektöründe 251 bin kişi artmıştır. Bu dönemde toplam istihdam artışı ise 1,5 milyon kişiye ulaşmıştır. 2011 yılında en yüksek istihdam artışının hizmetler ve tarım sektöründe gerçekleşmiş olması dikkat çekicidir. **TABLO 15: İSTİHDAMIN SEKTÖREL DAĞILIMI (Bin kişi)**

Aylar	Sanayi	Tarım	İnşaat	Hizmetler	Toplam
2010-1	4.281	5.039	1.161	10.683	21.162
9	4.489	5.999	1.520	10.966	22.973
10	4.498	5.905	1.524	11.044	22.972
11	4.667	5.682	1.536	10.968	22.854
12	4.642	5.583	1.442	10.998	22.665
2011-1	4.656	5.401	1.313	11.090	22.461
2	4.652	5.573	1.338	11.240	22.802
3	4.790	5.786	1.440	11.268	23.286
4	4.828	6.030	1.611	11.485	23.955
5	4.777	6.273	1.769	11.627	24.445
6	4.697	6.600	1.863	11.740	24.901
7	4.710	6.705	1.879	11.659	24.953
8	4.682	6.704	1.908	11.591	24.884
9	4.707	6.475	1.888	11.680	24.749
10	4.657	6.292	1.775	11.761	24.486

Kaynak: TÜİK

Bu veriler ülkemizde istihdamın artması, işsizliğin azalmasına rağmen hala 2,5 milyon kişinin iş arıyor olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. İş bulmaktan ümidini kesenler ile başta tarım sektöründe bulunanlar olmak üzere gizli işsizler de dikkate alındığında istihdam dostu sürdürülebilir bir büyüme stratejisine olan ihtiyacın önemini koruduğu açıktır.

Kuşkusuz işsizliği çok daha düşük seviyeye çekebilmek bir taraftan yatırım ikliminin iyileştirilmesine diğer taraftan da işgücü arzının niteliğinde günümüz ve gelecek yılların koşullarında işgücü talebinin niteliklerine uygun eleman yetiştirmeyi mümkün kılan eğitim sistemi reformu ile mümkün olabilecektir. Bir taraftan çok sayıda işsiz diğer taraftan nitelikli eleman bulma sorununun bir arada bulunması eğitim sistemi reformunun önemini daha artırmaktadır.

2.2.5. DIŞ TİCARET, ÖDEMELER DENGESİ VE KURLAR

Bu bölümde 2011 yılında dış ticaret, ödemeler dengesi ve kurlarda ortaya çıkan gelişmeler değerlendirilecektir.

2.2.5.1. DIŞ TİCARET

Türkiye, gelişmişlik düzeyi ve bunun yapısal koşullarına bağlı olarak dış ticaret dengesi 1945 yılından beri sürekli açık veren bir ülkedir. Ancak son yıllarda bu açığın düzeyi oldukça yüksek oranlarda artmış ve ilk kez 2011 yılında 100 milyar doları aşmıştır. İthal girdi ve enerji bağımlılığı nedeniyle gelinen bu nokta, en azından bazı sektörlerde ithal ikameci stratejilere ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır.

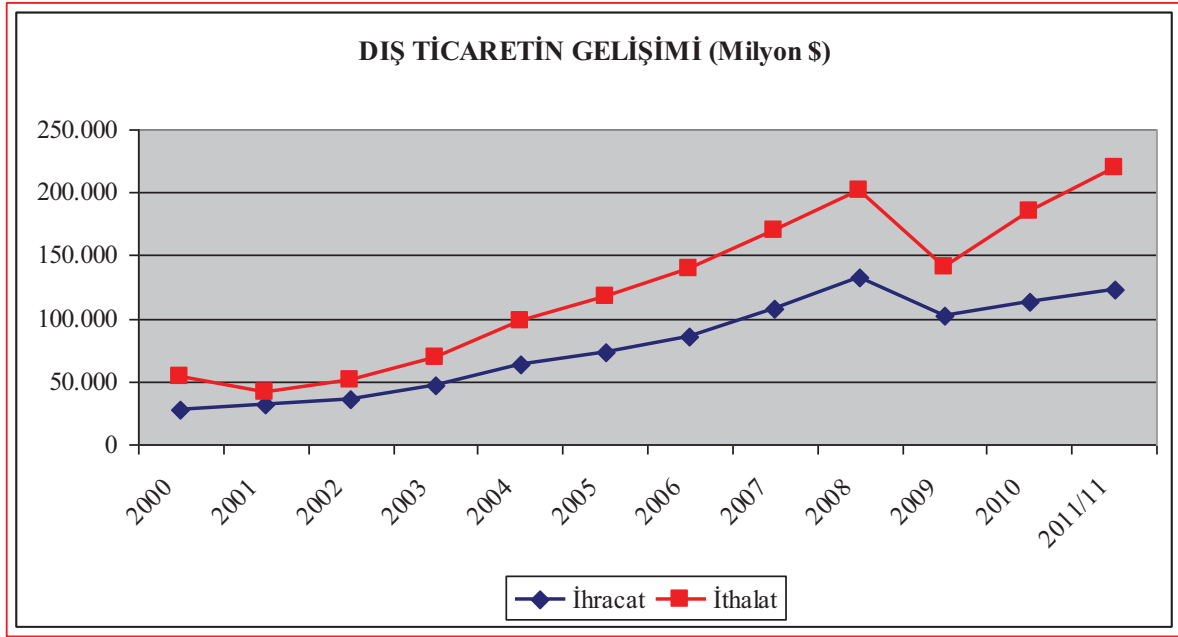
2011 yılı ihracat ve ithalat rakamları incelendiğinde; 2010 yılının Ocak-Kasım döneminde 102 milyar dolar olan ihracatın 2011 yılının aynı döneminde yüzde 20 oranında artarak 122 milyar dolara, ithalatın yüzde 33,5 oranında artarak 164 milyar dolardan 220 milyar dolara, bunlara bağlı olarak da dış ticaret açığının 62 milyar dolardan 97 milyar dolara yükseldiği görülmektedir. Bu gelişmeler sonucunda 2010 Ocak-Kasım döneminde yüzde 62 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı 2011 yılında yüzde 56'ya kadar gerilemiştir.

TABLO 16: DIŞ TİCARETTE GELİŞMELER (Milyon Dolar)

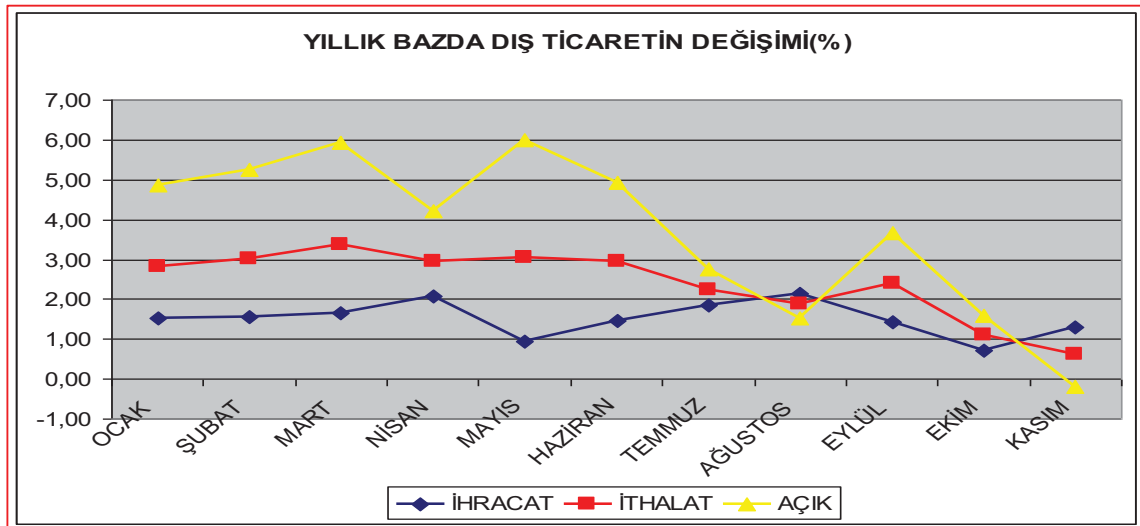
AY	İHRACAT		İTHALAT		DENGE	
	Aylık	Yıllık	Aylık	Yıllık	Aylık	Yıllık
OCAK	9.552	115.606	16.904	190.757	-7.352	-75.151
ŞUBAT	10.060	117.403	17.520	196.495	-7.460	-79.092
MART	11.812	119.329	21.643	203.116	-9.831	-83.787
NİSAN	11.870	121.803	20.952	209.125	-9.082	-87.322
MAYIS	10.945	122.948	21.105	215.504	-10.161	-92.556
HAZİRAN	11.353	124.758	21.603	221.874	-10.250	-97.116
TEMMUZ	11.866	127.060	21.061	226.856	-9.194	-99.796
AĞUSTOS	11.250	129.787	19.679	231.101	-8.429	-101.315
EYLÜL	10.759	131.636	21.203	236.660	-10.444	-105.024
EKİM	11.920	132.593	19.915	239.279	-7.995	-106.686
KASIM	11.114	134.325	18.647	240.791	-7.533	-106.467
OCAK-KASIM 2011	122.502		220.233		-97.731	
OCAK-KASIM 2010	102.061		164.985		-62.923	
Değişim %	20,0		33,5		55,3	

Kaynak: TÜİK

Bu gelişmeler sonucunda Türkiye'nin 2000-2011/Kasım döneminde verdiği toplam dış ticaret açığı yaklaşık 547 milyar dolara ulaşmıştır. Bu veriler; sadece kriz dönemlerinde yani konjonktürel gerekçelerle azalabilen ve kanımızca sürdürülemez düzeye gelen dış ticaret açığını azaltmak amacıyla Türkiye'nin yeni yatırım ve üretim atağına ihtiyacı olduğunu bir kez daha teyit etmektedir.

Diğer taraftan 2011 yılı Kasım ayına kadar 25 aylık bir süredir artış eğilimi gösteren dış ticaret açığı ilk kez bu ayda gerilemiştir. Bu gelişme yıllık bazda ithalat artarken ihracatın daha yüksek oranda artmasından kaynaklanmıştır. Dolayısıyla iç talepteki yavaşlama ve kur artışlarının dış ticaret üzerindeki etkilerinin Kasım ayı sonrasında belirginleşmeye başladığı ifade edilebilir.

İthalatın mal bileşimindeki gelişmeler Tablo 17'de verilmiştir. Buradan görülebileceği gibi, 2011 yılının ilk 11 aylık bölümünde gerçekleştirilen 220 milyar dolarlık ithalatın 158 milyar dolarlık kısmı (%72,1'i) ara, 33 milyar dolarlık kısmı (%15,3'ü) sermaye, 27 milyar dolarlık kısmı (%13,3'ü) ise tüketim mallarından oluşmaktadır. Bu dönemde Türkiye'nin toplam ihracatının (122 milyar dolar) ara malları ithalatını (158 milyar dolar) dahi karşılayamadığı görülmektedir. Kanımızca Türkiye ekonomisinin en ciddi yapısal sorunlarının başında, bu verilerden de anlaşıldığı üzere, dış girdi bağımlılığı ve bunun daha da artması gelmektedir.

TABLO 17: İTHALATIN MAL BİLEŞİMİ (Milyon Dolar)

YIL	TÜKETİM	SERMAYE	ARA	TOPLAM
2000	6.928	11.365	36.010	54.502
2001	3.813	6.940	30.301	41.399
2002	4.898	8.400	37.656	51.554
2003	7.813	11.326	49.735	69.340
2004	12.100	17.397	67.549	97.540
2005	13.975	20.363	81.868	116.774
2006	16.116	23.348	99.605	139.576
2007	18.694	27.054	123.640	170.063
2008	21.489	28.021	151.747	201.964
2009	19.290	21.463	99.510	140.928
2010	24.735	28.818	131.445	185.544
2010-11	21.880	24.853	117.751	164.985
2011-11	27.154	33.591	158.800	220.233
Değişim	24,1	35,2	34,9	33,5

Kaynak: TÜİK

2010 yılı Ocak-Kasım dönemine oranla 2011 yılının aynı döneminde tüketim malları ithalatı yüzde 24,1, sermaye malları ithalatı yüzde 35,2 ve ara malları ithalatı ise yüzde 34,9 oranında artış göstermiştir. Mal grupları bazında ithalatın bileşimi ve yaşanan artışlar yeni yatırım teşvik stratejisinde dikkate alınmak durumundadır.

TABLO 18: İHRACATIN SEKTÖREL BİLEŞİMİ (Milyon Dolar)

YIL	TARIM	MADENCİLİK	İMALAT SAN.	TOPLAM
2000	1.684	400	25.518	27.775
2001	2.006	349	28.826	31.334
2002	1.806	387	33.702	36.059
2003	2.201	469	44.378	47.253
2004	2.645	649	59.579	63.167
2005	3.468	810	68.813	73.476
2006	3.611	1.146	80.246	85.535
2007	3.883	1.661	101.082	107.272
2008	4.177	2.155	125.188	132.027
2009	4.536	1.683	95.449	102.143
2010	5.091	2.687	105.467	113.883
2010-11	4.496	2.435	94.544	102.062
2011-11	4.736	2.545	114.505	122.502
Değişim %	5,3	4,5	21,1	20,0

Kaynak: TÜİK

2011 yılının ilk 11 aylık bölümünde ihracatın sektörel gelişimi değerlendirildiğinde; 2010 yılının aynı dönemine göre tarım ve ormancılık ürünlerinde yüzde 5,3, madencilik ve taş ocaklığı ürünlerinde yüzde 4,5, imalat sanayi ürünlerinde ise yüzde 21,1 düzeyinde artış olduğu görülmektedir. Bu gelişmelere bağlı olarak imalat sanayinin ihracat içindeki payı yüzde 92,6'dan yüzde 93,5'e yükselmiştir.

1990 sonrası dönemde dünya genelinde üretim ve dış ticaret eksenlerinde önemli kaymalar olmuş, ABD ve Avrupa yerine Asya ön plana çıkmıştır. Bu gelişme ülkeler bazında da ihracat ve

ithalat rotaları ve miktarlarında önemli değişimlere neden olmuştur. Türkiye, bulunduğu özellikli coğrafi konumu nedeniyle bu değişimlerden önemli ölçüde etkilenmiştir. Nitekim Tablo 19'dan da görülebileceği gibi, 2000 yılında ihracatın yüzde 56'sı AB ülkelerine yapılırken 2011 yılı Kasım ayı sonunda bu oran yüzde 46 düzeyine gerilemiştir. Benzer bir gelişme ABD pazarında da yaşanmış ve bu kıtanın ihracatımız içindeki payı yüzde 12'lerden yüzde 5'lere gerilemiştir. Bu dönemde genel olarak gelişmekte olan ülkelerin özelde de Doğu Avrupa ile Afrika ve Asya ülkelerinin ihracat içindeki payının arttığı görülmektedir. 2012 yılında bu eğilimin devam etmesi beklenmektedir. Zira AB ve ABD'de yaşanan sorunlar nüfusu genç ve talebi yeterince doyurulmamış gelişmekte olan ülkelere yönelik ihracatın artış şansını yükseltmektedir. Bu durum Hükümetin yeni pazarlara açılım konusundaki çabalarını daha anlamlı hale getirmektedir.

TABLO 19: İHRACATIN BÖLGESEL DAĞILIMI (%)

	2000	2004	2008	2010	2011 (Ocak-Kasım)
A-AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİ (AB 27)	56,4	57,9	48,0	46,3	46,7
B-TÜRKİYE SERBEST BÖLGELERİ	3,2	4,1	2,3	1,8	1,8
C-DİĞER ÜLKELER	40,4	38,0	49,7	51,9	51,5
Diğer Avrupa (AB Hariç)	6,7	7,1	11,9	10,0	9,6
Afrika	4,9	4,7	6,9	8,2	7,5
Kuzey Afrika	3,9	3,5	4,4	6,2	4,9
Diğer Afrika	1,0	1,2	2,4	2,0	2,6
Amerika	12,9	9,1	4,9	5,3	5,8
Kuzey Amerika	11,9	8,2	3,6	3,7	3,9
Orta Amerika ve Karayipler	0,6	0,5	0,6	0,5	0,5
Güney Amerika	0,4	0,3	0,7	1,1	1,4
Asya	13,9	16,6	24,6	28,0	28,1
Yakın ve Orta Doğu	9,3	12,5	19,3	20,5	20,5
Diğer Asya	4,7	4,0	5,4	7,5	7,6
Avustralya ve Yeni Zelanda	0,5	0,4	0,3	0,4	0,3
Diğer Ülke ve Bölgeler	1,4	0,1	1,1	0,1	0,1
D-SEÇİLMİŞ ÜLKE GRUPLARI					
OECD Ülkeleri	70,5	67,5	53,4	54,0	53,4
EFTA Ülkeleri	1,2	1,1	2,5	2,1	1,3
Karadeniz Ekonomik İşbirliği	8,9	10,7	15,8	12,7	13,2
Ekonomik İşbirliği Teşkilatı	3,1	3,5	4,7	6,7	6,9
Bağımsız Devletler Topluluğu	5,9	6,3	10,6	9,0	9,9
Türk Cumhuriyetleri	2,1	1,9	2,8	3,4	3,7
İslam Konferansı Teşkilatı	12,9	16,2	24,7	28,5	27,3
Toplam	100	100	100	100	100

Kaynak: TÜİK

2.2.5.2. ÖDEMELER DENGESİ

Cari açık 2011 yılında Türkiye ekonomisinin en çok konuşulan, en çok endişe edilen ve genelde de ekonominin “yumuşak karnı” olarak dile getirilen bir sorunu olma özelliğini korumuştur.

Nitekim 2001 krizinin ardından Türkiye’de cari açık, 2009 yılı dışında, sürekli olarak artış göstermiş ve 2011 yılı Kasım ayı sonunda yıllık bazda 77 milyar doları aşmıştır. 2011 yılının 11 aylık bölümünde ise cari açık, 2010 yılının aynı dönemine göre yüzde 77 gibi yüksek bir oranda artış göstermiştir.

TABLO 20: ÖDEMELER DENGESİNDE GELİŞMELER (Milyon Dolar)

(Milyon ABD Dolar)	OCAK-KASIM		Değişim %
	2010	2011	
CARİ İŞLEMLER HESABI	-39.522	-70.241	77,7
İhracat f.o.b.	108.508	130.266	20,1
İthalat f.o.b.	-157.695	-213.010	35,1
Mal Dengesi	-49.187	-82.744	68,2
Hizmetler Dengesi: Gelir	32.166	37.060	15,2
Hizmetler Dengesi: Gider	-17.451	-18.776	7,6
Mal ve Hizmet Dengesi	-34.472	-64.460	87,0
Gelir Dengesi: Gelir	4.182	3.684	-11,9
Gelir Dengesi: Gider	-10.495	-10.798	2,9
Mal, Hizmet ve Gelir Dengesi	-40.785	-71.574	75,5
Cari Transferler	1.263	1.333	5,5
SERMAYE-FİNANS HESABI	48.636	63.655	30,9
Yurtdışında Doğrudan Yatırım	-1.368	-2.061	50,7
Yurtiçinde Doğrudan Yatırım	7.094	12.084	70,3
Portföy Hesabı-Varlıklar	-3.717	3.193	-185,9
Portföy Hesabı-Yükümlülükler	19.819	15.900	-19,8
Hisse Senetleri	4.253	-1.231	-128,9
Borç Senetleri	15.566	17.131	10,1
Diğer Yatırımlar-Varlıklar	6.772	13.796	103,7
Merkez Bankası	4	2	-50,0
Genel Hükümet	-28	-81	189,3
Bankalar	11.410	2.960	-74,1
Diğer Sektörler	-4.614	10.915	-336,6
Diğer Yatırımlar-Yükümlülükler	20.086	20.743	3,3
Merkez Bankası	-491	-1.844	275,6
Genel Hükümet	2.741	1.723	-37,1
Bankalar	21.405	11.095	-48,2
Diğer Sektörler	-3.569	9.769	-373,7
Cari, Sermaye ve Finansal Hesaplar	9.114	-6.586	-172,3
NET HATA VE NOKSAN	4.037	12.913	219,9
GENEL DENGE	13.151	6.327	-51,9
REZERV VARLIKLAR	-13.151	-6.327	-51,9
Resmi Rezervler	-11.351	-3.645	-67,9
Uluslararası Para Fonu Kredileri	-1.800	-2.682	49,0

Kaynak: TCMB

Ülkemizde 2010 yılı Kasım ayı sonu itibarıyla 70 milyar doları aşan cari açığın en önemli kaynağı 82,7 milyar dolar ile dış ticaret açığıdır. Bu açığa yatırım gelirleri hesabı da 7,1 milyar dolarlık katkı yapmaktadır. Bu iki alt hesap cari açığı yaratırken, pozitif bakiye veren net hizmet gelirlerimiz (18,2 milyar dolar) ve cari transferler (1,3 milyar dolar) açığı azaltıcı bir rol oynamaktadır.

Ülkemizde 2011 yılında da cari açığın finansmanı yabancı sermaye girişi ile mümkün olmuştur. Nitekim, sermaye hesabından ülkemize yılın ilk 11 ayında 63,6 milyar dolarlık yabancı sermaye girmiştir. Bu sermaye girişinin önemli bir miktarı kamu ve özel kesim net dış borçlanmasından sağlanmıştır.

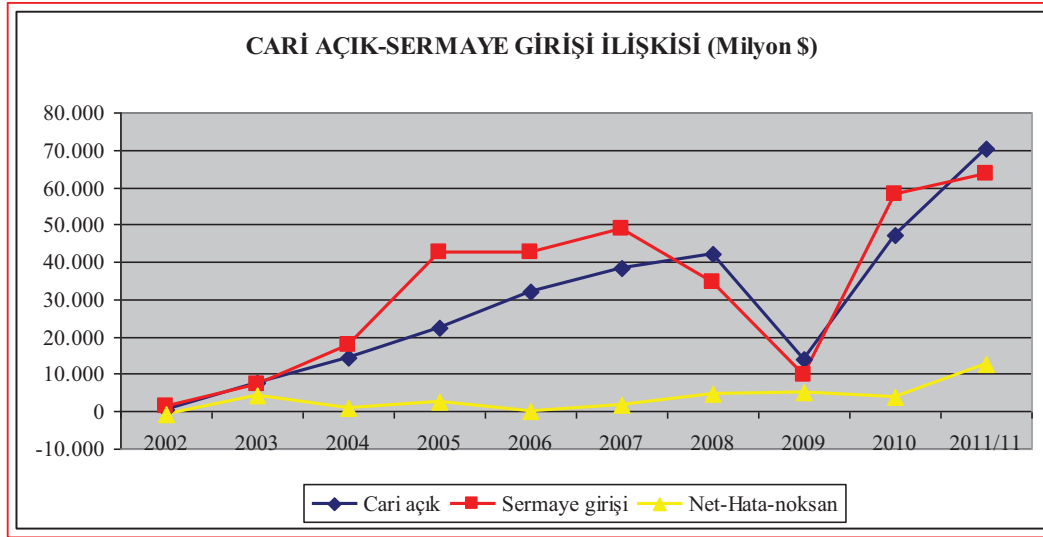
Ülkemize giren 63,6 milyar dolarlık kaynağın 12 milyar dolarlık kısmı ise doğrudan yatırım, yani borç olmayan kaynak olarak ülkemize girmiştir. Bunun ise yaklaşık 1,9 milyar dolarlık kısmı yabancılara gayrimenkul satışından elde edilmiştir.

Yabancıların hisse senedi ve tahvil alımlarının bulunduğu portföy hesabından ülkemize gelen net sermaye miktarı ise aylar itibarıyla önemli oranda dalgalanma göstermiş, ancak yılın ilk 11 aylık bölümünde kümülatif olarak 15,9 milyar dolarlık net giriş gerçekleşmiştir. Bu dönemde hisse senedi piyasasından yaklaşık 1,2 milyar dolarlık çıkış gerçekleşirken faiz geliri sağlayan kamu kağıtları için 17,1 milyar dolarlık giriş olmuştur. Bu gelişme Avrupa'nın krizdeki ülkeleri olan Yunanistan ve Portekiz'in ardından en yüksek faiz ödeyen ülkenin Türkiye olmasıyla yakından ilgilidir.

Ülkemize 63 milyar dolarlık dövizin girdiği sermaye-finans hesabının diğer yatırımlar kalemindeki gelişmeler oldukça dikkat çekicidir. Nitekim bu hesaptan 2011 yılı Ocak-Kasım döneminde giren net paranın(20,7 milyar dolar) çok büyük bir bölümü bankalar (11 milyar dolar) ve diğer özel sektörün (9,7 milyar dolar) dışarıdan borçlanmasından oluşmuştur. Bankaların ayrıca yurtdışında kullandığı kredileri yenilemeyerek ülke içine geri getirmiş olması da (13,7 milyar dolar) dikkat çekicidir. Bu durum bankaların ülke içinde kredi kullanılmayı ve/veya kamu kağıtlarına yatırım yapmayı daha rasyonel gördükleri şeklinde yorumlanabilir.

Diğer taraftan 2011 yılında Türkiye'ye net hata ve noksan kaleminden önemli miktarda (12,9 milyar dolar) para girişi gerçekleşmiştir. Dış ticaret ve para hareketlerindeki hesaplama hataları ve/veya kayıt dışı para giriş ve çıkışlarının gösterildiği bu hesaptaki gelişmelerin yönü ve miktarı ayrıca değerlendirilmesi gereken bir konudur. Zira kriz dönemlerinden hemen önce bu hesaptan para çıkması ve kriz sonrası kurların artışının ardından yeniden giriş yaşanması oldukça ilginçtir.

Türkiye ekonomisinin dış girdi ve kaynak bağımlılığı 2002 sonrasında önce dönemlere göre çok daha büyük oranda artmıştır. Bunun sonucunda büyüme dış kaynak girişi ve ithalat artışına her zamankinden daha duyarlı hale gelmiştir. Nitekim, aşağıdaki grafiğin incelenmesinden görülebileceği gibi yabancı sermaye girişi ile cari açık arasındaki korelasyon neredeyse birebir düzeyine gelmiştir. Bunun anlamı cari açığı azaltmanın yolunun sermaye girişini kontrol etmekten, bunun ise piyasa koşullarında düşük faizden geçtiği söylenebilir.

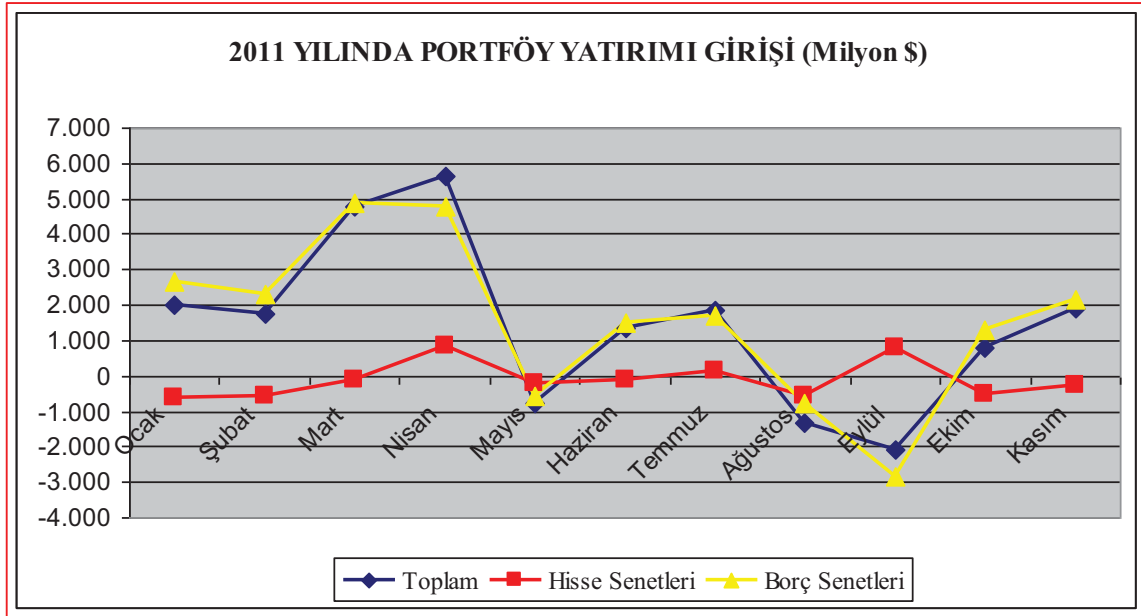
Türkiye ne yazık ki; doğru okunamayan dünya ekonomik konjonktürü, geçmiş dönemlerde oluşan korkular (devalüasyon vb.), reel ekonomiyi öncelikli görmeyen yaklaşımlar sonucunda dış kaynak (sıcak para) bağımlısı haline gelmiştir. Risk algılama düzeyi yüksek, kısa vadeli plasmanlar ile yüksek kazançlar elde etmeyi bekleyen bu tür sermaye giriş ve çıkışları Türkiye’de hem olumlu gelişmelere hem de ciddi sorunlara kaynaklık etmiştir. Nitekim sıcak para girişleri kurların ve enflasyonun düşmesine, ekonominin hızla büyümesine imkan sağlarken, çıkışlar ise kurların, faizlerin, enflasyonun, işsizliğin artmasına, ekonominin küçülmesine yol açabilmiştir. 1994, 2001 ve 2008 (son çeyrek) yıllarında yaşanan krizlerin öncesi ve sonrası yaşanan gelişmeler bunun tipik örnekleridir.

TABLO 21: SICAK PARA HAREKETLERİ (Milyon Dolar)

Aylar	Toplam	Hisse Senetleri	Borç Senetleri
Ocak	2.021	-630	2.651
Şubat	1.777	-554	2.331
Mart	4.789	-97	4.886
Nisan	5.618	825	4.793
Mayıs	-785	-193	-592
Haziran	1.352	-137	1.489
Temmuz	1.839	114	1.725
Ağustos	-1.336	-546	-790
Eylül	-2.065	769	-2.834
Ekim	778	-513	1.291
Kasım	1.912	-269	2.181

Kaynak: TCMB

2011 yılında aylık bazda sıcak para giriş çıkışlarının verildiği Tablo 21 incelendiğinde Ağustos ve Eylül aylarında sıcak para çıkışı yaşandığı bunun sonucunda gerileyen borsa ve yükselen faizlerin Türkiye’yi yeniden cazip hale getirdiği anlaşılmaktadır. Kanımızca bu yönlü bir gelişme özellikle ve öncelikle kamu kağıtları boyutundan, yılın ikinci çeyreğinden itibaren de kısmen hisse senetleri boyutundan 2012 yılında da devam edecektir.

2.2.5.3. DÖVİZ KURLARI

Türkiye’de aylık bazda 2011 yılında yaşanan gelişmeler Tablo 22’de verilmiştir. Buradan görülebileceği gibi, Dolar kuru Ocak ve Şubat aylarında artmış, izleyen iki ayda ise gerilemiştir. Mayıs ayından itibaren sürekli artış trendine giren Dolar Ekim ayına kadar yükselmiş, Kasım ayında kısmi bir gerilenin ardından Aralık ayında tekrar artmış ve 1,9’un üzerine kadar çıkmıştır. Bu dönemde Merkez Bankası büyük miktarda döviz satışıyla doların yıl sonunu 1,9’un üzerinde tamamlamasına izin vermemiştir. Böylece dolar 2011 yılını yüzde 22 düzeyinde bir artışla kapatmıştır.

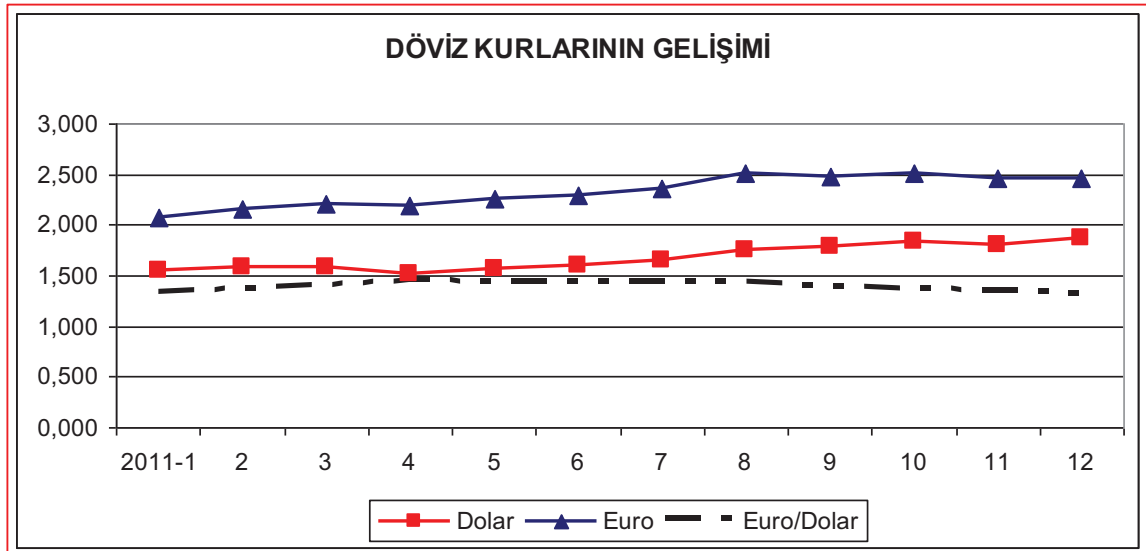
Euro kurundaki gelişmeler incelendiğinde Nisan ayı dışında Ağustos’a kadar bir artış trendi yaşandığı daha sonra Eylül’deki gerileme ve Ekim’deki artışın ardından görece bir istikrar kazandığı görülmektedir. Aralık ayı itibariyle Euro’daki yıllık artışın da yüzde 22 düzeyinde gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

TABLO 22: DÖVİZ KURLARINDA GELİŞMELER

Aylar	Dolar	Yıllık değişme%	Euro	Yıllık değişme%	Euro/Dolar	%
12	1,517	0,9	2,004	-8,9	1,321	-9,7
2011-1	1,558	6,0	2,079	-1,1	1,335	-6,7
2	1,587	5,1	2,165	4,6	1,364	-0,5
3	1,578	3,0	2,208	6,1	1,399	3,0
4	1,519	1,9	2,192	9,4	1,443	7,4
5	1,568	1,9	2,254	16,0	1,438	13,8
6	1,598	1,5	2,299	19,6	1,439	17,8
7	1,651	7,2	2,359	20,3	1,429	12,2
8	1,748	16,2	2,506	28,7	1,433	10,8
9	1,791	20,0	2,470	26,7	1,379	5,6
10	1,831	28,8	2,505	26,8	1,368	-1,5
11	1,808	26,2	2,453	24,7	1,357	-1,2
12	1,863	22,8	2.458	22,7	1,319	-0,2

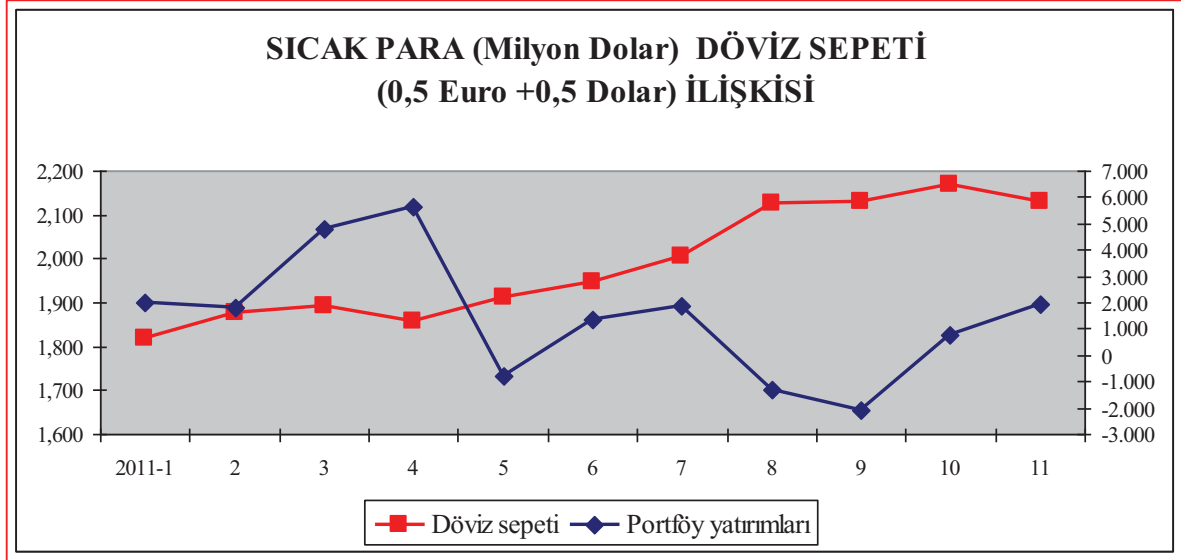
Kaynak: TÜİK

Euro yılın başından Ağustos ayı sonuna kadar Dolar karşısında genelde değer kazanmış, Euro Bölgesi'nde yaşanan krizin derinleşmesine bağlı olarak Eylül ayından itibaren değer kaybetmeye başlamıştır. Bununla birlikte son bir yılda Euro'nun dolar karşısında değer kaybı binde 2 gibi oldukça düşük bir düzeyde gerçekleşmiştir. ABD ve AB ekonomisinde mevcut durum ve potansiyel ekonomik ve siyasi riskler dikkate alındığında 2012 yılında Euro'nun bir miktar daha değer kaybetmesi olası görünmektedir. Bu öngörünün gerçekleşmesi halinde bir taraftan yavaşlayan diğer taraftan da parası değer yitiren Avrupa ülkelerine ihracat daha da güçleşecektir.

2011 yılında Türkiye'de döviz kurlarında yaşanan gelişmelerin gerisinde kısmen küresel düzeyde çapraz kurlarda yaşanan gelişmeler etkili olurken daha büyük ölçüde sıcak para hareketleri ile Merkez Bankası'nın döviz piyasasına doğrudan müdahaleleri ile faiz kararları etkili olmuştur.

Ancak 0,5 dolar ve 0,5 Euro'dan oluşturduğumuz döviz sepetindeki gelişmeler ile sıcak para giriş ve çıkışları arasındaki ilişkiyi gösteren Grafik incelendiğinde Temmuz ayından sonra aralarındaki etkileşimin güçlendiği görülmektedir. Nitekim bu dönemde sıcak para çıkışının gerçekleşmesi döviz sepetinde de artışa neden olmuştur. Ekim ayından itibaren hem yüksek kurdan döviz bozdurma imkanının doğması hem de faizlerdeki artış sonucunda sıcak para girişi yeniden başlamış ve döviz sepetinde düşüş yaşanmıştır.

Genel bir değerlendirme yapıldığında Merkez Bankası'nın önce cari açığı düşürmeyi, sonra büyümeyi artırmayı, daha sonra kurlarda istikrar sağlamayı en son olarak da yeniden enflasyonu kontrol etmeye yönelik öncelik değişmelerinin yarattığı belirsizliğin döviz piyasası ve kurlarda istikrarsızlık yarattığı söylenebilir. Ekonomik birimler açısından kurların reel düzeyi kadar istikrarının da önem taşıdığı dikkate alındığında Merkez Bankası'nın daha dikkatli davranması ve ekonomik birimlere gölge etmek yerine ışık tutması gerektiği vurgulanmalıdır.

2.2.6. KAMU KESİMİ DENGESİ

Türkiye ekonomisi açısından reel büyüklüğü önemli ölçüde küçülmüş olmakla beraber devletin para ve sermaye piyasalarındaki belirleyici özelliği devam etmektedir. Bu durum uzun yıllar açık veren bütçe ve bunun sonucunda mutlak olarak devasa büyüklüklere ulaşmış iç borç stokuyla yakından ilgilidir. Bu nedenle bütçe büyüklükleri tüm ekonomik birimler açısından büyük önem taşımaktadır.

2.2.6. 1. BÜTÇE DENGESİ

Bütçeye ilişkin 2011 yılı gelişmeleri Tablo 23'de verilmiştir. Buradan görüldüğü gibi devletin elde ettiği toplam gelir yüzde 16,4, vergi gelirleri ise yüzde 20,5 gibi yüksek bir oranda artmıştır.

Bu veriler başlangıç hedefine oranla bütçe gelirlerinin yüzde 6, vergi gelirlerinin ise yüzde 9 daha fazla gerçekleştiği anlamına gelmektedir. 2011 yılında gerçekleşen enflasyon oranları (yüzde 10-13) ve gerçekleşmesi beklenen büyüme hızı (yüzde 7-8) dikkate alındığında vergi hasılatında reel bir artış yaşandığı görülmektedir. Bu durum 2011 yılı büyüme hızının öngörülenin üzerinde gerçekleşmesi kadar devletin ekonomiyi soğutmak amacıyla dolaylı vergilerde yaptığı bazı artışlarla da yakından ilgilidir.

TABLO 23: MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇESİ (Birikimli, Milyon TL)

(BİN TL)	2010		2011		DEĞİŞİM 2011/2010
	GERÇ.	HEDEF	GERÇ.	GERÇEK. ORANI	
Bütçe Giderleri	294.359	312.573	313.302	100,2	6,4
Faiz Hariç Giderler	246.060	265.073	271.090	102,3	10,2
Personel Giderleri	62.315	72.299	72.904	100,8	17,0
Sosyal Güv.Kur. Devlet Primi	11.063	12.737	12.847	100,9	16,1
Mal ve Hizmet Alımları	29.185	30.049	32.448	108,0	11,2
Cari Transferler	101.857	115.778	110.075	95,1	8,1
Sermaye Giderleri	26.010	21.698	30.697	141,5	18,0
Sermaye Transferleri	6.773	4.300	6.737	156,7	-0,5
Borç Verme	8.857	6.436	5.381	83,6	-39,2
Yedek Ödenekler	0	1.774	0	0,0	
Faiz Harcamaları	48.299	47.500	42.212	88,9	-12,6
Bütçe Gelirleri	254.277	279.026	295.862	106,0	16,4
Genel Bütçe Gelirleri	246.051	271.650	286.377	105,4	16,4
Vergi Gelirleri	210.560	232.220	253.765	109,3	20,5
Teşebbüs ve Mülkiyet Geliri	9.804	7.297	9.054	124,1	-7,6
Özel Gelirler ile Bağışlar ve Yardımlar	966	1.239	1.276	103,0	32,2
Faizler, Paylar ve Cezalar	21.114	20.684	19.492	94,2	-7,7
Sermaye Gelirleri	3.376	9.992	2.454	24,6	-27,3
Alacaklardan Tahsilat	232	218	335	153,8	44,6
Özel Bütçeli İdarelerin Öz Gelirleri	6.333	5.484	7.390	134,8	16,7
Düzen. Ve Denet. Kurumların Gelirleri	1.893	1.893	2.095	110,7	10,7
Bütçe Dengesi	-40.081	-33.546	-17.439	52,0	56,5
Faiz Dışı Denge (Maliye Tanımlı)	8.217	13.954	24.773	177,5	201,5

Kaynak: Maliye Bakanlığı ve Hazine Müsteşarlığı

2011 yılı bütçesinin harcama kalemlerinde yaşanan gelişmeler incelendiğinde; faiz harcamalarının yüzde 12,6 oranında azaldığı, faiz dışı harcamaların ise yüzde 10,2 düzeyinde arttığı görülmektedir. Harcamalar içinde en büyük payı 110 milyar TL ile cari transferler oluştururken bunu 72 milyar TL ile personel harcamaları ve 42 milyar TL ile faiz harcamaları izlemektedir. Bu kalemlere yapılan harcamalar, toplam harcamaların yaklaşık yüzde 72'si, toplam gelirlerin yüzde 76'sı, vergi gelirlerinin ise yüzde 89'una karşılık gelmektedir. Bu oranlar hala yüksek olmakla birlikte önceki yıllara göre bütçede esnekliğin kısmen de olsa arttığı söylemek mümkündür. Nitekim cari transferler, personel giderleri ve faiz harcamalarının vergi gelirlerine oranı 2010 yılında yüzde 101 düzeyinde bulunmaktaydı.

Bununla birlikte 2011 yılında yatırımlara (sermaye giderleri) ayrılan kaynak bütçenin sadece yüzde 9,8'i (30 milyar TL) düzeyinde olabilmektedir. Ciddi altyapı yetersizlikleri bulunan, büyük enerji yatırımlarına ihtiyaç duyulan ve her yıl yaklaşık 850 bin kişinin nüfusa eklendiği bir ülkede bu düzeyde yatırım harcamasının yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir.

Bütçe gelirleri yüzde 16,4 oranında artarken harcamalardaki artışın yüzde 6,4 düzeyinde kalması sonucu 2011 yılında bütçe açığı 2010 yılına göre yüzde 56 oranında azalmış ve 17,4 milyar TL olmuştur. Buna bağlı olarak da faiz dışı fazla 8 milyar TL'den 24 milyar TL'ye yükselmiştir. Dolayısıyla bütçe gelirlerindeki artış harcamalara yansıtılmamış, bütçe açığını aşağıya çekmek için kullanılmıştır. Yine 2011 yılında tahmini olarak milli gelir cari fiyatlarla yüzde 18 civarında artarken faiz dışı harcamalardaki artışın yüzde 10,2 düzeyinde kalması ve böylece bütçe açığının milli gelirin yüzde 1,3'üne gerilemesi mali sıkılaştırmaya işaret etmektedir.

TABLO 24: CARİ TRANSFERLERİN DAĞILIMI

(Milyon TL)	2010	2011		DEĞİŞİM (2011/10 %)	
		HEDEF	GERÇ.		GERÇ. ORANI %
4. Cari Transferler	101.857	115.778	110.075	95,1	8,1
a) Görev Zararları	3.297	5.045	4.739	93,9	43,7
b) Hazine Yardımları	60.323	68.477	59.352	86,7	-1,6
SGK'ya Hazine Yardımları	1.342	1.565	1.658	106,0	23,6
Sağlık, Emeklilik ve Sosyal Yardım Giderleri	55.039	62.434	52.833	84,6	-4,0
-Devlet Sosyal Güvenlik Katkısı	14.965	16.463	21.176	128,6	41,5
-Faturalı Ödemeler	4.617	5.394	4.822	89,4	4,4
-Ek Karşılıklar	1.254	1.325	1.325	100,0	5,7
-Emeklilere Ek Ödeme	3.314	3.912	3.817	97,6	15,2
-İşveren Sigorta Primi 5 Puan İndirimi	3.820	4.735	4.720	99,7	23,6
-Sosyal Güvenlik Açık Finansmanı	27.069	30.605	16.555	54,1	-38,8
Mahalli İdarelere Hazine Yardımları	1.738	2.634	2.505	95,1	44,1
Diğer Hazine Yardımları	2.204	1.845	2.356	127,7	6,9
c) Kar Amacı Gütm. Kur. Yapılan Transferler	1.084	890	1.390	156,1	28,3
d) Hane Halkına Yapılan Transferler	1.599	1.872	2.126	113,5	33,0
e) Tarımsal Destekleme Ödemeleri	5.817	6.000	6.961	116,0	19,7
f) Hane Halkına Yapılan Diğer Transferler	850	1.245	1.448	116,2	70,3
g) Sosyal Amaçlı Transferler	1.610	2.370	2.255	95,2	40,1
h) Yurtdışına Yapılan Transferler	969	1.215	1.139	93,8	17,6
i) Gelirden Ayrılan Paylar	26.308	28.662	30.664	107,0	16,6
Mahalli İdare Payları	20.910	23.678	24.900	105,2	19,1
Fon Payları	4.143	4.794	5.404	112,7	30,5
Gelirden Ayrılan Diğer Paylar	1.255	190	359	188,9	-71,4

Kaynak: Maliye Bakanlığı ve Hazine Müsteşarlığı

Gerek kamu maliyesi gerekse Türkiye ekonomisi açısından kamunun yapmış olduğu cari transfer harcamalarının üzerinde önemle durulması gerekmektedir. Zira 2011 yılında yüzde 8,1 oranında artarak 110 milyar liraya ulaşan ve tek başına toplam bütçe giderlerinin yüzde 35'ini aşan bu harcamaların kontrol edilmesi gerekmektedir. Aksi halde kamunun yatırımlar için kaynak ayırmasının mümkün olamayacağı günler çok uzakta kalmayacaktır. Bu çerçevede vergi oranlarında özellikle de harcama vergisi oranlarında artış yapılmadan, daha çok kayıt dışı ekonominin önlenmesiyle vergi gelirlerinin artırılması, kayıtdışı istihdamın önüne geçilerek de sosyal güvenlik kurumlarının aktüeryal dengelerinin (emekli maaşı alan sayısı/ prim ödeyen sayısı) iyileştirilmesi öncelikli olmak durumundadır. Bu çerçevede 2011 yılında hazırlanan Kayıtdışı Ekonomiyle Mücadele Eylem Planı ve burada öngörülenlerin hayata geçirilmesinin önemi daha belirgin hale gelmektedir. Kamu dengeleri üzerindeki olumsuz etkileri kadar yarattığı haksız rekabet ortamı ve ekonomi politikalarının etkilerini azaltıcı etkileri de artık kayıtdışı ekonominin minimize edilmesini zorunlu kılmaktadır.

Ülkemizde kamu maliyesinin bir diğer önemli sorunu vergi gelirlerinin gelir dağılımı adaletsizliğini körükleyen bileşimiyle ilgilidir. Nitekim Tablo 25'den de görülebileceği gibi ülkemizde dolaylı vergi gelirleri (KDV, ÖTV gibi) toplam vergi gelirleri içinde yüzde 60'ın üzerinde bir orana sahiptir. 2011 yılında toplam vergi gelirleri yüzde 20,5, gelir vergisi tahsilatı yüzde 20,8 ve kurumlar vergisi tahsilatı yüzde 29 oranında artarken dahilde alınan KDV tahsilatının yüzde 13,8, ithalattan alınan KDV tahsilatının yüzde 34,5, ÖTV tahsilatının ise yüzde 12,1 oranında artması 2010 yılında vergi gelirleri bileşimin uzun süre sonra ilk kez doğrudan vergiler lehine değiştiğini göstermektedir.

Diğer taraftan ithalattan alınan gümrük vergisi tahsilatının yüzde 43,6, ithalattan alınan KDV tahsilatının ise yüzde 34,5 oranında artması 2011 yılında daha çok iç talebe dayalı olarak büyüyen ekonomide talebin önemli ölçüde yerli mallar yerine ithal mallara kaydığını ortaya koymaktadır. Bu durum ithal malları ucuzlatan düşük kur politikasından vazgeçilmesi yanında halkta Türkiye'de üretilen yani yerli malı kullanma bilinci oluşturulması konusunda da adımlar atılması gereğine işaret etmektedir. Bunun için de işsizliği azaltmanın yolunun Türkiye'de üretilen malların talebini artırmaktan geçtiği argümanı etkin olarak kullanılmak durumundadır. Dünya ekonomisinin yavaşlayacağı dolayısıyla bir taraftan ihracatın güçleşeceği diğer taraftan da diğer ülke firmalarının genç nüfusu ve yeterince doymamış talebi bulunan Türkiye'yi hedef pazar olarak göreceği dikkate alındığında 2012 yılında hem gerçekçi kur politikası uygulanması hem de halkın yerli mallarını tercih etmesinin önemi artmaktadır. Bu çerçevede Türkiye üretilen malları ayrıştırmada kullanılan ve 869 ile başlayan barkodunun tüm halk tarafından öğrenilmesi yönünde bir kampanyanın başlatılması faydalı olacaktır.

TABLO 25: VERGİ GELİRLERİNİN DAĞILIMI

(Milyon TL)	2010		2011		DEĞİŞİM (2011-10 %)
	GERÇ.	HEDEF	GERÇ.	GERÇ. ORANI %	
VERGİ GELİRLERİ	210.560	232.220	253.765	109,3	20,5
GELİR, KAR VE SER. KAZANÇ. ÜZ. AL. VER.	61.317	70.495	75.799	107,5	23,6
GELİR VERGİSİ	40.392	47.346	48.807	103,1	20,8
-Beyana Dayanan Gelir Vergisi	2.056	2.492	2.759	110,7	34,2
-Basit Usulde Gelir Vergisi	265	294	301	102,4	13,6
-Gelir Vergisi Tevkifatı	36.866	43.158	44.324	102,7	20,2
-Geçici Gelir Vergisi	1.205	1.403	1.423	101,4	18,0
KURUMLAR VERGİSİ	20.925	23.149	26.993	116,6	29,0
-Beyana Dayanan Kurumlar Vergisi	508	629	3.531	561,6	594,7
-Kurumlar Vergisi Tevkifatı	228	219	334	152,1	46,2
-Geçici Kurumlar Vergisi	20.188	22.301	23.128	103,7	14,6
MÜLKİYET ÜZERİNDEN ALINAN VER.	5.249	6.124	6.257	102,2	19,2
VERASET VE İNTİKAL VERGİSİ	215	218	253	116,1	17,4
MOTORLU TAŞITLAR VERGİSİ	5.033	5.906	6.004	101,7	19,3
DAHİLDE ALINAN MAL VE HİZMET VER.	91.736	97.187	103.380	106,4	12,7
DAHİLDE ALINAN KDV	26.325	26.830	29.956	111,7	13,8
ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ	57.285	61.146	64.189	105,0	12,1
-Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin ÖTV	31.697	34.596	33.573	97,0	5,9
-Motorlu Taşıtların İlişkin ÖTV	6.193	6.029	8.568	142,1	38,4
-Kol. Gazoz, Alkollü İç. ve Tüt. Mamül.İlişkin ÖTV	17.874	18.685	19.988	107,0	11,8
Alkollü İç.	2.868	3.760	3.856	102,6	34,5
Tüt. Mamül	14.784	14.695	15.850	107,9	7,2
Kolalı Gazoz	221	230	281	122,1	26,9
-Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallara İlişkin ÖTV	1.521	1.835	2.058	112,1	35,3
- 6111 S.K. Kapsamındaki Özel Tüketim Vergileri			3		
BANKA VE SİGORTA MUAMELELERİ VER.	3.571	4.278	4.288	100,2	20,1
ŞANS OYUNLARI VERGİSİ	434	460	528	114,7	21,6
ÖZEL İLETİŞİM VERGİSİ	4.121	4.473	4.419	98,8	7,2
ULUSLARARASI TİC. VE MUAM. AL. VER.	39.528	44.767	53.450	119,4	35,2
GÜMRÜK VERGİLERİ	3.240	3.653	4.652	127,3	43,6
İTHALATTA ALINAN KATMA DEĞER VERGİSİ	36.208	41.040	48.685	118,6	34,5
DİĞER DİŞ TİCARET GELİRLERİ	80	74	113	153,6	42,5
DAMGA VERGİSİ	5.083	5.740	6.464	112,6	27,2
HARÇLAR	7.034	7.837	8.303	105,9	18,0
DİĞER VERGİLER	615	70	112	159,1	-81,9
DİĞER GELİRLER	43.717	46.807	42.097	89,9	-3,7

Kaynak: Maliye Bakanlığı ve Hazine Müsteşarlığı

Diğer taraftan 2011 yılında ithalattan alınan vergilerdeki artışlar ekonominin dış dengesi ile iç dengesi arasındaki etkileşime ilişkin önemli bir bilgi vermektedir. Vergi gelirleri içinde 2010 yılında yüzde 18 düzeyinde bir paya sahip olan ithalat vergilerinin 2011 yılında yüzde 21'e yükselmesi ithalat dolayısıyla dış ticaret açığı ve cari açık arttıkça bütçe açığının gerilediğine işaret etmektedir. Bir başka deyişle ekonominin dış dengesi bozuldukça iç dengenin bir boyutunu oluşturan kamu açıkları azalmaktadır. Bu nedenle öngörüldüğü gibi 2012 yılında cari açık azalırse bütçe dengelerinde bozulma yaşanabilecektir.

Böylesi bir gelişmenin engellenmesi sadece dolaylı değil, doğrudan vergi gelirlerinin de artışına imkan verecek yerli ürün ve girdi kullanımının artmasıyla engellenebilecektir.

Kısaca ifade etmek gerekirse, devlet bütçesinde bir süredir görülen iyileşme 2011 yılında da devam etmiştir. Ancak bu iyileşmenin yapısal nedenlerden değil daha çok ithalat artışı ve canlı iç talep gibi konjonktürel nedenlerden kaynaklanması iyileşmenin kalıcılığı konusunda olumlu düşünmeyi engellemektedir.

2.2.6.2. BÜTÇE NAKİT DENGESİ VE FİNANSMANI

Bütçe nakit dengesi ve açık verilmesi durumunda ihtiyaç duyulacak kaynak miktarı ile kullanılan finansman yöntemleri ekonomik gelişmeler üzerinde etkili olabilmektedir. Bu nedenle ekonomik birimlerin özellikle firmaların bu konudaki gelişmeleri yakından takip etmeleri ve ortaya çıkan gelişmelerin firmaların fon kaynakları ve maliyetleri üzerine olası yansımalarına ilişkin öngörüler yapmaları gerekmektedir.

TABLO 26: MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE FİNANSMANI (Milyon TL)

	2009	2010	2011	Değişim %
Nakit Dengesi	-48.613	-38.517	-18.329	-52,4
Finansman	48.613	38.517	18.329	-52,4
Borçlanma(Net)	65.950	31.085	17.274	-44,4
Dış Borçlanma, Net	8.092	7.756	2.275	-70,7
Kullanım	15.914	18.436	13.760	-25,4
Ödenen	-7.822	-10.680	-11.485	7,5
İç Borçlanma, Net	57.858	23.329	14.999	-35,7
TL Cinsinden Hazine Bonosu	4.058	-4.511	-9.525	111,1
Satış	21.259	17.543	725	-95,9
Ödenen	-17.202	-22.054	-10.250	-53,5
TL Cinsinden Devlet Tahvili	62.187	39.021	27.212	-30,3
Satış	140.383	142.287	111.348	-21,7
Ödenen	-78.196	-103.266	-84.136	-18,5
Döviz Cinsinden Devlet Tahvili	-8.387	-11.181	-2.688	-76,0
Satış	2.807	2.807	0	-100,0
Ödenen	-11.194	-13.988	-2.688	-80,8
Net Borç Verme (-)	2.426	-1.197	60	-105,0
Borç Verme	3.140	619	963	55,5
Geri Ödeme (-)	714	1.816	902	-50,3
Özelleştirme Geliri	0	0	0	0,0
TMSF Gelir Fazlaları	575	658	1.026	55,9
Kasa/Banka ve Diğer İşlemler	-15.486	5.578	89	-98,4

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

Bütçe dengesine emanet ve avans hesaplarının bakiyesinin eklenmesiyle bulunan nakit dengesi ve finansmanına ilişkin Tablo 26'da yer alan verilere göre bütçe nakit dengesi 2010 yılında 38 milyar TL açık verirken 2011 yılında bu açık yüzde 52 oranında azalarak 18 milyar TL'ye gerilemiştir. Bu miktardaki açığın karşılanmasında ise daha çok iç borçlanma(14,9 milyar TL'si) tercih edilmiştir.

2011 yılında Hükümetin vadesi bir yıldan az olan Devlet iç borçlanma kağıtlarını ifade eden Hazine bonosu türünden borçları azalttığı(9,5 milyar TL) vadesi bir yıl ve daha fazla olan devlet iç borçlanma kağıtlarını ifade eden Devlet tahvilleri cinsinden borçlanmayı ise artırdığı (27 milyar TL) görülmektedir. Bu, devletin borçlanma vadesini uzattığı anlamına gelmektedir. Diğer taraftan borç çevirme oranı da böylece tahviller için yüzde 132'ye yükselmiş, yani devlet ödediği 100 TL'lik borç karşılığında 132 TL borçlanmıştır. Bu oran yanında bütçe açığının azaldığı ve devletin net olarak toplamda 14,9 milyar TL iç borç kullandığı birlikte dikkate alındığında 2011 yılında maliye politikasının daraltıcı yönde kullanıldığı ifade edilebilir.

2.2.6.3. KAMU BORÇ STOKU

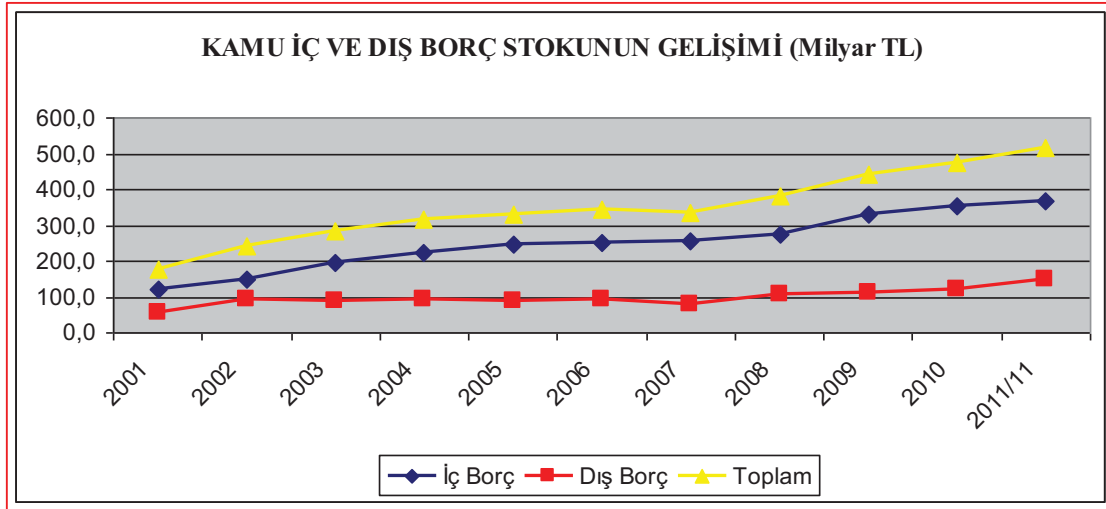
Zaman zaman aşırı ısınma olduğunda ekonomik konjonktürü yavaşlatmak çoğu zaman da bütçe nakit açığına ve ödenecek borçlara bağlı olarak devlet yeniden borçlanmak durumunda kalmaktadır. Bütçesi sürekli açık veren ve çevirmesi gereken büyük bir borç stoku bulunan Türkiye'de, bir miktar iyileşme görülse de, bütçe adeta bir borç yönetim belgesine dönüşmüş durumdadır.

TABLO 27: MERKEZİ YÖNETİM TOPLAM BORÇ STOKU

	2002	2005	2008	2009	2010	2010/11	2011/11	Değişim %
TOPLAM (MİLYAR TL)	242,7	331,5	380,3	441,5	440,8	465,5	513,1	10,2
TOPLAM (MİLYAR \$)	148,5	247,1	251,5	293,2	297,3	313,2	277,5	-11,4
İç Borç Stoku (MİLYAR TL)	149,9	244,8	274,8	330,0	329,2	350,8	366,4	4,4
Piyasa	70,8	169,3	209,1	269,1	267,6	299,2	306,4	2,4
Kamu Kesimi	79,1	75,5	65,8	60,9	61,6	51,6	60,0	16,3
Dış Borç Stoku(MİLYAR \$)	56,8	64,6	69,8	74,1	75,3	77,1	79,7	3,4
Kredi	33,7	33,1	30,9	33,2	33,9	33,1	32,9	-0,6
Uluslararası Kuruluşlar	20,6	22,1	18,9	21,4	21,9	20,5	19,1	-6,8
(IMF Kredisi)	13,9	14,6	8,6	7,9	8,2	6,0	3,1	-48,3
(SDR Tahsisati)				1,5	1,5	1,5	1,5	0,0
Hükümet Kuruluşları	6,8	5,2	5,5	5,7	5,9	6,1	6,4	4,9
Diğer	6,3	5,7	6,4	6,1	6,1	6,4	7,4	15,6
Tahvil	23,1	31,6	38,9	40,9	41,4	44,1	46,8	6,1

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

Borç stokundaki gelişmeleri analiz etmek amacıyla hazırladığımız Tablo 27'den görüldüğü gibi, kamunun iç borç stoku 2011 yılının ilk 11 ayı sonunda, geçen yılın aynı dönemine göre 4,4 oranında artarak 350 milyar TL'den 366 milyar TL'ye yükselmiştir. Aynı dönemde kamunun dış borç stoku ise 2,6 milyar Dolar artış göstermiştir. Bu gelişmeler sonucu kamunun TL bazında toplam borç stoku, kur artışının dış borçlar üzerine getirdiği ilave yük ile birlikte, yüzde 10,2 oranında artarak 465 milyar TL'den 513 milyar TL'ye yükselmiştir. Böylece uzun yıllar sonra ilk kez 2007 yılında düşen toplam borç stoku 2008 yılı sonrasında girdiği yükseliş trendini 2011 yılında da sürdürmüştür.

Türkiye’de 2000 sonrası dönemde özel sektör de önemli oranda dış borç kullanımına yönelmiştir. Küresel düzeyde likidite bolluğuna bağlı olarak yurtdışından daha düşük faizle ve daha uzun vadeli borç imkanı bulan özel sektör bu şansını fazlasıyla kullanmıştır. Tablo 28’de yer alan kamu ve özel kesim dış borç stokuna ilişkin verilerden görülebileceği gibi, 2002 yılı sonunda 129 milyar dolar olan toplam dış borç stoku 2011 yılı 3. çeyreği sonunda 180 milyar dolar artarak 309 milyar dolara yükselmiştir. 2010 yılı sonuna göre ise 2011 yılının üçüncü çeyreği sonunda yüzde 6,7 oranında (19 milyar dolar) artarak 309 milyar dolara ulaşmıştır.

TABLO 28: TOPLAM DIŞ BORÇ STOKU (Milyar Dolar)

(Milyon \$)	2002	2005	2008	2009	2010	2011 Q3	Değişim %
Toplam Dış Borç Stoku	129.581	169.938	280.423	268.794	290.022	309.594	6,7
KAMU SEKTÖRÜ	64.533	70.411	78.288	83.463	88.980	95.147	6,9
Kısa Vade	915	2.133	3.248	3.598	4.290	7.613	77,5
Uzun Vade	63.618	68.278	75.040	79.865	84.690	87.534	3,4
TCMB	22.003	15.425	14.066	13.305	11.827	10.679	-9,7
Kısa Vade	1.655	2.763	1.874	1.776	1.576	1.409	-10,6
Uzun Vade	20.348	12.662	12.192	11.529	10.251	9.270	-9,6
ÖZEL SEKTÖR	43.045	84.101	188.070	172.025	189.215	203.768	7,7
Kısa Vade	13.854	33.387	47.982	44.337	72.349	80.132	10,8
Uzun Vade (1)	29.191	50.714	140.088	127.688	116.866	123.636	5,8

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

Borç artışı yanında dikkati çeken önemli bir gelişme ise 2010 yılı sonunda yüzde 27 olan kısa vadeli borç oranının 2011 üçüncü çeyreği sonunda yüzde 29’a yükselmesidir. Diğer taraftan uzun vadeli özel kesim borç stoku 2011 yılında yüzde 5,8 oranında artarak 123 milyar dolara, kısa vadeli borç stoku ise yüzde 10,8 artarak 80 milyar dolara yükselmiştir.

Bu veriler özel kesimin üzerindeki borcun büyüklüğüne bağlı olarak ciddi bir kur riski taşıdığını ortaya koymaktadır.

Dış borcu olan firmaların gelirlerinin de döviz bazında olması durumunda bu risk önemini yitirirken açık pozisyonu olanlar için taşınan risk artmaktadır. Bununla birlikte Merkez Bankası Başkanı'nın söylemlerinin TL'nin değer kazanacağı yönünde olması ve bunun gerçekleşmesi durumunda açık pozisyonu olanların 2012 yılı borç ödemeleri için avantaj sağlayacağı açıktır. Ancak böyle bir gelişmenin yaşanmasının reel sektör ve ihracatçıya zarar vereceği, aksi durumda ise kredibilitesini yitirmiş bir Merkez Bankası başkanıyla karşı karşıya kalacağımız anlaşılmaktadır.

2.2.6.4. KAMU BORÇLANMA FAİZLERİ

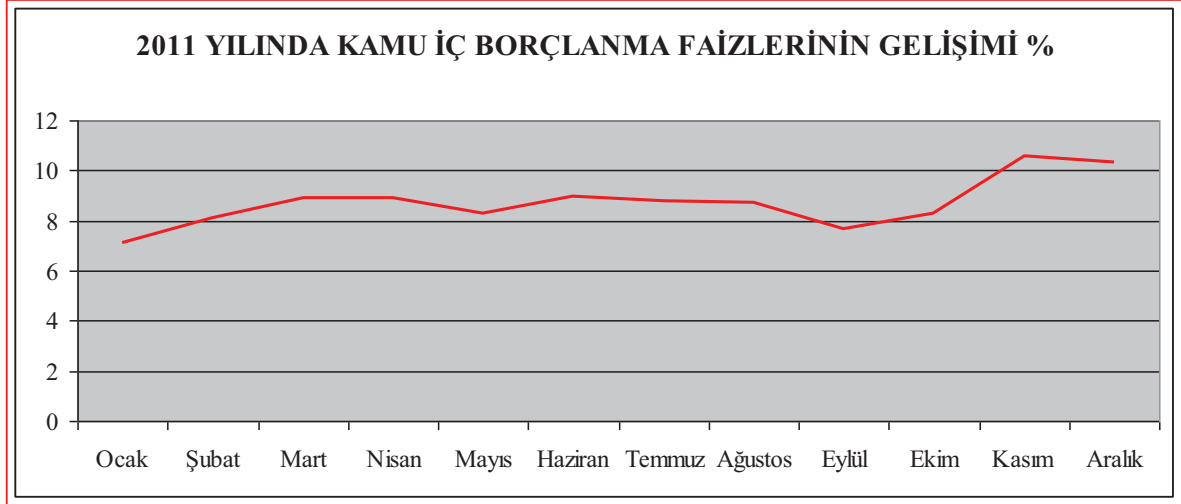
Kamu iç borç stokunun büyüklüğü nedeniyle iç borçlanma faizlerinde yaşanacak gelişmeler kamu dengeleri açısından büyük önem taşımaktadır. 2010 yılında ortalama olarak 1980 sonrası dönemin en düşük düzeyine kadar gerileyen bu faizler, 2011 yılı Ocak ayında ise aylık bazda bu dönemin en düşük düzeyine gerilemiştir.

Ancak, bir taraftan Euro Bölgesi'nde yaşanan olumsuzluklar, diğer taraftan Merkez Bankası'nın önce dolaylı sonra doğrudan müdahaleleri sonucunda iç borçlanma faizleri dalgalanmakla birlikte genel olarak artma eğilimine girmiştir. Kasım ayına gelindiğinde ise faiz oranları 27 ayın ardından yeniden yüzde 10'un üzerine çıkmış ve yılı yüzde 10,3 düzeyinde kapatmıştır.

TABLO 29:HAZİNE İSKONTOLU İHALELERİ YILLIK BİLEŞİK FAİZ ORANLARI

AYLAR	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ocak	56,8	25,5	19,4	14,0	20,4	16,2	16,2	8,0	7,1
Şubat	55,3	24	17,6	14,0	18,9	16,7	15,0	8,0	8,1
Mart	59,9	24,4	17	13,9	19,8	17,5	14,3	8,3	8,9
Nisan	57,4	23,1	17,2	13,9	19,1	18,3	13,4	8,7	8,9
Mayıs	51,1	28,8	17,3	15,0	18,8	19,6	11,6	9,5	8,3
Haziran	46	27,5	15,6	18,1	18,5	21,5	12,1	8,7	9,0
Temmuz	46,1	26,3	16	21,5	17,6	20,5	11,0	8,3	8,8
Ağustos	38,7	24,8	16,1	20,5	18,6	18,9	9,5	8,0	8,7
Eylül	32,2	25,4	14,8	21,1	18,3	18,8	9,1	7,8	7,7
Ekim	29,3	22,8	14,6	22,0	16,4	20,6	7,5	7,6	8,3
Kasım	28,6	22,9	14,1	20,9	16,2	21,4	8,5	7,6	10,6
Aralık	27,9	23,1	14,2	21,5	16,5	18,6	9,0	7,7	10,3
Ortalama	46,0	24,7	16,3	18,1	18,4	19,2	11,6	8,2	8,7

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

Merkez Bankası'nın borç verme faizlerini yükseltmesi, enflasyonun yüzde 10'un üzerine çıkması ve 2012 yılının ilk yarısına kadar bu durumun devam etmesinin beklendiği dikkate alındığında kamunun faiz ödemelerinin artacağını ve bunun bütçe üzerine ilave yükler getireceğini söylemek mümkündür. Ekonomik büyümenin bu dönemde yavaşlayacağı da buna eklendiğinde 2012 bütçesine yönelik başlıca tehditler de netleşmektedir.

2.2.7. ENFLASYON

Türkiye ekonomisinin yapısal nitelik kazanmış önemli bir sorunu olan enflasyon 2004 yılından itibaren sıkı maliye ve düşük kur politikaları sonucunda tek haneli hale gelmişti. Enflasyonla mücadeledeki bu başarı sorunun yapısal kaynaklarının ortadan kaldırılmasıyla değil, küresel ve ulusal konjonktürün sağladığı geçici imkanlarla sağlanmıştı. Bu yargıyı doğrulayan gelişmeler ise 2011 yılında açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Nitekim, enflasyonu aşağıya çeken konjonktürel faktörlerin tersine dönmesi sonucunda enflasyon yeniden çift haneli rakamlara yükselmiştir.

2011 yılında üretici fiyatları endeksindeki (ÜFE) gelişmeler incelendiğinde 2011 yılı Ocak ayı ile birlikte enflasyonda ciddi bir artışın yaşandığı ve yıllık bazda çift haneli hale geldiği görülmektedir. Nisan ve Mayıs aylarında tekrar tek haneye gerileyen üretici enflasyonu birinci basamak kur artışlarının devreye girdiği Mayıs ayı ve ikinci basamak kur artışlarının devreye girdiği Ağustos ayı sonrasında hızla yükselmiş ve yılı yüzde 13,3 oranıyla tamamlamıştır.

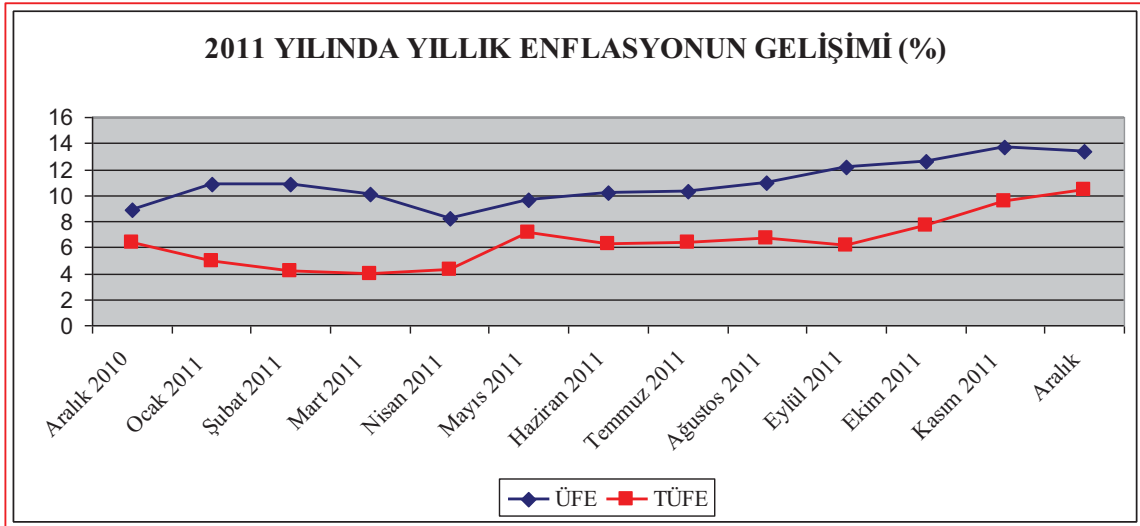
Tüketici Fiyatları Endeksinde (TÜFE) gerçekleşen gelişmeler değerlendirildiğinde oldukça hareketli bir süreç yaşandığı görülmektedir. Nitekim 2011 yılının Mart ayında TÜFE enflasyonu yıllık bazda 1980 sonrası dönemin yani son 30 yılın en düşük düzeyine gerilemiş (yüzde 3,9) izleyen aylarda ise genelde bir artış trendine girerek yılı 10,4 gibi oldukça yüksek bir oran ile tamamlamıştır.

TABLO 30: ENFLASYON ORANLARINDAKİ GELİŞMELER (%)

Aylar	ÜFE		TÜFE	
	Aylık	Yıllık	Aylık	Yıllık
Aralık 2010	1,31	8,87	-0,3	6,40
Ocak 2011	2,36	10,87	0,41	4,90
Şubat 2011	1,72	10,87	0,73	4,16
Mart 2011	1,22	10,08	0,42	3,99
Nisan 2011	0,61	8,21	0,87	4,26
Mayıs 2011	0,15	9,63	2,42	7,17
Haziran 2011	0,01	10,19	-1,43	6,24
Temmuz 2011	-0,03	10,34	-0,41	6,31
Ağustos 2011	1,76	11,00	0,73	6,65
Eylül 2011	1,55	12,15	0,75	6,15
Ekim 2011	1,60	12,58	3,27	7,66
Kasım 2011	0,65	13,67	1,73	9,48
Aralık 2011	1,00	13,33	0,58	10,45

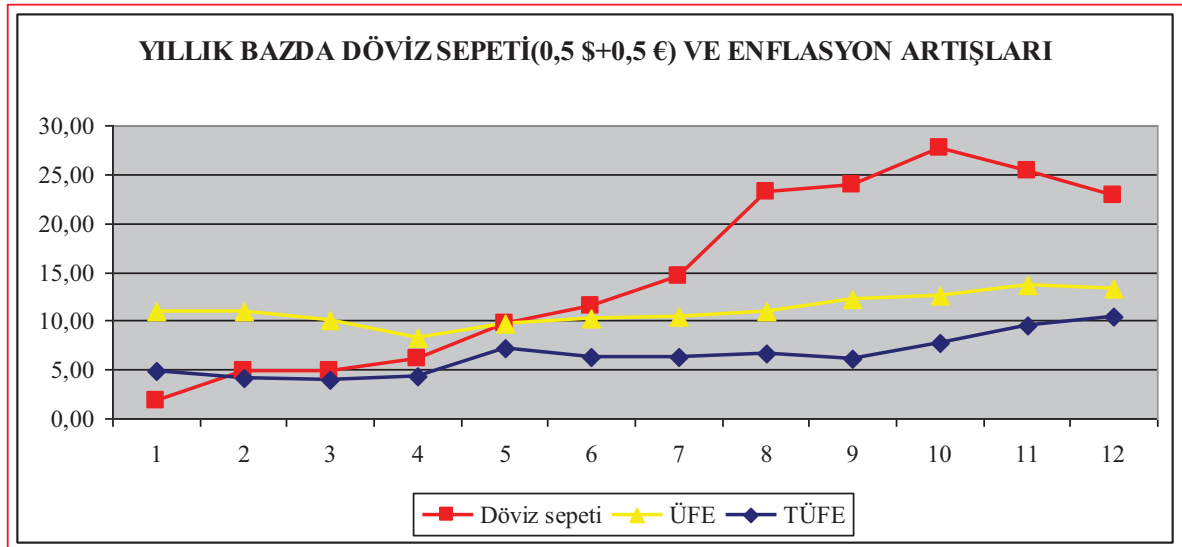
Kaynak: TÜİK

Bu veriler enflasyon hedeflemesi stratejisi izleyen Merkez Bankası'nın bu yıl da yine başlangıçta koyduğu hedefi ıskaladığını, hatta yapılan hedef revizyonlarının bile yakalanamadığını ortaya koymaktadır. Türkiye'nin öncelikleriyle örtüşmeyen para politikalarını zorunlu kılan ve uygulandığı yıllarda da çoğu zaman başarıya ulaşamayan enflasyon hedeflemesi stratejisinin önkoşullarından birisi enflasyon ile döviz kurları arasındaki ilişkinin zayıf olmasıdır. Bu önkoşulun Türkiye gibi başta enerji olmak üzere ara mallarında dışarıya bağımlı bir ülkede geçerli olması mümkün değildir. Nitekim aşağıdaki grafikten de görülebileceği gibi, kanımızca bir taraftan talep daralmasını önlemek diğer taraftan da kur artışlarının kalıcılığı konusundaki belirsizlik nedeniyle Temmuz ayına kadar üreticiler kur artışlarını mal fiyatlarına yansıtmamışlardır. Ancak kur artışlarının daha da hızlanmasının ardından Ağustos ayı sonrasında kur artışlarının getirdiği maliyet artışlarını üretici fiyatlarına yansıtmışlardır.

Perakendeciler ise ürün alım fiyatlarındaki artışları, yine kanımızca talebin daralmasını engellemek ve stoklarını eritmek amacıyla, bir ay gecikmeli olarak tüketicilere yansıtılmışlardır.

2012 yılının ilk yarısında ise kur artışlarının yaptığı etkinin benzerini faiz maliyetlerindeki artışların yapması söz konusu olabilecektir. Dolayısıyla 2012 yılının ilk yarısında enflasyonun düşmesi ancak kurlardaki gerileme ile mümkün olabilecektir. Merkez Bankası'nın 2012 yılında TL'nin değerleneceğine ilişkin öngörüsü ise bir taraftan enflasyonu düşürmenin yolunun reel kurların düşmesinden geçtiği bilinciyle ekonomik birimleri yönlendirme amacına hizmet ederken diğer taraftan da bir itiraf niteliği taşımaktadır. Bu itiraf ise Merkez Bankası'nın döviz kurları ile enflasyon arasındaki yüksek ilişkinin varlığının kabul etmesiyle ilgilidir ki bu da aynı zamanda enflasyon hedeflemesinin Türkiye özelinde gerekli önkoşullarının bulunmadığının ayrıca bir itirafıdır. Bu analizler Türkiye özelinde enflasyon hedeflemesi ile reel kurlar ve faizleri içeren finansal istikrar amacının eş-anlı olarak dikkate alınması gereğine işaret etmektedir.

Diğer taraftan Enflasyon açısından 2011 yılının bir diğer özelliği ise ÜFE'deki enflasyonun sürekli olarak TÜFE'nin üzerinde seyretmesi yani maliyet enflasyonunun talep enflasyonuna oranla daha belirgin hale gelmesi olmuştur. Bu, kur ve enerji maliyetlerindeki artışlarla yakından ilgili bir durumdur ve genel olarak üreticilerin kar marjlarının daraldığı anlamına da gelmektedir.

2.2.8. FİNANSAL YATIRIM ARAÇLARI

2011 yılı finansal yatırım araçları açısından genelde büyük kayıpların yaşandığı bir yıl olmuştur. Nitekim, Tablo 31'den de görülebileceği gibi, başlıca finansal yatırım aracı olan devlet iç borçlanma senetleri ile hisse senetlerinin getirileri incelendiğinde hisse senetlerine yatırım yapanların TL bazında yüzde 22, dolar bazında ise yüzde 36 oranında kayba uğradığı görülmektedir.

Kamu kağıtlarının ise 2011 yılında TL bazında yüzde 8 getiri sağlarken dolar bazında yüzde 11 oranında zarar ettirdiği anlaşılmaktadır. Bu veriler 2011 yılında Türkiye’de bu finansal araçlara yatırım yapan yabancıların ciddi oranda zarar ettiğini ortaya koymaktadır. Ancak bu zarar, döviz kurlarının, borsanın ve faiz oranlarının 2011 yılı sonundaki değerleri dikkate alındığında 2012 yılı için potansiyel kazanç imkanlarının büyüklüğüne de işaret etmektedir.

TABLO 31: YATIRIM ARAÇLARININ GETİRİSİ (%)

YIL	KAMU KAĞITLARI		HİSSE SENETLERİ	
	TL BAZINDA	DOLAR BAZINDA	TL BAZINDA	DOLAR BAZINDA
2002	62,7	43,3	-24,7	-33,6
2003	46,0	70,9	79,6	110,3
2004	24,7	29,6	34,0	37,8
2005	16,3	16,3	59,3	59,4
2006	18,1	2,5	-1,6	-6,5
2007	18,4	43,5	41,9	27,0
2008	19,2	-8,1	-51,6	-62,7
2009	11,7	12,2	96,6	97,5
2010	8,0	4,4	24,9	20,8
2011	8,6	-11,6	-22,3	-36,8
Ortalama (2002-2011)	23,4	20,3	23,6	21,3

Kaynak: TCMB, IMKB, Hazine

Diğer taraftan konuya orta vadeli bir perspektiften, Türkiye’de ciddi bir krizin yaşandığı 2001 sonrası dönem (2002–2010) bütününden bakıldığında yabancıların dolar bazında yaklaşık yüzde 21 düzeyinde kazanç sağladığı görülmektedir. Bu veri, Türkiye’nin doğrudan yabancı sermaye yatırımları değil de kısa vadeli spekülasyon yabancı sermaye (sıcak para) açısından neden cazip hale geldiğinin de somut bir gerekçesini ortaya koymaktadır.

Yerli finansal yatırımcılar açısından 2011 yılını değerlendirmek için TÜİK verilerinden yararlanarak hazırladığımız Tablo 32 ise aşağıda verilmiştir. Buradan görülebileceği gibi altın 2011 yılının getiri şampiyonu olmuştur. Nitekim ortalama olarak bu yıl içinde altın nominal olarak yüzde 44, reel olarak ise ÜFE’ye göre yüzde 27, TÜFE’ye göre ise yüzde 31 oranında getiri sağlamıştır.

Altının ardından en yüksek nominal ve reel getiriyi sağlayan yatırım araçları ise Dolar ve Euro olmuştur. Parasını borsada değerlendiren yatırımcılar 2011 yılında hem nominal hem de reel olarak ciddi kayıplarla karşılaşmışlardır. Parasını mevduat olarak bankaya yatıran ekonomik birimler ise nominal olarak kazanç elde etmiş gibi görünseler de reel olarak yüzde 2 düzeyinde kayba uğramışlardır. Bu veriler, sermaye hareketlerinin serbest olduğu gelişmekte olan ülkelerde ve bu arada Türkiye’de dövizin kriz dönemlerinde cazip bir yatırım aracı olma özelliğini koruduğunu ortaya koymaktadır.

TABLO 32: 2011 YILINDA BAZI YATIRIM ARAÇLARININ GETİRİSİ

Yatırım Araçları	Nominal	Reel Getiri (%)	
	Getiri (%)	ÜFE	TÜFE
Mevduat faizi (brüt)	7,37	-5,26	-2,79
İMKB 100 Endeksi	-20,19	-29,58	-27,74
Amerikan Doları	22,85	8,40	11,23
Euro	22,36	7,97	10,78
Külçe altın	44,76	27,73	31,06

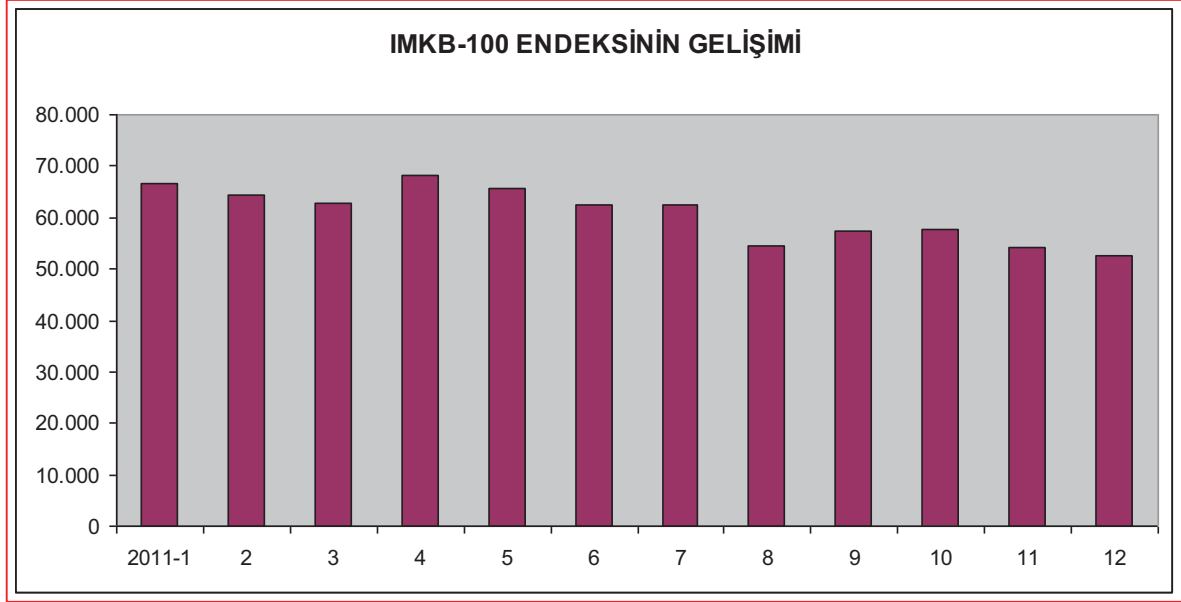
Kaynak: TÜİK

Sadece ulusal değil küresel ekonomik gelişmelerin de barometresi konumunda bulunan borsada 2011 yılında yaşanan gelişmeleri daha yakından değerlendirmek amacıyla hazırladığımız ilgili göstergeler Tablo 30'da verilmiştir. Buradan görülebileceği gibi, 2010 yılında önemli oranda artarak ortalama olarak 59.449'a yükselen İMKB-100 endeksi 2011 yılında yüzde 2,4 oranında artarak 60.782'ye yükselmiştir. Bu artışı TL bazındaki ortalama işlem hacmindeki yükselişi de desteklemiştir.

TABLO 33: İMKB ENDEKSİ VE İŞLEM HACMİNDE GELİŞMELERİ

	Ortalama Endeks	Ortalama Dolar Bazlı Endeks	Ortalama İşlem Hacmi (Milyon TL)	Ortalama İşlem Hacmi (Milyon Dolar)
2000	14.476	2,32	452	740
2001	10.138	0,83	375	324
2005	29.382	2,19	1.063	794
2008	37.801	2,92	1.325	1.041
2009	37.532	2,43	1.915	1.255
2010	59.449	3,98	2.555	1.712
2011	60.782	3,64	2.748	1.674
2011 1	66.735	4,29	3.663	2.356
2	64.354	4,07	3.457	2.185
3	62.940	4,00	3.623	2.304
4	68.123	4,49	3.437	2.270
5	65.645	4,20	3.089	1.975
6	62.591	3,93	2.296	1.442
7	62.435	3,79	1.996	1.210
8	54.597	3,13	2.553	1.460
9	57.292	3,21	2.666	1.486
10	57.534	3,15	2.397	1.314
11	54.091	3,00	2.088	1.152
12	52.678	2,83	1.675	901

Kaynak: İMKB

2011 yılında borsada aylık bazda yaşanan gelişmelerin gösterildiği tablo ve grafik incelendiğinde genelde bir gerileme trendinin varlığı dikkati çekmektedir. Borsanın 2010 yılı sonuna göre TL bazında yüzde yaklaşık 20 oranında değer yitirmesi bunun bir sonucudur.

Bu durum başta AB Merkez Bankası olmak üzere gelişmiş ülkelerde finans piyasalarını rahatlatacak önlemler alınması sonucunda küresel risk algılamasının zayıflaması halinde yabancı girişlerine bağlı olarak borsada ciddi bir artış yaşanma potansiyelinin bulunduğuna işaret etmektedir.

2.2.9. PARA, MEVDUAT VE KREDİLER

2.2.9.1. PARASAL GELİŞMELER

Birbiriyle bağlantılı olan para, mevduat ve kredi alanındaki gelişmeler hem ekonomik konjonktürdeki gelişmeleri yansıtmaları, hem de bizzat konjonktürü etkilemesi boyutuyla büyük önem taşımaktadır. Kritik parasal gösterge olarak emisyonun enflasyon, mevduatların tasarruf eğilimi, kredilerin ise talep ile yakından ilişkili olduğu görülmektedir.

Ancak, özellikle bastırılmış/doyurulmamış potansiyel talebin varlığı nedeniyle kredi hacmi Türkiye'deki ekonomik gelişmeler üzerinde belirleyicilik katsayısı oldukça yüksek olan bir değişkendir. 2011 yılında Merkez Bankası'nın sürekli olarak kredileri kontrol etmeye yönelik araçları devreye sokması da bu değişkenin önemine işaret etmektedir.

Tablo 34'den görülebileceği gibi, Merkez bankası tarafından piyasaya çıkarılan ilave para miktarını ifade eden emisyon 2011 yılı sonunda 2010 yılına göre yüzde 12,6 oranında artış göstermiştir. Aynı dönemde dolaşımdaki para ile vadesiz mevduatların toplamından oluşan ve M1 olarak tanımlanan para miktarındaki artış yüzde 10,9, buna vadeli mevduatlar ve yerleşiklerin döviz mevduatının eklenmesiyle bulunan M2 tanımlı para miktarında ise yüzde 13,2 oranında artış yaşanmıştır.

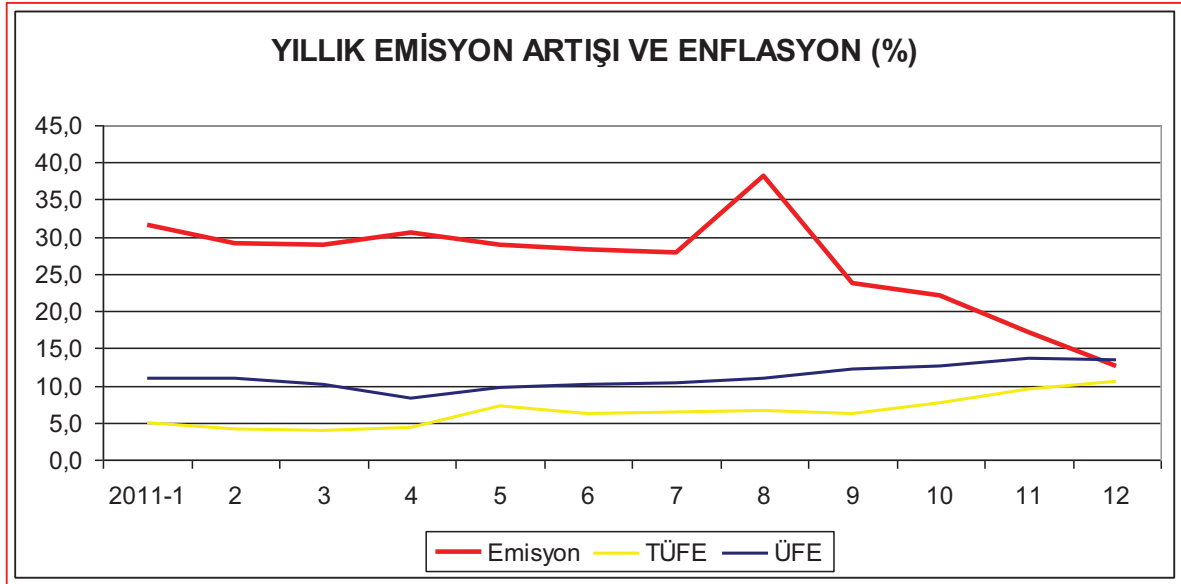
TABLO 34: PARASAL BÜYÜKLÜKLER (Milyar TL)

YIL	Emisyon	Yıllık artış %	M1	M2	M3
2008	32,7	17,1	83,4	434,2	458,4
2009	38,3	17,2	107,1	494,0	520,7
2010	48,4	27,6	133,9	587,8	615,1
2011	55,1	12,6	148,5	665,6	700,5
2011-1	48,7	31,5	125,9	584,4	613,7
2	49,6	29,2	128,8	602,6	633,5
3	51,3	28,9	130,8	613,1	643,9
4	52,6	30,6	134,1	613,8	647,0
5	53,9	28,9	136,4	628,3	662,8
6	55,9	28,3	141,4	642,0	677,3
7	56,0	28,0	142,4	645,7	680,4
8	62,7	38,2	151,1	656,7	691,4
9	57,6	23,8	145,8	654,3	689,7
10	58,1	22,1	145,9	650,4	685,8
11	57,1	17,1	142,8	655,0	691,8
12	55,1	12,6	148,5	665,6	700,5

Kaynak: TCMB

Bu veriler 2011 yılı sonu itibariyle para miktarında görülen artışın büyüme (yüzde 5) ve enflasyon hedefiyle (yüzde 5,5) büyük ölçüde uyumlu oranda artırıldığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla enflasyon hedefinde yüzde 100'e yakın sapmanın kaynaklarını başka yerlerde (döviz kurları, ÖTV, petrol fiyatlarında artış gibi) aramak gerektiği söylenebilir. Ancak bu noktada çok dikkatli davranmak gerekecektir. Çünkü, 2011 yılı sonunda yılbaşına göre emisyon artışı yüzde 12,6 oranında olmakla birlikte, yılın bütününde yıllık ortalama emisyon artışı yüzde 26,6 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Dolayısıyla Merkez Bankası emisyon artışını kontrol etmekte yıl içinde değil ancak yılın sonuna doğru (Eylül sonrası) başarılı olmuştur. Bu nedenle de geç kalmıştır. Aşağıdaki grafik bu süreci açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Böylesi bir gelişmenin gerisinde, kanımızca, Merkez Bankası'nın öncelikli amaç konusunda yaşadığı (sırasıyla cari açık, büyüme, finansal istikrar ve nihayet enflasyon) gel-gitler etkili olmuştur.

2.2.9.2. MEVDUAT GELİŞMELERİ

Tablo 35’de yer alan mevduat verileri incelendiğinde, 2011 yılında toplam mevduat miktarının 2010 yılına göre yüzde 13,8 oranında artarak 597 milyar TL’ye ulaştığı görülmektedir. Bu mevduatların yüzde 69’una karşılık gelen 417 milyar TL’lik bölümü Türk lirası, yüzde 31’ine karşılık gelen 180 milyar TL’si ise döviz mevduatlarından oluşmaktadır. Bu dönemde döviz mevduatları 35,8 milyar TL, Türk Lirası mevduatları ise 36,7 milyar TL artış göstermiştir.

TABLO 35: MEVDUAT GELİŞMELERİ (Milyon TL)

YIL	TL			Pay %	DTH		Toplam Mevduat	Değişim %
	Vadeli	Vadesiz	Toplam		Toplam	Pay %		
2002	47.898	8.711	56.608	43,8	72.769	56,2	129.377	
2003	61.757	13.920	75.677	52,3	68.932	47,7	144.609	11,8
2004	83.220	20.020	103.240	57,6	76.074	42,4	179.314	24,0
2005	116.504	28.687	145.191	65,5	76.440	34,5	221.632	23,6
2006	142.268	28.206	170.474	62,7	101.399	37,3	271.874	22,7
2007	178.150	31.696	209.846	66,8	104.196	33,2	314.042	15,5
2008	233.643	35.159	268.803	67,8	127.823	32,2	396.625	26,3
2009	258.879	46.322	305.201	68,7	139.334	31,3	444.534	12,1
2010	319.965	60.552	380.517	72,4	144.790	27,6	525.307	18,2
2011	350.920	66.379	417.299	69,8	180.689	30,2	597.988	13,8
Değişim	30.955	5.827	36.783	-3,7	35.899	9,4	72.681	--

Kaynak: TCMB

Bu veriler ilginç bir gelişmeye işaret etmektedir. Nitekim 2011 yılında ekonomi nominal olarak (büyüme + enflasyon) yüzde 20 düzeyinde büyürken toplam tasarruflardaki artış sadece yüzde 13,8 düzeyinde kalmıştır. Döviz mevduatlarının, yüzde 22 düzeyindeki kur artışları dikkate alındığında, döviz bazında sadece 2,8 oranında arttığı anlaşılmaktadır. 2011 yılında TL mevduatları toplamındaki artış ise sadece yüzde 9,7 olmuştur.

Bu artış nominal milli gelirden beklenen yüzde 20 düzeyindeki artışla birlikte değerlendirildiğinde halkın tasarruf eğiliminin gerilediği ortaya çıkmaktadır. Böylece yeni yatırımlar için dış kaynak ihtiyacının arttığı, büyüme için daha fazla cari açık verilmek durumunda kalınacağı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla tasarrufların artırılmasına yönelik söylemlerin gündeme gelmesinin reel gerekçesi netleşmektedir. Ancak, bir taraftan olası tüm araçlar kullanılarak pompalanan tüketim diğer taraftan istenen ve hep daha fazlasının isteneceği aşikar olan refah düzeyine paralel olarak artmayacak gelirler bireysel düzeyde kredi talebini, ülke düzeyinde ise dış borçlanmayı arttıracaktır.

Bu durumda kısa vadede tasarruf alışkanlıklarını değiştirmek ve reklamları kaldırmak mümkün olmayacağına göre yapılacak şey bir taraftan dışarıdan borçlanarak elde edilen kaynakların yeniden ithal girdi-ürün talebine yönelmesini önlemek diğer taraftan da yarınki gelirlerini bugüne çekerek geleceğini tüketen bireylerin taleplerini ülkenin yatırım kapasitesini artırmaya imkan verecek şekilde ülke içinde üretilen mallara yönlendirmek olacaktır. Böylece halkın azalan tasarruflarının firma-kurumsal tasarrufların (karların) artmasına imkan vermesi sağlanabilecektir. Kuşkusuz orta ve uzun vadede tasarruf artışını sağlamak için ilave yapısal önlemler alınması gerekecektir. Bu noktada ise çıkışın; önce dış girdi-ürün sonra da faiz kazançları yoluyla dışarıya kaynak aktarımına neden olan dış kaynak bağımlılığının azaltılmasından geçtiği unutulmamalıdır.

2.2.9.3. KREDİ GELİŞMELERİ

2011 yılında kredi hacmindeki gelişmeleri değerlendirmek amacıyla hazırladığımız Tablo 36'da farklı kategoriler itibariyle kredi kullanımları verilmiştir. Buradan görülebileceği gibi 2011 yılında kredi kullanımı, toplamda, 2010 yılına göre yaklaşık yüzde 30 oranında artış göstermiştir. Bu oran, kanımızca enflasyon hedefindeki sapmanın talep cephesindeki bir gerekçesini ortaya koyması açısından önem taşımaktadır.

Alt gruplar açısından bir değerlendirme yapıldığında, 2011 yılında tüketici kredilerinde yüzde 30,5, ticari kredilerde yüzde 32,7, kredi kartlarında yüzde 26 artış yaşanırken, mali kuruluş kredilerinin yüzde 11,6 düzeyinde gerilediği görülmektedir. Bu oranlar Merkez Bankası'nın makroekonomik hedeflerle (enflasyon, cari açık, büyüme) uyumlu olduğunu öngördüğü yıllık yüzde 25'lik artışın biraz da olsa üzerindedir. Ancak, yıl içindeki gelişmeler incelendiğinde Eylül ayına kadar toplam kredi hacmindeki artışın sürdüğü ve yüzde 40 düzeylerine ulaştığı görülmektedir. Dolayısıyla Merkez Bankası'nın 2010 yılı Ekim ayından itibaren kredi hacmindeki artışı yavaşlatmak için aldığı dolaylı önlemlerin pek de işe yaramadığı anlaşılmaktadır.

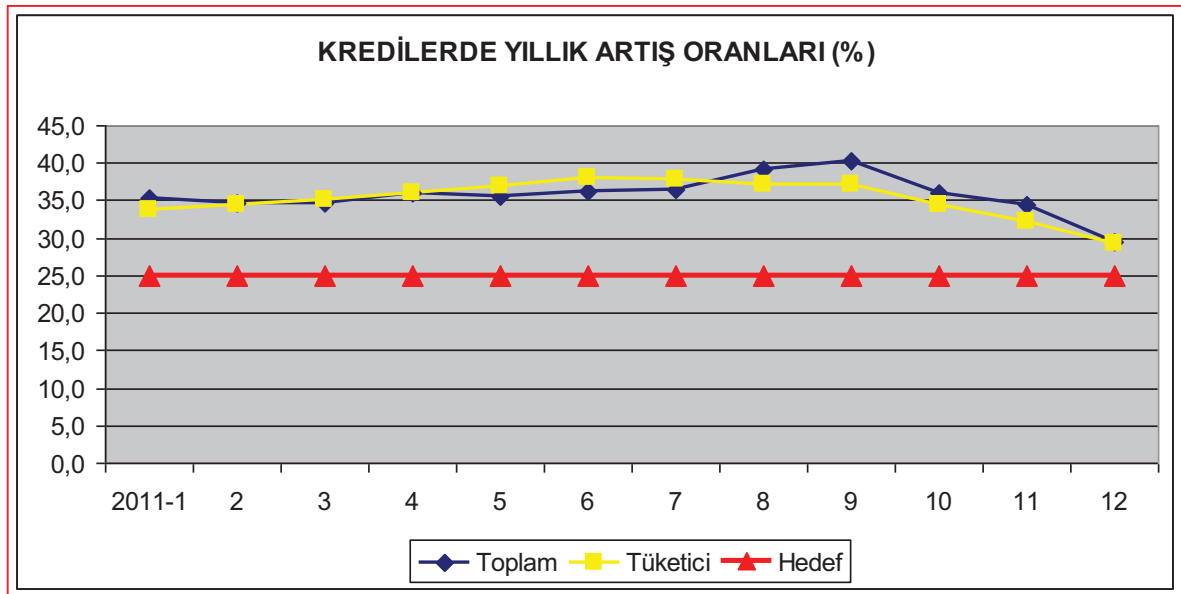
Nitekim kredi hacmindeki artış ancak; BDDK'nın (kredi kartlarında asgari ödeme oranlarının artırılması gibi), Maliye Bakanlığı'nın (ÖTV artışı) ve nihayet Merkez Bankası'nın (faiz artırımını) aldığı doğrudan önlemler ile yavaşlatılabilmektedir.

TABLO 36: KREDİ GELİŞMELERİ (Milyon TL)

YIL	Mali Kuruluşlar	Ticari	Tüketici	Kredi Kartı	Diğer (*)	TOPLAM	Yıllık Değişim %
2004	4.249	70.880	12.731	13.717	0	101.577	--
2008	9.872	230.049	83.219	33.419	14.516	371.075	29,5
2009	11.118	236.817	93.319	36.465	23.008	400.727	8,0
2010	17.301	318.021	129.081	43.652	27.321	535.376	33,6
2011	15.291	421.858	168.429	54.999	32.666	693.243	29,5
2011-2010	-2.010	103.837	39.348	11.347	5.345	157.867	--
% Değişim	-11,6	32,7	30,5	26,0	19,6	29,5	--
2011-1	15.361	323.931	131.526	43.333	28.921	543.072	35,3
2	14.860	334.113	134.913	43.772	28.553	556.211	34,6
3	15.725	338.235	138.991	43.558	28.854	565.363	34,5
4	15.951	349.213	145.164	45.542	28.312	584.182	35,9
5	14.629	363.392	149.614	46.720	28.602	602.957	35,6
6	15.137	372.055	155.042	48.030	29.203	619.467	36,1
7	15.111	383.432	158.477	50.281	29.320	636.621	36,4
8	15.165	401.997	160.667	50.277	30.447	658.553	39,2
9	15.007	410.561	163.036	52.374	30.627	671.605	40,3
10	14.307	405.473	165.293	52.646	31.335	669.054	36,1
11	14.407	414.768	165.951	52.809	32.758	680.693	34,4
12	15.291	421.858	168.429	54.999	32.666	693.243	29,5

(*) Katılım bankalarına ait sınıflandırılmayan krediler

Kaynak: TCMB

Diğer taraftan cari açık, büyüme ve enflasyon oranlarındaki gelişmeler ile kredi hacmindeki artışlar birlikte değerlendirildiğinde makro ekonomik hedeflerle uyumlu olduğu kabul edilen yüzde 25’lik kredi artışı konusunun gözden geçirilmesine ihtiyaç olduğu ortaya çıkmaktadır.

Zira yılsonu itibariyle kredi artışının hedeften sapma oranıyla enflasyon, cari açık ve büyüme hedefinden sapma oranı arasında ciddi farklılıklar bulunmaktadır. Bu durum Merkez Bankası’nın kullandığı modelin varsayımları ve/veya değişkenlerine ilişkin yenilenme ihtiyacına işaret etmektedir.

Tablo 37’de ise 2004–2011 döneminde farklı kategoriler itibariyle tüketici kredilerinin gelişimi verilmiştir. Buradan görülebileceği gibi tüketici kredileri ve kredi kartı yoluyla kullanılan kredi miktarı toplamı 2004 yılında 26,4 milyar TL iken, 2011 yılı sonunda yaklaşık 8,4 kat artarak 223 milyar TL’ye ulaşmıştır. Bu dönemde en fazla artış gösteren kredi türü ise konut olmuştur. Nitekim 2004–2011 döneminde konut kredilerindeki artış, toplamda yaklaşık 28 kat olarak gerçekleşmiştir.

TABLO 37: TÜKETİCİ KREDİLERİ (Milyon TL)

YIL	Tüketici Kredileri				Kredi Kartı	Tüketici Kredileri + Kredi Kartı
	Konut	Taşıt	Diğer	Toplam		
2004	2.631	4.194	5.906	12.731	13.717	26.448
2008	39.278	5.530	38.411	83.219	33.419	116.638
2009	44.896	4.421	44.002	93.319	36.465	129.784
2010	60.817	5.671	62.593	129.081	43.652	172.733
2011	74.588	7.365	86.476	168.429	54.999	223.428
2011-10	13.771	1.694	23.883	39.348	11.347	50.695
% Değişim	22,6	29,9	38,2	30,5	26,0	29,3
2011-1	61.952	5.729	63.845	131.526	43.333	174.859
2	63.323	5.810	65.780	134.913	43.772	178.685
3	64.935	5.935	68.121	138.991	43.558	182.549
4	67.065	6.180	71.919	145.164	45.542	190.706
5	68.596	6.321	74.697	149.614	46.720	196.334
6	70.435	6.487	78.120	155.042	48.030	203.072
7	71.710	6.668	80.099	158.477	50.281	208.758
8	72.333	6.762	81.572	160.667	50.277	210.944
9	72.812	6.793	83.431	163.036	52.374	215.410
10	73.823	6.926	84.544	165.293	52.646	217.939
11	74.021	6.974	84.956	165.951	52.809	218.760
12	74.588	7.365	86.476	168.429	54.999	223.428

Kaynak: TCMB

Taşıt alım kredileri ise 2005 yılından itibaren artış trendine girmiş ve kullanılan kredi miktarı 2006 yılında rekor düzeye ulaşmıştır. 2007–2009 döneminde gerileyen otomobil kredisi kullanımında 2010 yılında yeniden artış trendine girilmiş ve 2011 yılında 7,3 milyar TL ile yeni

bir rekora ulaşılmıştır. Bu durum piyasanın, otomobil talebinin faiz esnekliğinin yüksek olduğu kesimlerde birikmiş potansiyel talebin özellikle vergi artışı beklentisinin olduğu yılın ilk çeyreği sonrasında harekete geçmesiyle yakından ilgilidir.

Tabloda dikkati çeken bir diğer nokta da kredi kartı ile kullanılan kredi miktarındaki artışın 2011 yılında da devam etmesi ve bunun BDDK'yı karttan kredi kullanımını azaltmak amacıyla ilave önlemler almaya itmesidir.

Bu veriler halkın gelir düzeyi ile tüketim beklentileri arasında medya kanalıyla da körüklenerek yaratılan uçurumun kredi kullanımını bu şekilde artırdığını ve halkın ciddi oranda borçlanmış durumda bulunduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla devlet de vatandaşlar da henüz elde edilmeyen gelirlerini yani bir anlamda geleceğini tüketmektedir. Bu sürecin tıkanmaması ise bir taraftan dış kaynak girişine diğer taraftan da mevcut istihdam düzeyinin korunması ve artırılmasına bağlıdır. Ancak, en azından istihdam düzeyinin korunması boyutuyla 2012 yılının buna imkan vermeyeceğine ilişkin güçlü sinyaller bulunmaktadır.

2.2.10. ÖDEME ARAÇLARI

Gerek ekonomik konjunktürde gerekse talepte yaşanan değişmelerin yönü açısından kredi geri ödemeleri ile protesto edilen senetler ve karşılıksız çeklerdeki gelişmeler önemli bir göstergedir. Tablo 38'de farklı türleri itibariyle takibe alınan kredilerin gelişimi verilmiştir. Buradan görülebileceği gibi 2011 yılında takibe alınan kredi kartı borçları gerilemiştir. Nitekim 2010 yılı Kasım ayı sonunda 3,6 milyar TL olan takipteki alacak miktarı 2011 yılının aynı döneminde yüzde 7,5 oranında azalarak 3,6 milyar TL'ye düşmüştür.

TABLO 38: BANKACILIK SEKTÖRÜ TAKİPTEKİ KREDİLER (Milyon TL)

	2009	2010	2010/11	2011/11	Değişim %
Kredi Kartları	4.335	3.860	3.930	3.634	-7,5
Ferdi Kredi Konut	962	855	868	679	-21,8
Ferdi Kredi Otomobil	508	360	371	263	-29,0
Ferdi Kredi Diğer	2.570	2.417	2.412	2.277	-5,6
Toptan Ticaret ve Komisyonculuk	1.616	1.289	1.609	1.150	-28,6
Tekstil ve Tekstil Ürünleri San.	1.728	1.550	1.500	1.437	-4,2
İnşaat	1.616	1.278	1.205	1.447	20,1
Gıda Meşrubat ve Tütün San.	742	620	629	633	0,7
Diğer	7.777	7.701	7.830	7.181	-8,3
TOPLAM	21.853	19.932	20.354	18.701	-8,1

Kaynak: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu

Ferdi konut kredilerinde takibe alınan kredi miktarı ise 2010 yılı Kasım ayı sonunda 868 milyon TL iken, 2011 yılının aynı döneminde yüzde 21 oranında azalarak 679 milyon TL'ye gerilemiştir.

Kredi türlerine göre takibe düşme oranları, takipteki kredilere ilişkin gelişmeleri değerlendirmek açısından önemli bir göstergedir. Tablo 39'dan görülebileceği gibi Kasım 2011 itibarıyla en yüksek takibe düşme oranı, gerilemiş olmakla beraber, yüzde 6,4 ile tekstil sektörüne yönelik kredilerde olup bunu kredi kartları ve otomobil kredileri izlemektedir. Konut kredilerinde takibe düşme oranı 2009 yılına kadar artış göstermiş olmakla beraber 2010 ve 2011 yıllarında gerilemiştir.

**TABLO 39: BANKACILIK SEKTÖRÜ KREDİLERİNİN
TAKİBE DÜŞME ORANI (%)**

	2009	2010	2010/11	2011/11	Değişim %
Kredi Kartları	10,3	7,9	8,2	6,0	-26,0
Ferdi Kredi Konut	2,1	1,4	1,5	0,9	-38,3
Ferdi Kredi Otomobil	10,3	6,0	6,8	3,6	-46,5
Ferdi Kredi Diğer	5,5	3,7	3,8	2,6	-32,2
Toptan Ticaret ve Komisyonculuk	6,6	4,1	5,1	2,8	-44,9
Tekstil ve Tekstil Ürünleri San.	13,6	9,0	9,2	6,4	-30,8
İnşaat	6,5	4,1	3,9	3,5	-9,9
Gıda Meşrubat ve Tütün San.	5,8	3,3	3,4	2,6	-25,1
Diğer	4,9	3,7	4,0	2,7	-33,1
TOPLAM	5,2	3,5	3,9	2,6	-31,9

Kaynak: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu

Protesto edilen senetler ve karşılıksız çeklere ilişkin veriler Tablo 40'da sunulmuştur. Buradan görüldüğü gibi, 2011 yılında 2010 yılına göre protesto edilen senet sayısı yüzde 23,8, senet tutarı yüzde 25,7, karşılıksız çek sayısı ise yüzde 6,1 oranında azalma göstermiştir. Buna göre 2011 yılı Kasım ayı sonunda 4,9 milyar TL tutarında senet protesto edilmiş, 944 bin adet çek karşılıksız çıkmıştır.

Bu veriler bir taraftan ekonomide ödeme araçları boyutunda azalmış olmakla birlikte hala ciddi sorunlar olduğunu ortaya koyarken, diğer taraftan da sanayicilerin 2011 yılında göre daha sınırlı bir büyümenin yaşanacağı 2012 yılında vadeli alacaklar konusunda çok dikkatli olmaları gereğine de işaret etmektedir.

TABLO 40: PROTESTO EDİLEN SENETLER VE KARŞILIKSIZ ÇEKLER

YIL	Protesto Edilen Senet Sayısı (Bin Adet)	Protesto Edilen Senet Tutarı (Milyon TL)	Para Tabanı (Milyon TL)	Protesto Edilen Senet Tutarı/Para Tabanı (Yüzde)	Karşılıksız Çek Adeti (Bin Adet)
2001	805,1	1.114,8	10.403,2	10,7	1.199,3
2002	498,7	816,2	11.147,0	7,3	748,5
2003	480,2	907,9	15.329,9	5,9	849,6
2004	589,9	1.652,3	20.188,5	8,2	964,6
2005	920,7	2.803,1	32.511,1	8,6	1.102,5
2006	1.177,9	4.054,9	41.235,0	9,8	1.212,6
2007	1.470,8	5.732,4	44.691,6	12,8	1.397,2
2008	1.574,0	6.760,2	45.887,4	14,7	1.614,0
2009	1.600,0	7.771,3	64.518,9	12,0	1.993,6
2010	1.216,2	5.768,8	75.744	7,6	1.005,9
2011	919,0	4.902,3	83.885	5,8	944,9
Değişim %	-23,8	-25,7	15,4	-35,1	-6,1

Kaynak: TCMB

2.2.11. BANKACILIK SEKTÖRÜ

Yukarıda mali piyasalarda ortaya çıkan ve genelde olumlu gelişmelere işaret olan verilere ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır. Bir taraftan bu olumlu gelişmelerin yaşanmasında rol oynayan diğer taraftan da bu olumlu gelişmelerden etkilenen bankacılık sektörüne ilişkin bazı önemli rasyolar Tablo 41’de verilmiştir.

TABLO 41: BANKACILIK SEKTÖRÜNE İLİŞKİN TEMEL RASYOLAR (%)

YIL	Sermaye Yeterliliği	Takipteki Alacaklar / Toplam Krediler	Kredi / Mevduat	Menkul Değerler / Mevduat	Krediler / Varlıklar	Faiz Geliri / Faiz Gideri	Özkaynak Karlılığı
2002	25,1	21,2	35,5	62,4	23,0	140,5	11,3
2003	30,9	11,5	42,7	68,8	26,5	140,8	18,2
2004	28,8	6,0	52,1	64,7	32,4	177,6	15,8
2005	23,7	4,7	65,7	56,9	37,8	176,3	12,1
2006	21,9	3,7	74,3	51,7	43,8	161,3	21,0
2007	18,9	3,5	83,2	46,2	49,1	158,5	24,8
2008	18,0	3,7	84,1	42,7	50,2	156,5	18,7
2009	20,6	5,3	80,6	51,1	47,1	196,1	22,9
2010	19,0	3,7	88,5	46,7	52,2	199,9	20,1
2010-11	19,3	3,9	88,3	48,0	51,8	199,0	18,6
2011-11	16,4	2,7	101,1	41,8	55,7	179,7	14,2

Kaynak: BDDK

Burada dikkati çeken ilk önemli rasyo mevduat ve krediler arasındaki ilişkiyle ilgilidir. Nitekim krizin etkisiyle bankaların kredi kullandırmayı sınırlandırdığı ve böylece kredi/mevduat oranını yüzde 80'lere kadar çektiği 2009 yılının ardından bankacılık sektörü, diğer alanlara göre daha karlı hale gelmesinin de etkisiyle, topladıkları mevduatları daha büyük oranda kredi alanına yönlendirmiştir. Böylece de kredi/ mevduat oranı yüzde 100'ü aşmıştır.

Merkez Bankası'nın kredi hacmindeki artışları sınırlandırmak amacıyla mevduat zorunlu karşılıklarını artırması sonucunda bankacılık sektöründe 2010 yılında yüzde 199 olan faiz geliri/faiz gideri oranının 2011 yılında yüzde 179'a düştüğü görülmektedir. Bu durum bankaların karlarında gerileme yaşanmasına neden olacak bir gelişmedir. Nitekim bu gelişme bankacılık sektöründe hem özkaynak karlılığının yüzde 18'den yüzde 14'e düşmesine hem de sermaye yeterliliği rasyosunun yüzde 19'dan yüzde 16'ya gerilemesine neden olmuştur. Veriler, bankaların üzerine daha fazla gidilmesinin sektörde bazı riskleri doğurabileceğine işaret etmektedir.

2.2.12. 2011 YILINA İLİŞKİN GENEL DEĞERLENDİRME

Yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde 2011 yılında Türkiye ekonomisinde yaşanan gelişmeler şöyle özetlenebilir;

1. Halkın alışkın olduğu düzeylerin çok altında oluşan kredi faizleri, kredi kullanımını artırmıştır. Nitekim 2010 yılında 535 milyar TL olan toplam kredi hacmi 2011 yılı sonuna gelindiğinde yüzde 29 oranında artarak 693 milyar TL'ye, tüketici kredileri de yüzde 29 oranında artarak 172 milyar TL'den 223 milyar TL'ye yükselmiştir.
2. Böylece iç talep hızlı bir şekilde artmış ve ekonomi öngörülen yüzde 5 yerine yüzde 8'ler düzeyinde büyümüştür.
3. Hızlı büyüme istihdam artışını da beraberinde getirerek işsizlikte azalmaya imkan vermiştir. Nitekim 2010 yılı Ekim ayında yüzde 11,2 olan işsizlik oranı 2011 yılı Ekim ayında yüzde 9,1'e gerilemiştir.
4. Ancak bu hızlı büyüme Türkiye'nin ithal girdi bağımlılığının çok yüksek olması nedeniyle ithalatı büyük ölçüde artırmış, dış ticaret açığı rekor düzeyde artmıştır. Öyle ki, Kasım 2011 itibariyle yıllık bazda dış ticaret açığı 106 milyar doları aşmıştır.
5. Dış ticaret açığının artmasına bağlı olarak cari işlemler açığı da rekorlar kırmış ve 77 milyar doları aşmıştır. Böylece milli gelirin yüzde 10 düzeyine gelen cari açık risk kategorisine girmiştir.

6. İç talebin canlı olması ve patlayan ithalat devletin içerden ve ithalattan aldığı vergi gelirlerini büyük ölçüde artırmış, Avrupa ülkeleri bütçe açıkları sorunlarıyla boğuşurken, Türkiye’de bütçe açığı ciddi oranda azalmıştır.

7. Cari açık karşısında sağlam bütçe dengeleri spekülâtif yabancı sermaye (sıcak para) açısından güven unsuru olmakla birlikte, Merkez Bankası’nın yaşadığı gelgitler; önce kredi hacmini ve cari açığı azaltmaya, sonra büyümeyi artırmaya, daha sonra finansal istikrarı sağlamaya ve en son olarak da enflasyonu düşürmeye yönelik politikaları kafa karışıklığı yaratmıştır. Politikalara, artan siyasi belirsizlikler eklenmiş; bu da önemli miktarda sıcak para çıkışına neden olmuştur.

8. Kaçan sıcak para ve artmaya başlayan kurlar nedeniyle ülke içinde de döviz talebi artmış ve kurlardaki artış hızlanmıştır.

9. Kurlardaki artış ithal girdi maliyetlerini artırmış, iç talebin de canlılığını koruması ile birleşerek enflasyonun hedeflenen yüzde 5,5 yerine yüzde 10 düzeylerine yükselmesine neden olmuştur.

10. Bu süreçte bazı mallarda uygulanan dolaylı vergilerden olan ÖTV’nin artması da enflasyonun yükselmesine katkı yapmıştır.

11. Bunun sonucunda Türkiye, yüksek faiz-düşük kur-düşük enflasyon-yüksek büyüme bileşiminden yüksek faiz-yüksek kur-yüksek enflasyon-yavaşlayan büyüme bileşimine geçmiştir.

Kısaca ifade etmek gerekirse 2011 yılında **olumlu gelişmeler hanesinde**;

- √ Hızlı büyüme,
- √ Gerileyen işsizlik,
- √ Oldukça iyileşen devlet bütçesi dengelerini,

Olumsuz gelişmeler hanesinde ise;

- √ Yüksek dış ticaret açığı ile cari açık,
- √ Yükselen enflasyon,
- √ Artan faiz oranları,
- √ Büyük ölçüde gerileyen Borsa,
- √ Artmaya devam eden iç ve dış borçların bulunduğunu söyleyebiliriz.

2.3. 2011 YILINDA SANAYİ SEKTÖRÜ

Bu bölümde ekonomik gelişme sürecinin lokomotif sektörü olan sanayide 2011 yılında yaşanan gelişmeler; üretim, verimlilik ve dış ticaret boyutlarından değerlendirilecektir.

2.3.1 ÜRETİMDE GELİŞMELER

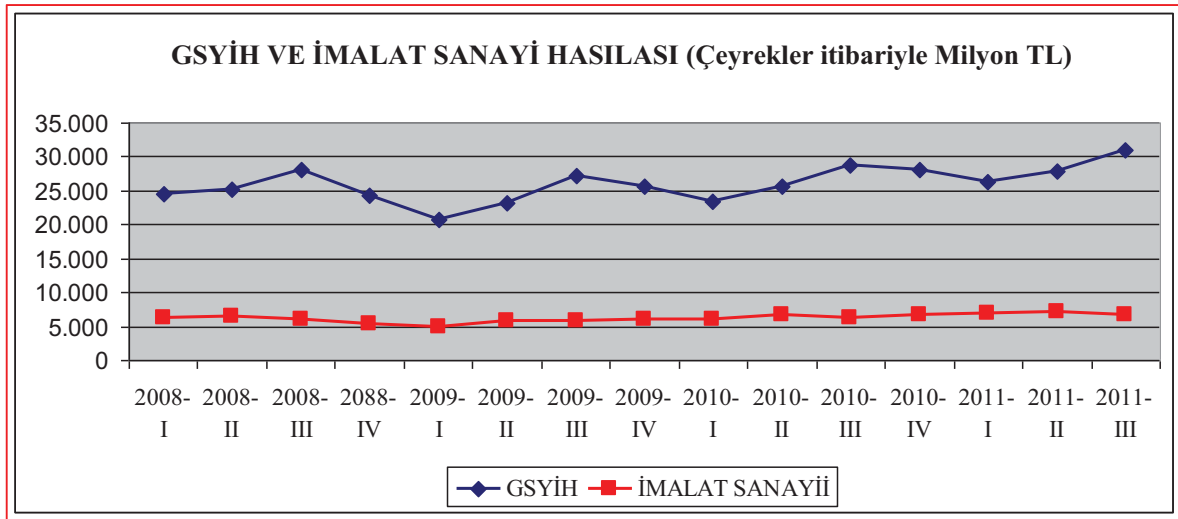
Sanayi sektöründe 2008 sonrası dönemde üretimin gelişimi Tablo 42’de verilmiştir. Buradan görülebileceği gibi 2008 sonrası dönemde sabit fiyatlarla sanayi hasılasında çok belirgin bir artış yaşanmamıştır. Bu nedenle de sanayi sektörünün GSYİH payında belirgin bir artış gerçekleşmemiştir. Bir taraftan bu dönemde yaşanan küresel kriz diğer taraftan yerli üretim yerine ithal girdi ve ürünleri avantajlı konuma getiren para politikalarının belirleyici olduğu bu gelişme hem mevcut üretim kapasitesinin etkin kullanılması için makro iklimin iyileştirilmesi hem de yeni üretim kapasitesi yaratılmasına yönelik teşvik önlemlerinin uygulamaya konulması gereğine işaret etmektedir.

TABLO 42: SANAYİ HASILASININ GELİŞİMİ
(1998 yılı fiyatlarıyla, Milyon TL)

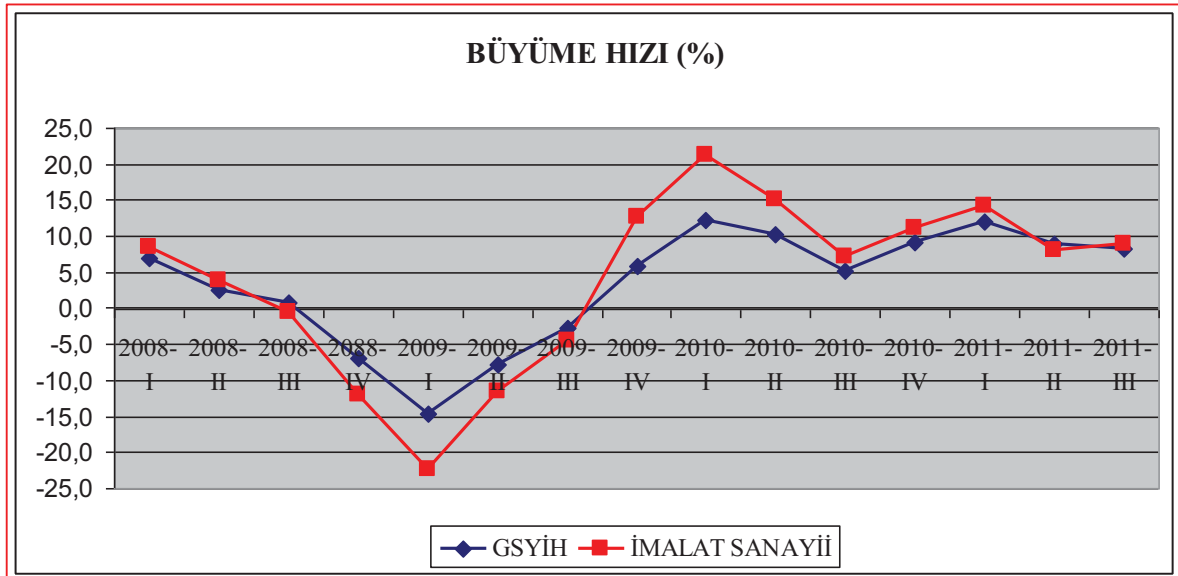
DÖNEM	GSYİH	Büyüme (%)	İMALAT SANAYİİ	Büyüme (%)	Pay %
2008-I	24.446	7,0	6.323	8,5	25,9
2008-II	25.226	2,6	6.486	3,9	25,7
2008-III	28.010	0,9	6.070	-0,6	21,7
2008-IV	24.240	-7,0	5.411	-12,0	22,3
2009-I	20.843	-14,7	4.907	-22,4	23,5
2009-II	23.267	-7,8	5.729	-11,7	24,6
2009-III	27.233	-2,8	5.801	-4,4	21,3
2009-IV	25.660	5,9	6.101	12,7	23,8
2010-I	23.390	12,2	5.948	21,2	25,4
2010-II	25.645	10,2	6.597	15,1	25,7
2010-III	28.672	5,3	6.217	7,2	21,7
2010-IV	28.033	9,2	6.783	11,2	24,2
2011-I	26.205	12,0	6.800	14,3	25,9
2011-II	27.905	8,8	7.134	8,1	25,6
2011-III	31.029	8,2	6.770	8,9	21,8

Kaynak: TÜİK

2011 yılında imalat sanayinde gerçekleşen büyüme oranları incelendiğinde, yılın ilk çeyreğinde büyümenin yüzde 14,3 gibi yüksek oranda gerçekleştiği, yılın ikinci çeyreğinde yavaşlayarak yüzde 8,1'e gerilediği, üçüncü çeyrekte ise yeniden yükselerek yüzde 8,9'a ulaştığı görülmektedir. Böylece yılın ilk dokuz aylık bölümü itibariyle imalat sanayinde yüzde 10,4 düzeyinde üretim artışı olmuştur. Ayrıca imalat sanayindeki büyüme GSYİH artışının üzerinde gerçekleşmiştir. Bu durum 2011 yılında büyümenin itici sektörlerinin başında sanayinin geldiğini ortaya koymaktadır.

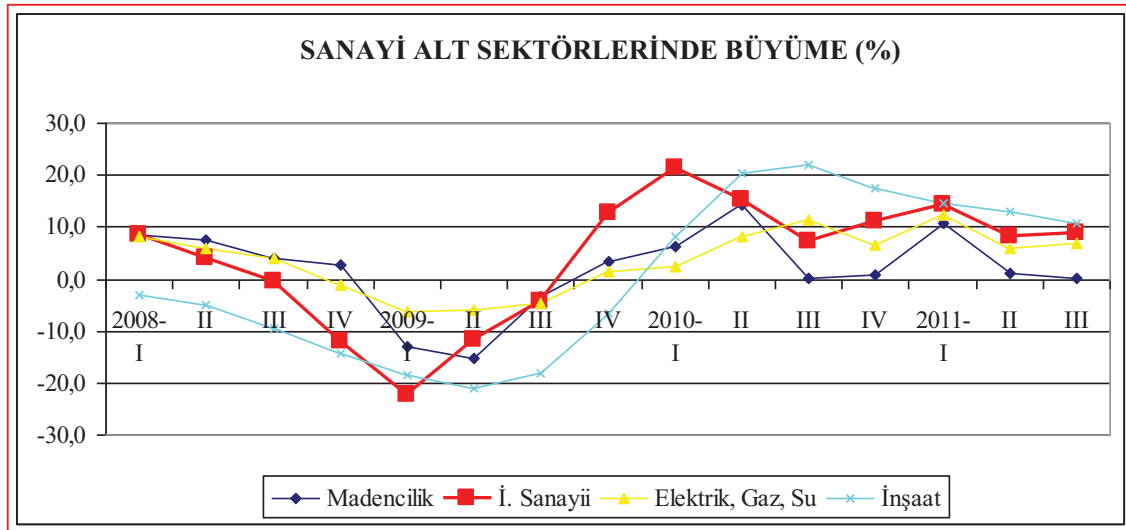

TABLO 43: SANAYİ SEKTÖRÜNDE BÜYÜME (%)

SEKTÖR	2010						2011			
	I	II	III	IV	Yıllık	9 aylık	I	II	III	9 aylık
Sanayi	19,4	14,6	7,2	9,6	8,5	--	14,1	7,8	8,4	--
Madencilik	6,1	14,2	0,1	0,9	4,7	6,1	10,8	1,2	0,3	3,3
İmalat Sanayi	21,2	15,1	7,2	11,2	13,3	14,1	14,3	8,1	8,9	10,4
Elektrik, Gaz, Su	2,4	8,3	11,4	6,5	7,3	7,7	12,3	5,9	6,8	8,0
İnşaat Sanayi	8,3	20,4	22,1	17,5	17,1	17,0	14,7	13,0	10,6	12,7
GSYH	12,2	10,2	5,3	9,2	9,0	8,9	12,0	8,8	8,2	9,6

Kaynak: TÜİK

Diğer taraftan alt sektörler açısından bir değerlendirme yapıldığında ise gerek alt dönemler gerekse 9 aylık dönem bütününde inşaat sanayinde önceki yıllara göre ciddi düzeyde üretim artışı olduğu dikkati çekmektedir. Elektrik, gaz ve su üretimi ile madencilik sektörlerinde 2011 yılı büyümesi görece olarak daha düşük düzeyde gerçekleşmiştir.

Sanayi sektöründeki gelişmeleri değerlendirmeye imkan verecek bir diğer gösterge ise kapasite kullanım oranlarıdır. Tablo 44'den görüldüğü gibi, 2011 yılında imalat sanayi kapasite kullanım oranında 2010 yılına göre yüzde 2,8 oranında artış yaşanmıştır. Böylece 2010 yılında yüzde 72,6 olan bu oran, 2011 yılında yüzde 75,4'e yükselmiştir. Bununla birlikte kapasite kullanım boyutundan sektör henüz kriz öncesi düzeyde ulaşamamıştır.

Kapasite kullanımının alt sektörler bazındaki gelişimi incelendiğinde ise en yüksek oranlı artışların Kok Kömürü ve Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri İmalatı (yüzde 14,5) ile Diğer İmalatlar (yüzde 13,9) ve Makine ve Ekipmanlarının Kurulumu ve Onarımı (yüzde 10,3) imalatında gerçekleştiği görülmektedir. Diğer taraftan tütün ürünleri imalatında kapasite kullanım oranının yüzde 12,3 oranında gerilediği dikkati çekmektedir. Bu durum öncelikle kapalı alanlarda tütün mamulleri kullanımının yasaklanması sonra da ÖTV'nin artırılmasıyla ilgilidir.

TABLO 44: İMALAT SANAYİİ KAPASİTE KULLANIM ORANLARI
(Üretim Değeri Ağırlıklı, Toplam)

	2008	2009	2010	2011	Değişim % (2011-10)
İmalat Sanayi	76,7	65,2	72,6	75,4	3,9
Gıda Ürünlerinin İmalatı	73,6	68,4	70,3	70,2	0,0
İçeceklerin İmalatı	64,6	64,5	67,4	65,8	-2,4
Tütün Ürünleri İmalatı	63,2	74,3	77,1	67,6	-12,3
Tekstil Ürünlerinin İmalatı	70,8	67,6	77,3	76,6	-0,9
Giyim Eşyalarının İmalatı	73,0	68,1	75,3	76,4	1,5
Deri ile İlgili Ürünlerin İmalatı	60,6	56,0	65,2	70,3	7,8
Ağaç, Ağaç Ür. ve Mantar Ürünleri (Mobilya hariç) İmalatı	75,6	67,2	76,5	77,6	1,5
Kağıt ve Kağıt Ürünleri İmalatı	78,6	70,8	75,4	76,9	1,9
Kayıtlı Medyanın Basılması ve Çoğaltılması	71,5	73,4	75,8	71,8	-5,2
Kok Kömürü ve Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri İmalatı	87,3	58,0	65,8	75,3	14,5
Kimyasal Madde ve Ürünleri İmalatı	72,4	68,9	80,4	82,6	2,7
Temel Eczacılık Ür. ve Eczacılığa İlişkin Malzemelerin İmalatı	75,1	70,9	72,3	74,7	3,4
Plastik ve Kauçuk Ürünleri İmalatı	74,5	64,4	73,1	76,2	4,3
Diğer Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünleri İmalatı	76,6	65,8	75,2	78,7	4,6
Ana Metal Sanayi	82,7	70,1	76,8	77,9	1,4
Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makine ve Teçhizat Hariç)	69,1	56,9	66,3	70,7	6,6
Bilgisayarların, Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı	64,5	70,2	75,2	76,8	2,1
Elektrikli Teçhizat İmalatı	77,7	67,9	72,9	78,0	7,0
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Ekipman İmalatı	73,0	55,6	68,8	75,0	8,9
Motorlu Kara Taşıtı, Treyler ve Yarı Treyler İmalatı	83,3	57,4	69,8	76,4	9,5
Diğer Ulaşım Araçlarının İmalatı	84,7	66,6	66,9	71,4	6,8
Mobilya İmalatı	68,5	66,9	70,4	72,6	3,0
Diğer İmalatlar	61,4	51,2	52,4	59,7	13,9
Makine ve Ekipmanların Kurulumu ve Onarımı	66,1	58,3	69,0	76,1	10,3

Kaynak: TCMB

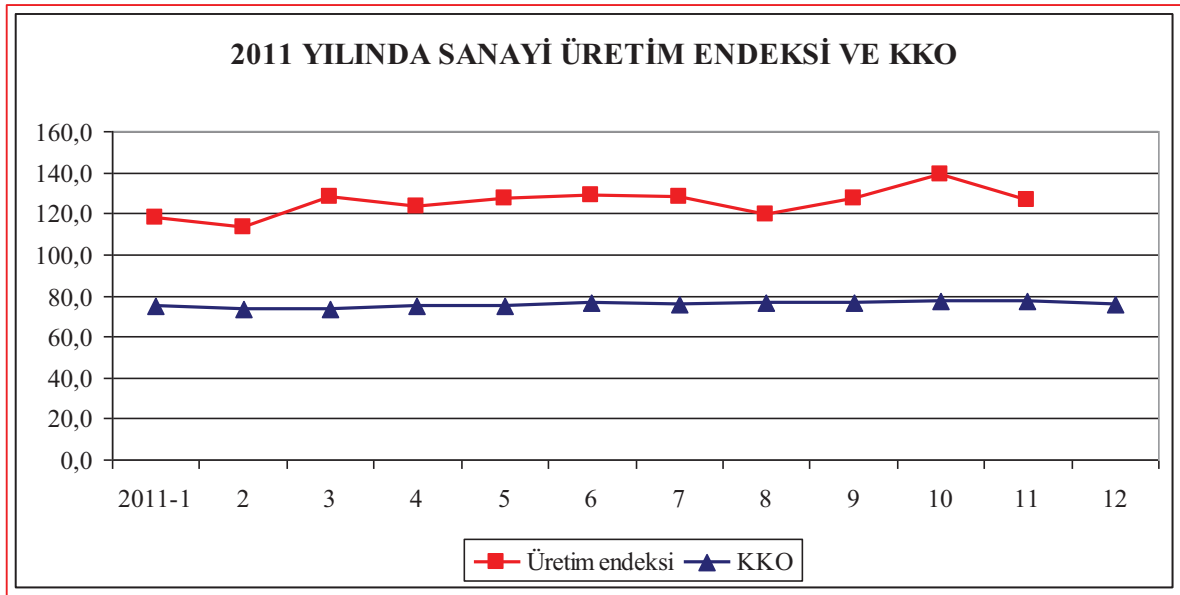
Sanayi sektöründe üretim gelişmelerini değerlendirmek açısından kullanılacak bir diğer gösterge ise sanayi üretim endeksidir. Tablo 45'den görülebileceği gibi sanayi sektörü toplamında üretim endeksi 2011 yılı Ocak-Kasım döneminde önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 9,4 oranında artış göstermiştir. Bu artış madencilik ve taşocakçılığında yüzde 2,7, imalat sanayinde 9,8 elektrik, gaz ve buhar üretiminde yüzde 8,5 oranında gerçekleşmiştir. Yine üretim endeksi artışının ara malı (yüzde 8,8) ve sermaye malı (yüzde 19,3) grubunda oldukça yüksek oranlı üretim artışının gerçekleşmesi sanayi üretimi açısından 2011 yılının olumlu geçtiği söylenebilir.

TABLO 45: SANAYİ ÜRETİM ENDEKSİ

SEKTÖRLER	2008	2009	2010	2010	2011	Değişim %
				Ocak-Kasım	Ocak-Kasım	
TOPLAM SANAYİ	114,2	102,9	116,4	114,6	125,3	9,4
Aramalı İmalatı	112,4	101,8	118,9	117,3	127,6	8,8
Dayanıklı Tüketim Malı İmalatı	117,8	111,8	127,1	127,3	143,6	12,8
Dayanısız Tüketim Malı İmalatı	106,9	103,5	109,5	107,6	112,7	4,7
Enerji	120,1	115,4	122,5	121,4	130,6	7,6
Sermaye Malı İmalatı	124,7	89,9	113,2	109,7	130,9	19,3
MADENCİLİK VE TAŞOCAKÇILIĞI	125,9	124,9	127,5	127,5	130,9	2,7
Kömür ve Linyit Çıkarılması	137,1	133,1	120,4	117,9	125,6	6,5
Ham Petrol ve Doğalgaz Çıkarımı	96,6	103,7	107,4	107,3	101,4	-5,5
Metal Cevherler Madenciliği	172,5	186,5	206,2	210,9	219,8	4,2
Diğer Madencilik ve Taşocakçılığı	120,0	110,0	122,1	123,0	127,3	3,6
İMALAT SANAYİ	112,7	99,9	114,3	112,3	123,3	9,8
Gıda Ürünlerinin İmalatı	112,7	112,3	120,5	116,9	125,3	7,2
İçeceklerin İmalatı	113,1	110,9	119,9	121,5	124,8	2,7
Tütün Ürünleri İmalatı	117,8	116,0	100,6	100,0	98,8	-1,2
Tekstil Ürünlerinin İmalatı	88,9	78,2	88,2	87,6	87,4	-0,3
Giyim Eşyalarının İmalatı	93,3	85,4	92,4	91,1	91,3	0,3
Deri ile İlgili Ürünlerin İmalatı	101,6	93,0	109,5	108,0	118,5	9,7
Ağaç ve Mantar Ürünleri (Mobilya hariç) İ.	161,1	161,5	207,7	204,3	242,3	18,6
Kağıt ve Kağıt Ürünleri İmalatı	114,9	112,5	122,8	121,6	133,1	9,5
Kayıtlı Medyanın Basılması ve Çoğaltılması	122,7	126,8	127,0	124,1	142,0	14,4
Kok Kömürü ve Rafine Edilmiş Petrol Ü. İ.	106,7	84,6	89,9	89,4	96,9	8,4
Kimyasal Madde ve Ürünleri İmalatı	107,1	106,6	123,6	122,9	131,3	6,8
Temel Eczacılık Ürünleri İmalatı	143,5	147,4	146,0	144,3	155,4	7,7
Plastik ve Kauçuk Ürünleri İmalatı	110,7	100,6	121,0	119,8	135,4	13,0
Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünleri İ.	110,2	97,0	111,3	110,9	118,0	6,5
Ana Metal Sanayi	123,5	104,5	115,4	113,7	121,9	7,2
Metal Ür. İmalatı (Makine ve Teçhizat Hariç)	112,8	95,7	114,5	112,2	130,3	16,2
Bilgisayar, Elektronik ve Optik Ürünlerin İ.	61,7	51,7	69,8	59,0	68,7	16,6
Elektrikli Teçhizat İmalatı	122,8	121,6	154,6	152,0	180,8	18,9
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Ekipman İ.	110,7	85,4	113,2	110,4	136,0	23,2
Motorlu Kara Taşıtı, Treyler (römork) ve Yarı Treyler (yarı römork) İmalatı	126,3	88,4	117,9	115,2	136,2	18,3
Diğer Ulaşım Araçlarının İmalatı	230,5	126,4	117,3	104,0	108,7	4,5
Mobilya İmalatı	140,3	129,9	136,2	136,3	167,4	22,9
Diğer İmalatlar	155,5	146,8	163,9	163,2	173,2	6,1
Makine ve Ekipmanların Kurulumu ve Onarımı	132,0	97,5	100,0	96,8	106,4	9,9
ELEKTRİK, GAZ, BUHAR VE İKLİMLENDİRME ÜRETİMİ VE DAĞITIMI	122,6	119,8	129,8	128,8	139,7	8,5

Kaynak: TÜİK

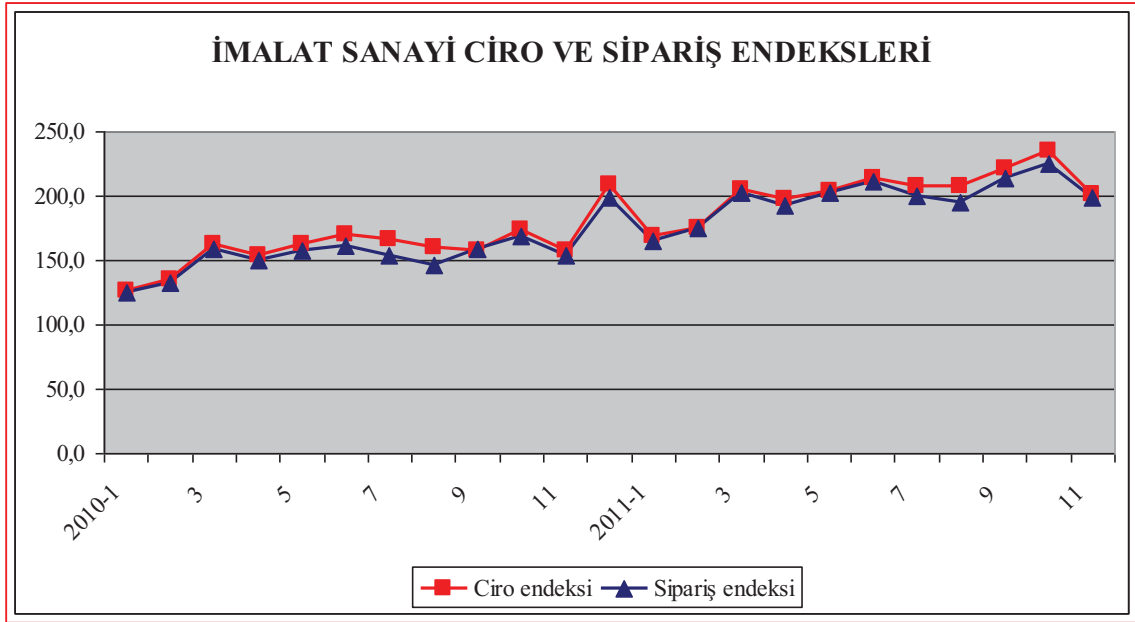
Diğer taraftan 2011 yılında da kapasite kullanım oranları ile üretim endeksindeki gelişmelerin büyük ölçüde farklılık göstermeye devam ettiği anlaşılmaktadır. Nitekim grafik incelendiğinde sadece düzey değil aynı zamanda trendlerde de uyumsuzluk bulunduğu dikkati çekmektedir.

2011 yılında imalat sanayi ciro ve sipariş endekslerindeki gelişmeler Tablo 46’da verilmiştir. Buradan görülebileceği gibi, bu iki endeks beklendiği gibi paralel olarak hareket etmektedir. Bu endekslerde 2011 yılındaki gelişmeler incelendiğinde Nisan ayı ile Temmuz ve Ağustos aylarında endekslerin az da olsa gerilediği ancak Ekim ayı sonuna kadar genel trendin artış yönünde geliştiği görülmektedir. Kasım ayına gelindiğinde ise endekslerde yılın en büyük düşüşünün gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Bu durum ekonomide yavaşlamanın önemli bir sinyali olarak değerlendirilebilir.

TABLO 46: İMALAT SANAYİNDE CİRO VE SİPARİŞ ENDEKSLERİ (2005=100)

AYLAR	Ciro endeksi	Sipariş endeksi
2010-12	208,7	198,4
2011-1	168,6	165,2
2	175,0	175,3
3	205,1	202,8
4	197,8	192,4
5	204,1	202,3
6	214,1	211,7
7	207,4	200,0
8	207,2	194,9
9	221,1	213,7
10	234,6	224,8
11	201,4	198,5

2.3.2 İSTİHDAMDA GELİŞMELER

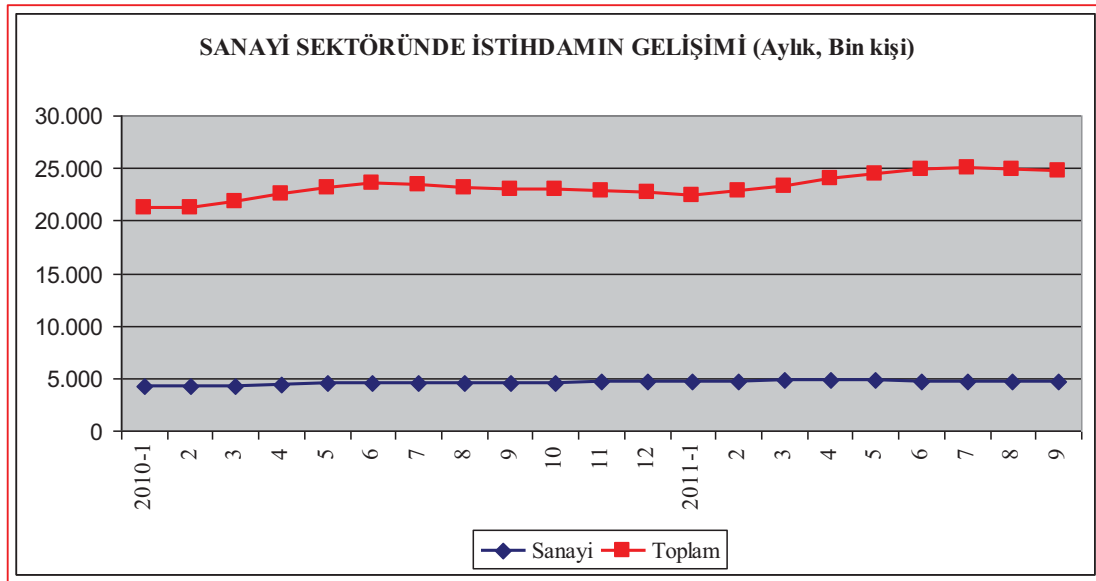
İstihdamın artırılması ve işsizliğin azaltılması Türkiye'nin yeni çözümler bekleyen en önemli sosyo-ekonomik sorunudur. Diğer taraftan Türkiye'nin en önemli ekonomik sorunu ise güçlü, rekabetçi bir reel sektöre, özellikle de bu niteliklere sahip sanayi sektörüne sahip olamamasıdır. Bu öncelikli sosyo-ekonomik ve ekonomik sorunların eş-anlı çözümüne çaba harcanması gereği bulunmaktadır. Bunun için ise öncelikle üretimi ve reel ekonomiyi besleyecek makro ekonomik iklime, ardından reel ekonominin yapısal sorunlarının çözümüne yönelik yenilik bazlı sanayileşme stratejisine ihtiyaç bulunmaktadır. İstihdam açısından ise mesleki ve yüksek eğitimde reform yapılarak çağın ve yarınların ihtiyaçlarına yönelik nitelikli eleman yetiştirilmesine imkan verecek eğitim anlayışı ve bölümlerin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu konuların siyaset üstü bir anlayışla ele alınıp strateji geliştirilmesi 2023 yılı hedeflerine ulaşmış çok daha güçlü bir Türkiye inşa edebilmenin önkoşullarından birini oluşturmaktadır. Kısaca ifade etmek gerekirse, güçlü ekonomi güçlü bir sanayiden, güçlü sanayi ise bir taraftan makro ekonomik iklimin üretim ve reel kesim lehine değiştirilmesinden, diğer taraftan da çok nitelikli işgücü ve buna imkan verecek eğitim sisteminden geçmektedir.

Bununla birlikte; Türkiye'de dış ticaretin yapısı, istihdamın sektörel dağılımı ve bu bağlamda sanayi sektörünün konumu değerlendirildiğinde, sanayi sektöründeki üretim ve istihdam artışının önemi açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Nitekim Tablo 47 incelendiğinde 2011 yılında sanayi sektörü istihdamında yıllık ortalama yüzde 6,5'lik bir artışla birlikte toplam istihdam içinde sanayi sektörünün payında yüzde bir düzeyinde bir gerileme olduğu da dikkati çekmektedir.

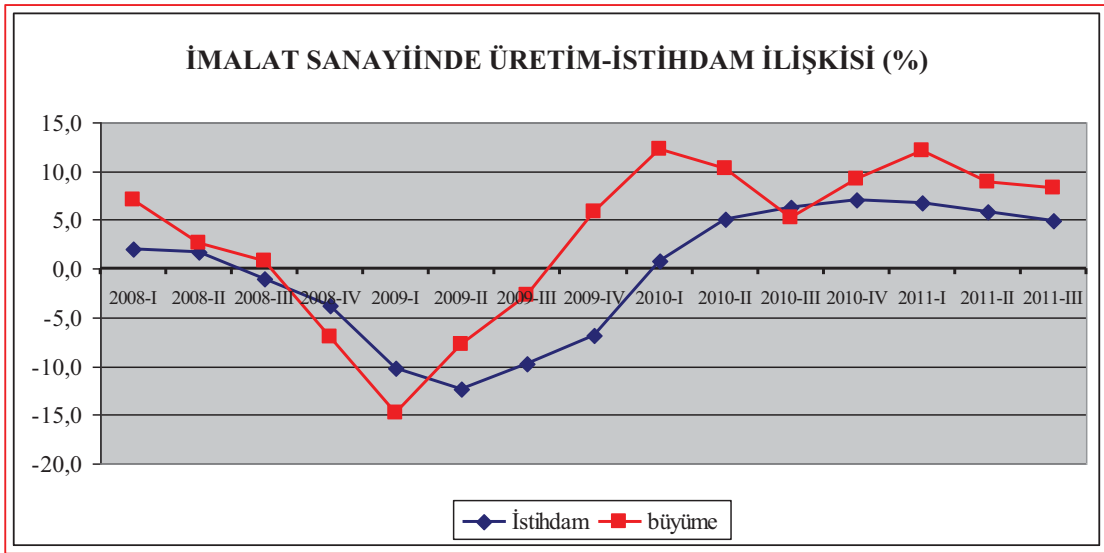
TABLO 47: İMALAT SANAYİNDE İSTİHDAM (Bin kişi)

Aylar	Sanayi	Yıllık Değişim %	Toplam	Yıllık Değişim%	Sanayi payı
2010-12	4.642	7,9	22.665	5,7	20,5
2011-1	4.656	8,8	22.461	6,1	20,7
2	4.652	8,0	22.802	7,2	20,4
3	4.790	11,4	23.286	7,1	20,6
4	4.828	10,2	23.955	6,5	20,2
5	4.777	6,9	24.445	6,0	19,5
6	4.697	3,5	24.901	6,0	18,9
7	4.710	3,0	24.953	6,3	18,9
8	4.682	3,5	24.884	7,3	18,8
9	4.707	4,9	24.749	7,7	19,0
10	4.657	3,5	24.486	6,6	19,0
ORT.		6,5		6,6	

Kaynak: TÜİK

Sanayi sektöründe üretim ve istihdam artışı arasındaki ilişkiyi üçer aylık dönemler itibariyle gösteren grafik incelendiğinde sektördeki istihdamın daha fazla artabilmesi için; hem sanayi sektörü üretiminin yüksek oranda büyümesi, hem de bu büyümenin istikrarlı olması gerektiği anlaşılmaktadır. Bunun sağlanabilmesi bir taraftan ülke içinden beslenen istikrarsızlık kaynaklarının bertaraf edilmesini, diğer taraftan da küresel dalgalanmalara daha dayanıklı güçlü bir ekonomik yapı oluşturulmasından geçmektedir.

2.3.3 VERİMLİLİKTE GELİŞMELER

Verimlilik artışı dün olduğu gibi bugün de sanayi üretiminin kritik bir göstergesidir. Zira ulusal ve küresel pazarlarda fiyat bazlı rekabette başarı verimlilik artışından geçmektedir. Türkiye’de gerek 2001 ulusal ekonomik krizi gerekse, 2008–2009 yılında yaşanan küresel krizin ülke sanayisine çok ciddi olumsuz etkileri olmasına rağmen üreticileri zorunlu olarak verimlilik artışına yöneltmesi gibi bazı olumlu etkileri de olmuştur. Dünyanın en pahalı enerjisini kullanan, en yüksek finansman maliyetine katlanan ve reel olarak uzun süre gerilemiş kurlara rağmen sektörün ihracatını artırabilmesi de büyük ölçüde bu sayede gerçekleşmiştir.

TABLO 48: İMALAT SANAYİİNDE VERİMLİLİK ENDEKSİ

DÖNEM	Endeks (2005=100)		Bir Önceki Yılın Aynı Dönemine Göre Yüzde Değişim	
	Çalışan Kişi Başına	Çalışılan Saat Başına	Çalışan Kişi Başına	Çalışılan Saat Başına
2005	100,0	100,0	--	--
2006	104,4	105,0	4,4	5,0
2007	107,6	107,5	3,1	2,4
2008	107,3	107,8	-0,3	0,3
2009	106,9	109,0	-0,4	1,1
2010	115,7	118,0	8,2	8,3
2011-I	116,1	117,9	7,5	7,2
2011-II	119,9	121,4	2,4	2,5
2011-III	117,1	121,3	2,8	3,4

Kaynak: TÜİK

Verimlilik 2005–2010 döneminde hem kişi başına hem de saat başına yüzde 15–18 gibi oldukça yüksek sayılabilecek bir oranda artmıştır. Bu artış 2011 yılının ilk üç çeyreğinde de devam etmiş ve gerek çalışan kişi gerekse çalışılan saat başına verimlilik endeksi 2010 yılının aynı dönemlerine oranla ortalama yüzde 4 düzeyinde artmıştır.

Dolayısıyla, sanayiciler verim artışı sağlamak konusunda üzerlerine düşeni yapmaya devam etmektedirler. Ancak sektörde verimlilik ve istihdam artışının yeni bir ivme kazanabilmesi için hem yeni yatırımlara hem de yeni teknolojilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu durumda 2012 yılı Ocak ayında açıklanması beklenen yeni yatırım teşvik sisteminin önemi daha da artmaktadır.

2.3.4 DIŞ TİCARETTE GELİŞMELER

Sanayi sektörünün 2011 yılı performansını değerlendirmek açısından kullanılabilir bir diğer gösterge ise sektörün dış ticaretindeki gelişmelerdir. Tablo 49'dan görülebileceği gibi imalat sanayi toplamında 2011 yılı Ocak-Kasım döneminde ihracat 2010 yılının aynı dönemine göre yüzde 21 oranında artarken, bu oran Kok Kömürü, Rafine Edilmiş Petrol Ürünlerinde yüzde 55, Gıda Ürünleri ve İçeceklerde yüzde 35, Plastik ve Kauçuk Ürünlerinde yüzde 30, Metal Eşya Sanayi (Makine ve Teçhizatı Hariç) ürünlerinde yüzde 27 oranında gerçekleşmiştir.

Bu dönemde imalat sanayi alt sektöründe ihracat gerilemesi yaşanan bir sektörün olmaması da oldukça sevindirici bir gelişmedir. Kuşkusuz bu durum kurların reel olarak artmasıyla yakından ilgilidir.

2011 yılı Ocak-Kasım döneminde toplam ihracat içinde ilk sırayı yüzde 12,7'lik pay ile motorlu kara taşıtı ve römorklar alırken, bu alt sektörü yüzde 12,6 ile ana metal sanayi, yüzde 9,7 ile tekstil ürünleri ve yüzde 8,7 ile giyim eşyası izlemiştir. Bu sektörler uzun yıllardır ülkemiz sanayi ve ihracatının lokomotif sektörleri konumunda bulunmaktadır.

TABLO 49: SANAYİ ALT SEKTÖRLERİNDE İHRACATI (Milyon Dolar)

SANAYİ ALT SEKTÖRLERİ	2008	2009	2010	OCAK-KASIM		Değişim %
				2010	2011	
Madencilik ve Taşocakçılığı	2.155	1.683	2.687	2.435	2.545	4,5
Maden Kömürü, Linyit ve Turb	21	1	7	4	5	27,9
Hampetrol ve Doğalgaz	61	101	100	94	103	10,1
Metal Cevherleri	1.026	689	1.280	1.149	1.105	-3,8
Taşocakçılığı ve Diğer Madencilik	1.047	891	1.300	1.189	1.333	12,1
İmalat	125.188	95.449	105.467	94.544	114.505	21,1
Gıda Ürünleri ve İçecek	6.476	5.931	6.703	5.922	7.995	35,0
Tütün Ürünleri	277	266	296	266	267	0,3
Tekstil Ürünleri	11.323	9.559	10.932	9.788	11.850	21,1
Giyim Eşyası	11.504	9.603	10.618	9.597	10.669	11,2
Dabaklanmış Deri vb.	607	499	656	596	709	19,0
Ağaç ve Mantar Ürünleri (Mobilya Hariç) vb.	535	510	573	512	592	15,6
Kağıt ve Kağıt Ürünleri	1.052	982	1.194	1.062	1.267	19,4
Basım ve Yayım; Plak, Kaset vb.	145	148	141	126	150	18,8
Kok Kömürü, Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri	7.325	3.650	4.153	3.623	5.646	55,8
Kimyasal Madde ve Ürünler	4.995	4.300	5.706	5.119	6.147	20,1
Plastik ve Kauçuk Ürünleri	4.750	4.035	4.887	4.393	5.737	30,6
Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünler	4.321	3.769	3.989	3.629	3.725	2,6
Ana Metal Sanayi	22.570	15.103	14.427	12.971	15.418	18,9
Metal Eşya Sanayi (Makine ve Teçhizatı Hariç)	5.531	4.470	4.973	4.459	5.664	27,0
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Teç.	9.763	8.070	9.059	8.107	9.985	23,2
Büro, Muhasebe ve Bilgi İşleme Makineleri	135	100	134	117	126	7,0
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Elektrikli Mak.	4.975	4.099	4.864	4.327	5.320	22,9
Radyo, Televizyon, Haberleşme Cihazları	2.277	1.919	1.951	1.754	1.844	5,1
Tıbbi Aletler; Hassas Optik Aletler ve Saat	404	367	412	371	441	19,0
Motorlu Kara Taşıtı ve Römorklar	19.362	12.863	14.857	13.334	15.528	16,5
Diğer Ulaşım Araçları	3.360	2.418	1.659	1.528	1.771	15,9
Mobilya ve Diğer Ürünler	3.500	2.786	3.283	2.943	3.655	24,2
TOPLAM İHRACAT	132.027	102.143	113.883	102.061	122.502	20,0

Kaynak: TÜİK

Sanayi sektörü ürünlerine ilişkin ithalat gelişmeleri Tablo 50'de verilmiştir. Buradan görülebileceği gibi; 2011 yılı Ocak-Kasım döneminde ithalat 2010 yılının aynı dönemine göre madencilik ve taşocakçılığı sektöründe yüzde 46, imalat sanayinde ise yüzde 30,4 oranında artış göstermiştir. Bu verilere göre imalat sektörlerindeki ithalat artışı ihracat artışının oldukça üzerindedir.

Tabloda dikkati çeken en önemli konu ihracatta ilk sıralarda yer alan motorlu kara taşıtları, metal ana sanayi ile tekstil ve giyim gibi sektörlerde ithalat artışının da çok yüksek oranda gerçekleşmesidir. Bu durum söz konusu sektörlerde endüstri içi ticaretin yoğun olduğu anlamına gelmektedir. Diğer taraftan sanayi ürünleri ithalatının geldiği düzey, ülkemizde sınai yatırım teşviklerinde öncelik verilmesi gereken sektörlerle ilişkin olarak da önemli ipuçları vermektedir.

TABLO 50: SANAYİ ALT SEKTÖRLERİNDE İTHALATI (Milyon Dolar)

SANAYİ ALT SEKTÖRLERİ	2008	2009	2010	OCAK-KASIM		Değişim
				2010	2011	
Madencilik ve Taşocakçılığı	35.650	20.625	25.933	23.083	33.787	46,4
Maden Kömürü, Linyit ve Turb	3.315	3.055	1.161	930	1.199	29,0
Hampetrol ve Doğalgaz	31.109	16.378	0	0	0	-
Metal Cevherleri	812	948	981	895	1.177	31,5
Taşocakçılığı ve Diğer Madencilik	414	243	287	255	366	43,6
Gizli veri	0	0	23.503	21.003	31.045	47,8
İmalat	150.252	111.031	145.367	129.297	168.588	30,4
Gıda Ürünleri ve İçecek	3.763	2.908	3.429	2.955	4.499	52,2
Tütün Ürünleri	104	110	93	84	95	12,2
Tekstil Ürünleri	5.093	4.345	6.059	5.396	6.373	18,1
Giyim Eşyası	1.902	1.764	2.338	2.134	2.580	20,9
Dabaklanmış Deri vb.	1.383	953	1.192	1.104	1.460	32,3
Ağaç ve Mantar Ürünleri (Mobilya Hariç) vb.	921	626	953	867	1.165	34,4
Kağıt ve Kağıt Ürünleri	3.014	2.509	3.286	2.983	3.368	12,9
Basım ve Yayım; Plak, Kaset vb.	600	519	556	499	546	9,5
Kök Kömürü, Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri	13.829	10.456	13.802	12.472	16.739	34,2
Kimyasal Madde ve Ürünler	26.994	21.374	27.034	24.336	30.560	25,6
Plastik ve Kauçuk Ürünleri	3.451	2.709	3.494	3.144	4.139	31,7
Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünler	1.550	1.148	1.528	1.382	1.689	22,2
Ana Metal Sanayi	26.506	13.303	18.663	16.955	24.334	43,5
Metal Eşya Sanayi (Makine ve Teçhizatı Hariç)	3.488	2.616	3.183	2.841	3.602	26,8
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Teç.	17.014	12.533	15.533	13.741	19.448	41,5
Büro, Muhasebe ve Bilgi İşleme Makineleri	2.833	2.628	3.130	2.717	2.941	8,3
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Elektrikli Mak.	7.358	6.621	8.194	7.399	8.518	15,1
Radyo, Televizyon, Haberleşme Cihazları	5.346	4.654	5.380	4.781	5.686	18,9
Tıbbi Aletler; Hassas Optik Aletler ve Saat	3.855	3.126	3.847	3.407	4.213	23,7
Motorlu Kara Taşıtı ve Römorklar	15.514	10.776	15.773	13.642	18.001	32,0
Diğer Ulaşım Araçları	3.115	3.301	5.377	4.186	5.692	36,0
Mobilya ve Diğer Ürünler	2.619	2.053	2.522	2.275	2.941	29,3
Toplam	201.964	140.928	185.544	164.985	220.233	33,5

Kaynak: TÜİK

Türkiye'nin dış ticaret dengesinin büyük oranda açık verdiği ve bu açığın en önemli kaynağının sanayi ürünleri dış ticaretindeki açıktan kaynaklandığı bilinmektedir. Nitekim Tablo 51'den görülebileceği gibi 2011 yılı Ocak-Kasım döneminde toplam dış ticaret açığı 97,7 milyar dolar iken bu açığın 31 milyar doları madencilik, 54 milyar doları ise imalat sanayinden kaynaklanmıştır. Yine 2000–2010/2011 döneminde gerçekleşen toplam 533 milyar dolarlık dış ticaret açığının yüzde 92'sine karşılık gelen 491 milyar dolarlık bölümü de bu sektörlere aittir.

2000–2011 dönemi toplamı olarak dış ticaret açığında ilk beş sırada yer alan ve toplam sanayi ürünleri dış ticaret açığının yüzde 94'ünü gerçekleştiren sektörlere yeni yatırım teşvik sisteminde özel önem verilmesi gereği açıktır.

**TABLO 51: SANAYİ ALT SEKTÖRLERİNDE DİŞ TİCARET DENGESİ
(Milyon Dolar)**

SANAYİ ALT SEKTÖRLERİ	2008	2009	2010	OCAK-KASIM		2000-2011 TOPLAM
				2010	2011	
Madencilik ve Taşocakçılığı	-33.495	-18.942	-23.245	-20.648	-31.242	-205.588
Maden Kömürü, Linyit ve Turb	-3.294	-3.054	-1.155	-926	-1.194	-18.562
Hampetrol ve Doğalgaz(-2)	-31.048	-16.277	100	94	103	-137.831
Metal Cevherleri	214	-259	300	253	-73	-185
Taşocakçılığı ve Diğer Madencilik	633	648	1.012	934	967	5.538
Gizli veri(-5)			-23.503	-21.003	-31.045	-54.548
İmalat	-25.065	-15.581	-39.900	-34.753	-54.083	-285.417
Gıda Ürünleri ve İçecek(3)	2.713	3.023	3.273	2.967	3.496	23.714
Tütün Ürünleri	173	156	203	182	172	1.155
Tekstil Ürünleri(2)	6.230	5.214	4.874	4.392	5.477	54.103
Giyim Eşyası(1)	9.602	7.839	8.280	7.463	8.088	95.674
Dabaklanmış Deri vb.	-776	-454	-536	-508	-751	-5.046
Ağaç ve Mantar Ürünleri (Mobilya Hariç) vb.	-386	-116	-380	-354	-573	-3.024
Kağıt ve Kağıt Ürünleri	-1.962	-1.527	-2.092	-1.922	-2.101	-17.314
Basım ve Yayım; Plak, Kaset vb.	-455	-371	-414	-373	-396	-3.592
Kok Kömürü, Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri(-4)	-6.504	-6.806	-9.649	-8.849	-11.093	-55.339
Kimyasal Madde ve Ürünler(-1)	-21.999	-17.075	-21.329	-19.217	-24.414	-176.112
Plastik ve Kauçuk Ürünleri	1.299	1.327	1.394	1.249	1.598	7.147
Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünler(4)	2.771	2.621	2.461	2.247	2.036	20.342
Ana Metal Sanayi	-3.936	1.800	-4.236	-3.984	-8.916	-51.704
Metal Eşya Sanayi (Makine ve Teçhizatı Hariç)(5)	2.044	1.854	1.789	1.617	2.062	11.324
B. Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Teçhizat(-3)	-7.251	-4.463	-6.474	-5.633	-9.462	-76.070
Büro, Muhasebe ve Bilgi İşleme Makineleri	-2.698	-2.527	-2.996	-2.599	-2.815	-25.060
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Elektrikli Mak.	-2.383	-2.522	-3.331	-3.072	-3.199	-22.106
Radyo, Televizyon, Haberleşme Cihazları	-3.070	-2.734	-3.430	-3.027	-3.842	-26.979
Tıbbi Aletler; Hassas Optik Aletler ve Saat	-3.451	-2.758	-3.435	-3.036	-3.772	-27.947
Motorlu Kara Taşıtı ve Römorklar	3.848	2.087	-916	-308	-2.474	-5.300
Diğer Ulaşım Araçları	245	-882	-3.717	-2.658	-3.921	-9.720
Mobilya ve Diğer Ürünler	882	734	761	668	714	6.435
Toplam	-69.936	-38.786	-71.661	-62.925	-97.730	-533.159

(-) işaretli rakamlar dış ticaret açığındaki, (+) işaretli rakamlar ise dış ticaret fazlasında sıralamayı vermektedir.

Kaynak: TÜİK

Kanımızca tabloda dikkati çeken en önemli nokta ihracat içinde ilk sıralarda yer alan tekstil ve giyim dışındaki sektörlerin 2010 yılının ardından 2011 yılında da net ithalatçı konuma gelmesidir. Bu durum konjonktürel etkilerin yansımalarına (düşük kur gibi) bağlı olması yanında daha çok yapısal bir nitelik taşımaktadır.

Sanayi sektöründe 2011 yılında yaşanan gelişmelerin analiz edildiği bölümde ortaya çıkan temel sonuç, Türkiye'nin yeni bir sanayileşme hamlesi ve stratejine ihtiyacı olduğu ve bunun için artık kaybedilecek zamanın kalmadığıdır.

3. 2011 YILINDA EGE EKONOMİSİ

Bu bölümde 2011 yılında Ege Bölgesi (İzmir) ekonomisinde yaşanan gelişmeleri değerlendirmek amacıyla yatırım teşvikleri ve ihracat verileri değerlendirilecektir.

3.1. YATIRIM TEŞVİKLERİ

Türkiye’de uygulanan yatırım teşvik sistemleri çerçevesinde Ege Bölgesi illerinde Ocak-Kasım dönemleri itibariyle bu teşviklerden yararlanan yatırımlara ilişkin veriler Tablo 52’de verilmiştir. Buna göre 2011 yılı Ocak-Kasım döneminde Ege Bölgesi’nde toplamda 565 yatırım teşvik belgesi alınmıştır. Bu sayı Türkiye’de toplamda verilen teşvik belgesi sayısının yüzde 13,7’sine karşılık gelmektedir. Bu oran 181 adet teşvik belgesi alan İzmir için yüzde 4,4 düzeyindedir.

TABLO 52: YATIRIM TEŞVİKLERİNDE EGE VE İZMİR (Ocak-Kasım dönemleri itibariyle)

İller	Belge Adedi				
	2007	2008	2009	2010	2011
AFYON	39	34	42	56	60
AYDIN	38	49	41	40	55
DENİZLİ	71	49	32	49	68
İZMİR	170	167	114	155	181
KÜTAHYA	19	25	17	36	27
MANİSA	76	77	60	113	94
MUĞLA	45	48	33	46	63
UŞAK	17	27	16	27	17
EGE TOPLAMI	475	476	355	522	565
TÜRKİYE TOPLAMI	3.232	3.829	2.346	3.855	4.119
EGE PAYI	14,7	12,4	15,1	13,5	13,7
İZMİR PAYI	5,3	4,4	4,9	4,0	4,4
Sabit Yatırım (Milyon TL)					
AFYON	187,2	158,3	139,1	496,2	420,0
AYDIN	174,6	473,4	295,3	354,6	594,7
DENİZLİ	310,7	172,3	123,3	1537,4	836,1
İZMİR	669,9	1196,5	629,6	1.830,2	2.125,3
KÜTAHYA	65,9	115,2	222,6	367,1	137,1
MANİSA	480,1	663,1	855,2	794,9	935,9
MUĞLA	254,1	516,4	168,1	397,9	361,0
UŞAK	77,1	152,2	44,7	74,1	155,4
EGE TOPLAMI	2.219,6	3.447,4	2.477,8	5.852,3	5.565,6
TÜRKİYE TOPLAMI	28.968,4	31.459,8	30.461,2	50.737,1	49.501,7
EGE PAYI	7,7	11,0	8,1	11,5	11,2
İZMİR PAYI	2,3	3,8	2,1	3,6	4,3
İstihdam (Kişi)					
	2007	2008	2009	2010	2011
AFYON	1.343	1.132	744	2.711	1.365
AYDIN	1.600	5.701	1.068	1.514	1.111
DENİZLİ	2.351	1.353	733	1.053	1.104
İZMİR	5.455	4.148	3.164	3.897	5.346
KÜTAHYA	567	678	1.093	1.843	1.131
MANİSA	4.838	3.087	2.580	3.756	3.653
MUĞLA	1.857	2.163	1.559	1.538	1.858
UŞAK	582	748	348	357	235
EGE TOPLAMI	18.593	19.010	11.289	16.669	15.803
TÜRKİYE TOPLAMI	168.647	141.969	88.376	119.613	116.955
EGE PAYI	11,0	13,4	12,8	13,9	13,5
İZMİR PAYI	3,2	2,9	3,6	3,3	4,6

Kaynak:ekonomi.gov.tr

Diğer taraftan 2011 yılının Ocak-Kasım döneminde Türkiye genelinde toplamda 49,5 milyar TL'lik teşvik verilmiş, bu teşviklerin yüzde 11,2'si Ege Bölgesi illerine (5,5 milyar TL), yüzde 4,3'ü (2,1 milyar TL) ise sadece İzmir'e tahsis edilmiştir.

2011 yılı Ocak-Kasım döneminde teşvikli yatırımların 116.803 kişiye ilave istihdam imkanı sağladığı, bunun yüzde 13,5'ine karşılık gelen bölümünün (15.803 kişi) Ege, yüzde 4,6'sına karşılık gelen bölümünün (5.346 kişi) ise İzmir'de gerçekleştiği görülmektedir.

Ege Bölgesi ve İzmir'de alınan teşvik belgesi sayısı ile yapılan yatırımların tutarı karşılaştırıldığında belge başına yatırım tutarının hem bölge hem de İzmir için Türkiye ortalamasına göre daha düşük kaldığı anlaşılmaktadır.

3.2. İHRACAT

Ege bölgesi ihracatının 2008–2011 dönemini kapsayan yıllardaki gelişimi sektör bazında Tablo 53'de verilmiştir. Buradan 2011 yılında; tarım ürünleri ihracatının yüzde 10,2, sanayi ürünleri ihracatının yüzde 48,6, madencilik ürünleri ihracatının ise yüzde 11,8 oranında artış gösterdiği anlaşılmaktadır.

Sanayi ürünlerinde alt sektör bazında ihracatın gelişimi değerlendirildiğinde tarıma dayalı işlenmiş ürünlerde yüzde 14,9, kimyevi maddeler ve mamullerde yüzde 131, sanayi mamulleri ihracatında yüzde 40,8 artış olduğu görülmektedir. 2010 yılında Bölge ihracatında ilk sırada yer alan demir-çelik ürünleri ihracatında yüzde 65, ikinci sırada yer alan hazır giyim ve konfeksiyon ihracatında yüzde 13,3 oranında artış yaşanmıştır.

Bu veriler 2011 yılında yüzde 31,2 oranında gerçekleşen Ege Bölgesi ihracatındaki toplam artışın ülke genelinden (Ocak-Kasım yüzde 20) daha yüksek oranda gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla başta kurlarda reel artışın gerçekleşmesi olmak üzere ihracat için uygun bir iklimin yaratılmasından Ege'nin etkin bir şekilde faydalandığı söylenebilir.

**TABLO 53:EGE İHRACATÇILAR BİRLİĞİNDEN YAPILAN İHRACAT
(Sektörel Bazda, Milyon Dolar)**

SEKTÖR	2008	2009	2010	2011	DEĞİŞİM %
I. TARIM	3.190,5	3.127,0	3.124,5	3.442,2	10,2
A. BİTKİSEL ÜRÜNLER	2.474,3	2.478,0	2.430,7	2.535,4	4,3
Hububat, Bakliyat, Yağlı Toh. ve Mamul.	314,1	266,1	261,8	311,8	19,1
Yaş Meyve ve Sebze	143,2	156,9	174,0	157,2	-9,7
Meyve Sebze Mamulleri	462,8	414,9	396,1	411,9	4,0
Kuru Meyve ve Mamulleri	720,6	748,2	810,0	880,8	8,7
Fındık ve Mamulleri	0,7	1,7	5,2	4,9	-5,5
Zeytin ve Zeytinyağı	134,4	154,2	125,3	109,8	-12,4
Tütün	698,5	734,9	653,3	653,1	0,0
Süs Bitkileri ve Mam.	0,0	1,2	4,9	6,0	21,0
B. HAYVANSAL ÜRÜNLER	423,4	369,6	370,6	550,8	48,6
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	423,4	369,6	370,6	550,8	48,6
C. AĞAÇ VE ORMAN ÜRÜNLERİ	292,9	279,5	323,1	356,0	10,2
Ağaç Mamülleri ve Orman Ürünleri	292,9	279,5	323,1	356,0	10,2
II. SANAYİ	3.967,2	2.579,7	4.718,6	7.009,7	48,6
A. TARIMA DAYALI İŞL. ÜRÜNLER	455,5	342,5	391,5	449,8	14,9
Tekstil ve Hammaddeleri	262,6	199,1	244,8	294,4	20,3
Deri ve Deri Mamulleri	176,1	121,3	120,5	123,2	2,3
Halı	16,8	22,0	26,2	32,2	22,8
B. KİMYEVİ MAD.VE MAMÜLLERİ	29,2	47,6	514,1	1.190,8	131,6
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	29,2	47,6	514,1	1.190,8	131,6
C. SANAYİ MAMÜLLERİ	3.482,6	2.189,6	3.812,9	5.369,0	40,8
Hazırgiyim ve Konfeksiyon	1.103,7	907,4	1.038,9	1.177,2	13,3
Otomotiv Endüstrisi	34,8	27,1	412,9	558,0	35,1
Gemi ve Yat	45,4	48,7	49,2	32,9	-33,1
Elektrik-Elektronik,Mak.ve Bilişim	5,5	40,1	333,7	369,4	10,7
Makine ve Aksamları	9,8	51,7	427,1	632,3	48,1
Demir ve Demir Dışı Metaller	2.272,8	266,8	330,5	571,4	72,9
Demir Çelik ürünleri		834,1	1.133,7	1.873,6	65,3
Çimento ve Toprak Ürünleri	7,8	10,7	83,2	140,2	68,6
Değerli Maden ve Mücevherat	0,1	0,1	0,5	10,2	1796,7
Diğer Sanayi Ürünleri	2,7	2,9	3,2	3,8	17,2
III. MADENCİLİK	834,2	676,1	847,1	947,4	11,8
A. MADENCİLİK ÜRÜNLERİ	834,2	676,1	847,1	947,4	11,8
Madencilik Ürünleri	834,2	676,1	847,1	947,4	11,8
TOPLAM	7.991,9	6.382,8	8.690,1	11.399,3	31,2

Kaynak: EİB

4. 2012 YILINA İLİŞKİN BEKLENTİLER

Çalışmanın bu bölümünde 2012 yılına yönelik beklentiler öncelikle dünya, ardından da Türkiye ekonomisine ilişkin olarak iki alt başlıkta değerlendirilecektir.

4.1. DÜNYA EKONOMİSİ AÇISINDAN

2012 yılında dünya ekonomisini, 2009 yılı kadar olmasa da, zorlu koşullar beklemektedir. Zira, 2011 yılından 2012'ye kalan miras oldukça kötüdür.

Bu ekonomik olduğu kadar siyasi açıdan da geçerlidir. Nitekim özellikle AB ülkeleri ile diğer gelişmiş ülkelerde büyümenin yavaşlaması, dünya ticaret hacmindeki genişlemenin gerilemesi, küresel sermaye hareketlerinin zayıflamasının bekleniyor olması bu söylemin başlıca gerekçeleri arasında sayılabilir.

Öte yandan AB ülkelerinde yaşanan sorunların nasıl çözüleceği, AB'deki kötüleşmenin ne kadar süreceği, alınacak önlemlerin etkileri; öncelikle Euro/Dolar paritesini sonra da dünya ticaret hacmini önemli ölçüde etkileyebilecektir.

Yine AB yanında Çin ekonomisinde yaşanması beklenen olumsuz gelişmeler ve bunun olası yansımaları da dünya genelinde belirsizlikler yaratmaktadır.

Ayrıca Almanya, Fransa ve ABD'de yapılacak seçimler ve olası sonuçları da 2012 yılındaki belirsizlikleri artırmaktadır.

Kısaca ifade etmek gerekirse, yavaşlayan dünya ekonomisi, yoğunlaşacak bir rekabet ortamı, çapraz kurlara ilişkin belirsizlikler, İsrail-ABD ile İran arasındaki gerginliğin nereye kadar süreceği, petrol fiyatlarına ilişkin belirsizlikler, 2012 yılını gerek dünya geneli gerekse ülkeler açısından oldukça zorlu hale getirmektedir.

IMF'nin öngörülerini çerçevesinde 2012 yılında dünya ekonomisinde beklenen gelişmeler Tablo 54'de verilmiştir. Buna göre;

2012 yılında üretimin dünya genelinde yüzde 4,0, gelişmiş ülkelerde yüzde 1,9, gelişmekte olan ülkelerde ise yüzde 6,1 büyümesi beklenmektedir. Bu yıla ilişkin ülke bazında büyüme tahminleri incelendiğinde ABD'nin yüzde 1,8, Avrupa Bölgesi'nin yüzde 1,1, Japonya'nın yüzde 2,3, Çin'in yüzde 9, Hindistan'ın yüzde 7,5 oranında büyümesinin beklendiği görülmektedir. Bu veriler gelişmekte olan ülkelerde üretim artışının yavaşlamasına rağmen görece yüksek oranları koruyacağını tahmin edildiğini ortaya koymaktadır. 2011 yılına göre 2012 yılında dünya genelinde daha düşük bir büyümenin öngörülüyor olması, başta Euro Bölgesi olmak üzere dünya genelinde artan belirsizliklerle ilgilidir.

2012 yılında dünya ticaret hacmindeki artışın yüzde 5,8 düzeyinde gerçekleşmesi öngörülmektedir. Yüzde 4 olarak öngörülen dünya üretim artışının üzerinde olan bu oran dünya ekonomisinde ülkelerin entegrasyon düzeyinin daha da artacağı şeklinde yorumlanabilir.

Dünya ekonomisindeki gelişmeleri yakından etkileyen değişkenlerden biri olan petrol fiyatlarının 2012 yılında yüzde 3,1 oranında gerileyerek varil fiyatının ortalama olarak 100 dolar olması beklenmektedir. Kanımızca petrol fiyatlarına ilişkin olarak tahmin yapmak her zamankinden daha zor bir hale gelmiştir.

Zira, bir taraftan Çin ve Hindistan gibi ülkelerin petrol taleplerinin artmaya devam etmesi ve vadeli işlem piyasalarındaki spekülasyon hareketleri, diğer taraftan İran ile ABD-İsrail arasındaki gerginlikler ve Arap baharının yaşandığı Sudan, Libya ve Mısır'a ilişkin siyasi gelişmeler bu belirsizliği oldukça artırmaktadır. 2012 yılında petrol fiyatları; dünya üretimi ve ticaret hacminin yavaşlaması ile Körfez bölgesinde artan siyasi belirsizliklerin petrol fiyatları üzerinde yapacağı ters yönlü etkilerden hangisinin baskın geleceğine bağlı olarak belirlenecek gibi görünmektedir.

TABLO 54: 2012 YILINDA DÜNYA EKONOMİSİ I

GÖSTERGE	2010	2011	2012
BÜYÜME HIZI (%)			
Dünya	5,1	4,0	4,0
Gelişmiş ülkeler	3,1	1,6	1,9
ABD	3,0	1,5	1,8
Japonya	4,0	-0,5	2,3
Avrupa bölgesi	1,8	1,6	1,1
Almanya	3,6	2,7	1,3
Fransa	1,4	1,7	1,4
İtalya	1,3	0,6	0,3
İngiltere	1,4	1,1	1,6
İspanya	-0,1	0,8	1,1
Gelişmekte olan ülkeler	7,3	6,4	6,1
Çin	10,3	9,5	9,0
Rusya federasyonu	4,0	4,3	4,1
Arjantin	9,2	8,0	4,6
Brezilya	7,5	3,8	3,6
Hindistan	10,1	7,8	7,5
Türkiye	8,9	6,6	2,2
Dünya Ticaret Hacmi(%)	12,8	7,5	5,8
Petrol Dışı Mal fiyatlarının Değişimi(%)	26,3	21,2	-4,7
Petrol fiyatlarında değişim (%)	27,9	30,6	-3,1
Petrol Fiyatları(varil/dolar)	79,0	103,2	100,0

Kaynak: IMF ve Dünya Bankası

Dünya genelinde halihazırda çok düşük hatta reel olarak negatif düzeylere gerileyen faiz oranlarında 2012 yılında, en azından ilk yarıda önemli bir değişiklik beklenmemektedir.

Bu arada 2002–2008 döneminde küresel likidite bolluğu, 2009 ve özellikle de 2010 yılında küresel bazda düşük faiz oranlarının getirdiği avantajlardan faydalanan Türkiye'nin, Avrupa'nın krizdeki ülkelerinin ardından (Yunanistan, Portekiz) en yüksek tahvil faizini ödüyormuş olması

nedeniyle olası bir yüksek miktarda sıcak para girişine ve özellikle bunun reel kesim üzerindeki etkilerine karşı çok dikkatli davranması gerekecektir.

Tablo 55'te yer alan verilere göre ise milli gelire oranı gerileyecek olmakla birlikte, ABD cari açık vermeye, Çin, Japonya ve Almanya fazla vermeye, Çin, Japonya ve Rusya ayrıca rezerv biriktirmeye devam edecektir. Böylece Doların değeri ABD'den çok yüksek miktarda rezerv biriktirmek zorunda kalan ülkelerin sorunu olmaya devam edecek gibi görünmektedir. Bu verilere göre Euro Bölgesi'nin cari fazla veriyor-verecek olması Euro'nun değer kaybını engelleyici bir unsur olabilecektir. Ancak, Euro Bölgesi'nin sorunları su yüzüne çıkan ülkeleri (Yunanistan, İrlanda) yanında diğer bazı ülkelerde de (Portekiz, İspanya, İtalya) kriz potansiyelinin varlığı bu öngörüğü kısmen geçersiz hale getirebilecektir.

TABLO 55: 2011 YILINDA DÜNYA EKONOMİSİ II

ÜLKE	BÜYÜME %		CARİ DENGE/GSYİH		İŞSİZLİK %		TÜKETİCİ ENFLASYONU %	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012
Gelişmiş ülkeler	1,6	1,9						
ABD	1,5	1,8	-3,1	-2,1	9,1	9,0	3,0	1,2
Japonya	-0,5	2,3	2,5	2,8	4,9	4,8	-0,4	-0,5
Euro Bölgesi	1,6	1,1	0,1	0,4	9,9	9,9	2,5	1,5
Gelişmiş Avrupa	1,6	1,3	0,8	1,0	9,2	9,1	2,8	1,7
Almanya	2,7	1,3	5,0	4,9	6,0	6,2	2,2	1,3
Fransa	1,7	1,4	-2,7	-2,5	9,5	9,2	2,1	1,4
İngiltere	1,1	1,6	-2,7	-2,3	7,8	7,8	4,5	2,4
Yunanistan	-5,0	-2,0	-8,4	-6,7	16,5	18,5	2,9	1,0
Gelişen Avrupa	4,3	2,7	-6,2	-5,4			5,2	4,5
Türkiye	6,6	2,2	-10,3	-7,4	10,5	10,7	6,0	6,9
Polonya	3,8	3,0	-4,8	-5,1	5,0	4,8	4,0	2,8
Güney Amerika	4,9	4,1	-1,3	-1,7	7,9	7,0	--	--
Brezilya	3,8	3,6	-2,3	-2,5	6,7	7,5	6,6	5,2
Arjantin	8,0	4,6	-0,3	-0,9	7,3	6,9	11,5	11,8
Asya	6,2	6,6	2,9	2,9			5,3	4,0
Çin	9,5	9,0	5,2	5,6	4,0	4,0	5,5	3,3
Hindistan	7,8	7,5	-2,2	-2,2			10,6	8,6
Rusya	4,6	4,4	4,6	2,9	7,3	7,1	8,9	7,3

Kaynak: IMF

Öte yandan, kriz yaşayan ve krizin etkilerinin artarak devam etmesi beklenen Yunanistan dışında, Tablo 55'deki ülkeler arasında 2012 yılında Türkiye düzeyinde cari açık veren bir başka ülke görülmemektedir. Nitekim 2012 yılında cari açığın GSYİH'ya oranının gerilemesi bekleniyor olmakla birlikte, hala yüzde 7,4 gibi yüksek bir düzeyde kalacak olması cari açığın 2012 yılında da Türkiye ekonomisinin yumuşak karnı olmaya devam edeceği anlamına gelmektedir. Merkez Bankası Başkanı'nın 2012 yılına ilişkin TL değeri öngörülleri dikkate alındığında bu durum daha da kritik hale gelmektedir.

2008–2009 yılında yaşanan küresel krizin ardından işsizlik dünya genelinde bir üst platoya yükselmiş, en temel ekonomik, politik ve sosyal sorun olma özelliğini korumuştur.

Ne yazık ki 2012 yılına ilişkin öngörüler, işsizlik oranlarında önemli bir değişme olmayacağını ortaya koymaktadır.

2012 yılında dünya genelinde enflasyon öngörülleri değerlendirildiğinde; gelişmiş ülkelerin düşük, gelişmekte olan ülkelerin ise görece daha yüksek enflasyon yaşamaya devam edeceği anlaşılmaktadır. Bu durum gelişmekte olan ülkelerde döviz kurlarının reel değerinin ne olacağı sorusunun önemini artırmaktadır.

Dünya ekonomisinde 2011 yılında yaşanan gelişmeler ve 2012 yılı öngörülleri birlikte değerlendirildiğinde, 2012 yılının tüm ülkelerde ekonomi politikası yapıcılarının işlerini zorlaştıracağını ve sorumluluklarını artıracığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durum özellikle birçok boyuttan geçiş ülkesi konumunda bulunan Türkiye için geçerlidir.

4.2. TÜRKİYE EKONOMİSİ AÇISINDAN

Bu bölümde 2012 yılında Türkiye ekonomisine ilişkin öngörüler ve olası gelişmeler makro ekonomik hedefler boyutundan değerlendirilecektir.

Türkiye ekonomisi için 2012 yılına ilişkin olarak yapılan öngörüler şöyledir;

√ Büyüme tahmini IMF'ye göre %2, OECD'ye göre % 3, Hükümete göre % 4'tür.

√ İşsizlik oranının %10,5'ten % 10,4'e düşmesi, toplam istihdamın ise artması beklenmektedir. Kanımızca bu öngörünün gerçekleşmesi mevcut küresel ve ulusal koşullar çerçevesinde olası görünmemektedir.

√ Dış ticaret açığının (100,2 Milyar dolar) ve cari açığın (65,4 milyar dolar) azalması beklenmektedir.

√ Döviz kurlarında gerileme öngörülmektedir. Merkez Bankası Başkanı'nın 2012 yılında en çok değerlenecek para TL olacak demesi de bu beklentiyi desteklemektedir. Ancak, bu durumda dış ticaret açığı ile cari açığın nasıl düşeceği bir muamma haline gelmektedir.

Bu makroekonomik öngörüler çerçevesinde şu değerlendirmeleri yapmak mümkündür;

√ Yılın ilk yarısında enflasyon yüksek düzeyini koruyacaktır.

√ Faizler, küresel belirsizlikler azalmadan ve Türkiye'ye yeniden sıcak para girişi başlamadan en azından yılın ilk dört ayında yüksek düzeyini koruyacaktır. İç talepteki artış; vatandaşların kredi limitlerini doldurması, faizlerin yükselmesi, BDDK'nın yaptığı düzenlemeler ve pompalanan kötümserlik nedeniyle yaz başına kadar yavaşlayacaktır.

√ Döviz kurları bir süre daha dalgalanmaya devam edecek, sıcak para girişlerinin başlamasıyla gerileyebilecektir.

√ Euro, Dolar karşısında bir miktar daha değer kaybedebilecektir.

√ Devlet bütçesi dengelerinde en azından yılın ilk yarısında bozulma görülebilecektir.

Kısaca ifade etmek gerekirse Türkiye için 2012 yılı 2011 yılına oranla daha zorlu olacaktır. Gerek üretim gerekse ticaret hacmi artışı açısından 2011 yılına göre yavaşlamanın yaşanacağı dünya ekonomisi, 2011 yılına göre azalması kaçınılmaz görünen iç talep, işsizliğin azaltılamaması gibi sorunlar Türkiye ekonomisinin önündeki önemli engeller olmaya devam edecektir.

Tablo 56'da 2012 yılına ilişkin temel makro ekonomik hedefler bulunmaktadır. Buradan görülebileceği gibi 2012 yılı için ülkemizde yüzde 4 oranında büyüme öngörülmektedir. Bu kanımızca mevcut konjonktür itibariyle makul ancak, Türkiye'nin ihtiyaçları itibariyle düşük bir hedeftir. Zira baz etkisiyle de olsa yüksek bir büyüme hızının yaşandığı 2011 yılının ardından büyüme de görece bir düşüş yaşanması doğaldır. Bu durum yılın ilk iki çeyreğinde çok daha belirgin hale gelecektir. Ayrıca dünya genelinde talepte öngörülen yavaşlama ile iç talebin halkın 2011 yılında önemli miktarda kredi kullanarak arttırdığı talebini mecburen kısacak olması ve bunu destekleyecek şekilde kötümser açıklamaların artması daha düşük bir büyüme hızını gerçekçi kılmaktadır.

TABLO 56: 2012 YILINDA TEMEL EKONOMİK BÜYÜKLÜKLER

GÖSTERGE	2011	2012	2013
GSMH (Milyar TL.)	1.281	1.426	1.572
GSMH (Milyar Dolar)	766	822	888
BÜYÜME ORANI (%)	7,5	4,0	5,0
Tarım	6,0	3,0	2,0
Sanayi	7,2	3,5	5,6
Hizmetler	7,8	4,3	5,1
KİŞİBAŞINA GSYİH (Dolar)	10.363	10.973	11.716
NÜFUS (Bin kişi)	73.950	74.885	75.811
İSTİHDAM (Bin kişi)	23.925	24.257	24.752
İŞSİZLİK ORANI (%)	10,5	10,4	10,2
TÜFE YIL SONU (%)	7,8	5,2	5,0
İHRACAT (Milyar Dolar)	134,8	148,5	165,7
İTHALAT (Milyar Dolar)	236,9	248,7	272,5
DIŞ TİCARET AÇIĞI (Milyar Dolar)	-102,1	-100,2	-106,8
CARİ DENGE (Milyar Dolar)	-71,7	-65,4	-67,0
ORT. DOLAR KURU	1,672	1,734	1,770

Kaynak: DPT

2011 yılı için konulan yüzde 5,4 düzeyindeki enflasyon hedefinin yakalanması mümkün görünmektedir. Muhtemelen daralacak iç talep ve yine reel olarak eksik değerlendirilmesi muhtemel döviz kurları ve Merkez Bankası'nın 2011 yılının son günlerinde aldığı para politikası önlemleri bu hedefi makul ve mümkün kılmaktadır. Ancak, dünya genelinde hammadde ve enerji fiyatlarının olası siyasi krizlere bağlı olarak yüksek oranda artması bu hedefte sapma yaratabilecektir.

2012 yılında istihdamın sadece 332 bin kişi artması beklenirken, işsizlik oranında binde bir düzeyinde gerileme öngörülmektedir. Bu öngörülerin gerçekleşmesi, yukarıda vurgulandığı gibi, oldukça güç görünmektedir.

Dış girdi ve kaynak bağımlılığı olan Türkiye'nin dış ticaret ve cari denge alanında yaşayacağı gelişmeler büyüme hızıyla yakından ilgili olacaktır. Cari açığın 2011 yılını 75 milyar doların üzerinde kapayacağı aşikardır. Bu durumda daha düşük bir büyümenin yaşanacağı öngörülen 2012 yılı için 65 milyar dolarlık cari açık hedefi makul görünmektedir. Ancak, yüksek faizlere bağlı olarak Türkiye'ye büyük miktarda sıcak paranın girmesi ve bunun reel kurları aşağı çekmesi durumunda cari açığın öngörülenin üzerine çıkması sürpriz olmayacaktır.

Kanımızca, 2012 yılı hedeflerini etkileyecek başlıca faktör döviz kurları yani TL'nin reel değeri olacaktır. Milli gelir hedeflerine ilişkin verilerden yaptığımız hesaplama göre ortalama dolar kurunun 2012 yılında 1,734 TL olması öngörülmektedir. Bu, 2010 yılı ortalama değerine göre doların yüzde 3,7 oranında artması, yani yüzde 5 dolayındaki enflasyon hedefinin gerçekleşmesi TL'nin aşırı değerlendirilmesi anlamına gelecektir. Dolayısıyla bu öngörüler gerçekleştiğinde Türkiye reel sektörünü cezalandıran bir ülke olmamalıdır. Temennimiz, Türkiye'ye yeniden büyük miktarda sıcak para girişi olmaması ve böylece kurların yeniden suni olarak düşük kalmaması, Hükümet ve Merkez Bankası'nın da bunun gereğini yerine getirmesidir.

2012 yılı bütçe hedeflerinin yakalanabilmesi ise büyük ölçüde büyüme ve faiz oranlarına ilişkin tahminlerin gerçekleşme düzeyine bağlıdır. 2012 yılı bütçe hedeflerinde dikkati çeken başlıca konular; kamu personeli için yapılacak harcamalarda yüzde 11 dolayındaki artış karşısında mal ve hizmet alımlarında yüzde 11, yatırım giderlerinde (sermaye gideri) yüzde 7 düzeyinde düşüş yapılmasıdır. Türkiye'de enerji, eğitim, sağlık ve ulaşım alanındaki sorunları dikkate alındığında kamu yatırım harcamalarının azaltılmasını ekonomik ve sosyal açıdan anlamlı bulmak güçleşmektedir. Bütün bunlarla birlikte bütçenin gider kısmının temel makro ekonomik hedefler ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Benzer bir durum bütçe gelirleri için de geçerlidir. Zira yüzde 4 oranında büyüme ve yüzde 5,2 düzeyindeki enflasyon ve yüzde 10,2 oranında öngörülen cari fiyatlarla gayrisafi yurtiçi hasıla artışı çerçevesinde bütçe gelirlerinde öngörülen yüzde 10,4'lük artış makul görünmektedir.

Kısaca ifade etmek gerekirse, 2012 yılı devlet bütçesi için öngörülen hedefler makroekonomik hedeflerle uyumludur. Ancak, bu makro hedeflerin tutarlı olduğu anlamına gelmemektedir.

TABLO 57: 2011 YILI BÜTÇE HEDEFLERİ (Milyon TL)

	2011	2012	2012-2011
	GT	H	Değişim %
Giderler	313.172	350.948	12,1
Faiz Hariç Giderler	270.562	300.648	11,1
Personel Giderleri	73.468	81.698	11,2
Sosyal Güvenlik Kur. Dev.Prim. Giderleri	12.971	14.279	10,1
Mal ve Hizmet Alımları	32.574	28.859	-11,4
Cari Transferler	110.297	130.220	18,1
Sermaye Giderleri	30.098	27.914	-7,3
Sermaye Transferleri	5.324	4.243	-20,3
Borç Verme	5.829	8.625	48,0
Yedek Ödenekler	0	4.867	
Faiz Harcamaları	42.610	50.250	17,9
Gelirler	290.941	329.845	13,4
Genel Bütçe Gelirleri	283.202	321.726	13,6
Vergi Gelirleri (1)	249.352	277.677	11,4
Vergi Dışı Diğer Gelirler (2)	33.850	44.049	30,1
Özel Bütçeli İdarelerin Öz Gelirleri	5.856	6.091	4,0
Düzenleyici ve Denetleyici Kurumların Gelirleri	1.883	2.028	7,7
BÜTÇE DENGESİ	-22.230	-21.104	-5,1
FAİZ DIŞI DENGESİ	20.380	29.146	43,0
GSYH	1.281.454	1.426.001	11,3

Not: H = Hedef, G= Gerçekleşme

Kaynak: Maliye Bakanlığı

Dünya geneli ve Türkiye için 2012 yılına yönelik hedef ve tahminler çerçevesinde yeni yılın 2011 yılına oranla daha zorlu geçeceği, tüm ekonomik birimlerin bu nedenle kararlarında çok daha dikkatli davranması gerektiği söylenebilir.

5. SONUÇ VE 2012 YILINA İLİŞKİN ÖNERİLER

Çalışmanın bu bölümünde 2012 yılına ilişkin olarak Hükümet ve sanayicilere de yönelik önerilere yer verilecektir.

5.1. HÜKÜMETE YÖNELİK ÖNERİLER

2012 yılında ekonomide ciddi sorunlar yaşanmaması ve güçlü bir ekonomik yapının oluşturulması açısından Hükümete yönelik öneri ve beklentiler şöyle sıralanabilir;

1- Finans sektörü merkezli bakış açısı reel sektör bazlı olarak değiştirilmelidir. Bu çerçevede finansal kazançlar reel sektör düzeyinde vergilendirilmelidir.

2- Dışa bağımlılığı azaltabilmek açısından yeni bir yatırım ve üretim teşvik sistemi geliştirilmelidir. Bu çerçevede coğrafya değil OSB'ler referans alınmalı ve bölgesel bazda asgari ücretin farklılaştırılması konusu değerlendirilmelidir. Ayrıca, yeni sistemin adı "üretim ve yatırım teşvik sistemi" olmalı ve kullanılacak araçlar bu ismin felsefi derinliğiyle uyumlu olmalıdır. Zira, üretim ikliminin iyileştirilmediği bir ortamda yatırım teşviklerinden istenen sonucun alınması mümkün değildir. Ayrıca, 2012 yılındaki riskler dikkate alındığında faiz teşviki verilmesinin üretim ve yatırım artışı konusunda etkili bir araç olabileceği de dikkate alınmalıdır. Bunların yanında sanayiciler tarafından heyecanla beklenen yeni teşvik sistemi;

- Yatırımı, üretimi, ihracatı ve istihdamı artırarak cari açığı düşüren, yerli üretimi arttıran ve yerli malı kullanmayı teşvik eden, buna paralel ithalatı azaltan bir yapı içinde hazırlanmalıdır.
- İzmir-Manisa örneğine benzer, Osmaniye-Adana, Düzce-Bolu gibi daha bir çok bölgede yaratılan haksız rekabet giderilmelidir. Bölgeler veya iller arasında rekabet değil tamamlayıcılık ilişkisi ön plana çıkarılmalıdır.
- Üretimi gerçekleştireceğimiz yerler olan OSB'ler, her türlü denetime açık konumlarıyla başta; vergi ve sosyal güvenlik yükümlülüklerinin yerine getirilmesinde kayıtlı ekonomiye katkıları, kayıtdışı istihdamı önlemedeki fonksiyonları ve kentsel dönüşüme etkileri ile yeni teşvik sisteminin merkez üssü olmalıdır.
- Mevcut uygulamada azami teşviklerin sağlandığı 4. Bölge teşviklerine benzer uygulamalar, bölge ayırımı yapılmaksızın tüm OSB'lere de sağlanmalıdır.
- Kötü işkolu olmaz, kötü proje olur düşüncesinden yola çıkarak, projeler irdelenerek teşvik edilmeli, fabrikaların kent merkezinden OSB'lere taşınması desteklenmeli, yerli girdi kullanan fabrikalara teşvik verilmelidir.

3- Bu arada hazırlanmakta olan yeni yatırım teşvik sisteminde bazı öncelikler önplana çıkarılmalıdır. Bu çerçevede öncelikle Türkiye için input-output tablosuna dayalı ileri ve geri bağlantı katsayıları dikkate alınarak kilit sektörler belirlenmelidir. Ayrıca, Türkiye için yeniden yapılacak GZTF(SWOT) analizi ile farklı bir perspektiften daha öncelikli sektörler belirlenmelidir. Buna göre;

- **Güçlü yönlerimizi** dikkate alarak, ihracat performansımızın ve uluslararası rekabet gücümüzün (nispi olarak) yüksek olduğu **ihracatı artırmaya yönelik** sektörler,

- Zayıf yönlerimizden dışa bağımlılığı azaltmaya yönelik sektörler,
- Türkiye için önemli fırsat olan doğal kaynak potansiyelini değerlendirmeye yönelik sektörler,
- Küreselleşmeyle birlikte tüm dünyada yükselen bilgi ve teknoloji bazlı yeni sektörlerin ihmal edilmesi durumunda Türkiye için ciddi bir tehdit oluşturması nedeniyle yeni ve yenilikçi sektörler,

tespit edilerek, mekan-sektör-küme-proje entegrasyonlu yeni bir teşvik sistemi hazırlanmalıdır. Bunun yanında ülkenin tümü adeta bir “yatırım alanı” olarak görülmeli, “ulusal yatırım alanları planlama stratejisi” geliştirilmelidir. Bunun için de devlet-reel sektör birlikteliğinde yeni kurgular oluşturulmalıdır.

4- Ekonomi tüm boyutlarıyla kayıt altına alınmalı, ardından da vergi oranları kaçakçılığı özendirmecek düzeye çekilmelidir.

5- Özellikle enerji girdileri (petrol, elektrik, doğalgaz) üzerindeki vergiler azaltılmalıdır. Bütçenin durumu buna imkan vermektedir.

6- Türkiye'nin koyduğu büyük hedeflere ulaşmak için yapısal reformlar yapması gerekmektedir. Bu reformların ise;

a) Bugün ve yarın rekabet üstünlüğünün en önemli unsurunun nitelikli işgücü olması nedeniyle **eğitim**,

b) Kayıtdışı ekonominin yarattığı haksız rekabetin engellenmesi amacıyla **denetim ve vergi**,

c) Yavaş işlemesi ve çağın gereklerine yeterince cevap verememesi nedeniyle **hukuk**,

d) Güçlü ekonomiye sahip olmanın yenilik ve teknoloji üretiminden, bunun da Ar-Ge'den geçmesi dolayısıyla **Ar-Ge**,

e) Rekabetçi üretim, ithalatın azaltılması ve ihracatın artırılması amacıyla **yatırım stratejileri**,

f) Doğru stratejilerin ancak doğru bilgi ile bunun da tarım, sanayi ve hizmet sektörü envanterinin çıkarılması ve dinamik takibine imkan verecek bir veri tabanından geçmesi dolayısıyla **ekonomi envanteri**, alanlarında, bir an önce gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

7- Son 10 yılda ortalama yüzde 4,2 oranında büyüyen Türkiye'nin sağlıklı olmayan büyümeye sürdürülebilirlik kazandırması için üretime dayalı büyüme ve ihracata dönük üretim stratejilerini uygulaması sağlanmalıdır.

8- Türkiye'nin önünde orta ve uzun vadede çözmesi gereken yapısal sorunları vardır. Özellikle de %25'lerden %12'lere düşen tasarruf sorunu ve son aylarda azalma seyrinde olan ancak 1 yılda %94 artan cari açık ekonomimizin sağlıklı bir yapıya kavuşmasının önünde engel teşkil etmektedir. Tasarruf oranının artması ise öncelikle gerçekçi değerlendirilmiş kur, sonra da ithalattan yapılacak tasarruftan geçmektedir. Ayrıca, yastık altına giden milyarlarca dolarlık altının da ekonomiye, yatırım ve üretime kanalize edilmesine yönelik sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik önlemler hayata geçirilmelidir. İşsizlik oranı düşmüş olsa da yaklaşık 2,5 milyon işsiz varlığı bu kaynağın ekonomiye kazandırılması ve ülke içi kaynaklardan harekete geçirilmesinin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

9-Türk Lirası aşırı değerlendirilerek ithalat cazip hale getirilmemeli, kurlar gerçekçi değerlendirilerek yerli üretici ve ihracatçıların mağduriyeti önlenmelidir. Zira, gelinen nokta, yıllardır eksik değerli kur ve girdi maliyetleri arasında sıkışan sanayici ve ihracatçıları endişelendirmektedir. Bu endişeler giderilmelidir.

10. Dünya genelinde hızlı büyüme yaşanırken düşük kur altında ezilen ihracatçıların, dünya genelinde talep daralması yaşanırken gösterdiği ihracat performansı küçümsememelidir. Ancak daha fazla ihracat için;

- a) Sıcak para bağımlılığı ve girişinin kontrol edilmesi yoluyla gerçekçi kur,
- b) Rakipler düzeyinde maliyetle enerji temini, bunun içinde petrol ürünleri ile doğalgaz üzerindeki dolaylı vergilerin azaltılması,
- c) İhracatçı için uygun faizle daha fazla kredi imkanı,
- d) Yatırım ve üretimi engelleyen, yavaşlatan bürokratik süreçlerin minimize edilmesi,
- e) İstihdam yüklerinin, kayıtdışı istihdam da azaltılarak makul düzeye çekilmesi,
- f) Marka ve teknoloji üretim desteklerinin artırılması,
- g) Yeni pazarlara giriş, serbest ticaret anlaşmaları ve vizelerin kaldırılması konusunda Hükümetin büyük çaba harcadığı ve büyük başarılar elde ettiği sürecin devam ettirilmesi,

gerekmektedir.

11- Sürdürülebilir yüksek büyüme ancak yerli üretici korunarak başarılabilir. O nedenle 2012'nin sözde değil, uygulamada "yerli malı yılı" olması, vatandaşların 869 bar koduyla başlayan malları alması sağlanmalıdır. 869 kodu tüm vatandaşlar tarafından ezberlenmeli, bunun için "yerli malları tanıtım grubu" oluşturulmalıdır.

12- Yenilenebilir enerji kaynaklarının daha etkin kullanımı için daha etkin stratejiler geliştirilmelidir.

5.2. SANAYİCİLERE YÖNELİK ÖNERİLER

Dünya ekonomisi ile Türkiye ekonomisine ilişkin hedefler ve öngörüler çerçevesinde 2012 yılı için sanayicilere yönelik olarak şu önerileri yapmak mümkündür;

- 1) 2011 yılında döviz kurlarında gerek dünya geneli gerekse Türkiye’de istikrarlı bir gelişme güç görünmektedir. Bu nedenle, olası bazı avantajlarına rağmen, döviz pozisyonunda açığa düşülmemesi uygun olacaktır.
- 2) AB ekonomisi her türlü olumsuz gelişmeye açık görünmektedir. Bu bölgeye ihracat yapan firmalar gerek ihracat hedefleri, gerekse Euro’nun değerindeki dalgalanmalara karşı hazırlıklı olmalıdır.
- 3) Finansal ve fiyat boyutunda risklerden korunmak için İzmir Vadeli İşlemler ve Opsiyon Borsasının sağladığı risklerden korunma (hedging) imkanlarından faydalanmak konusunda yeterince çaba gösterilmelidir. Bu bir taraftan firmaları bazı risklerden (fiyat, faiz, kur) koruyacak bir taraftan da Borsanın gelişimine katkı sağlayacaktır.
- 4) Büyük miktarda girdi tedarik bağlantısı yapılmasından ve yüksek mamul stoku bulundurmaktan kaçınılmalıdır.
- 5) Çek ve senetlerde ödenme oranı artabileceğinden vadeli satışlarda çok dikkatli davranılmalıdır.
- 6) Çağımız yenilik ve yenilenme çağıdır. Yenilenmeyenler yenilik yapamayacak, yenilik yapamayanlar ise yenilecek demektir. Bu çerçevede ürün, süreç ve pazarlama boyutundan yenilik arayışına girilmelidir. İnovasyon sanayicilerin bir numaralı gündem maddesi olmalıdır.
- 7) Nüfusu genç olan ve tüketim eğilimi yüksek Asya ve Kuzey Afrika ülkeleri de hedef pazar olarak görülmelidir.
- 8) Başta sanayiciler olmak üzere tüm reel kesim tarafları, para ve maliye politikalarında yerli üretimin ön plana çıkarılması için kurumsal imkanları kullanarak güçlü bir lobi oluşturmalı ve bunun sürekliliği sağlanmalıdır.

EGE BÖLGESİ SANAYİ ODASI

**Cumhuriyet Bulvarı No:63
35210 Pasaport - İZMİR**

**Tel: +90 232 455 29 00 Faks: +90 232 483 99 37
www.ebso.org.tr - e-posta: info@ebso.org.tr**